

**QARA
QARAYEV**

**tələbələrinin
xatirəsində**

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət
və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan
Bastakılar İttifaqı

Qara Qarayev
tələbələrini
xatırladığı

Bakı
2009

Atf-258379

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Qara Qarayev bizə
bədi dəyərinə görə
valedici irs qoyub
getmiŐdir.

Heydər Əliyev

QARA QARAYEV

tələbələrinin
xatirəsində

Çox hikmət öyrəndi, çox bilik aldı,
Ustad deyən doğru yolla ucaldı.

Nizami Gəncəvi

**QARA QARAYEVİN ANADAN OLMASININ 90 İLLİK
YUBILEYİNİN KEÇİRİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN**

SƏRƏNCAMI

2008-ci ilin fevral ayında dahi Azərbaycan bəstəkarı, görkəmli alim-pedaqoq, ictimai xadim, SSRİ Xalq artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, SSRİ və Azərbaycan Dövlət mükafatları laureatı, akademik Qara Əbülfəz oğlu Qarayevin anadan olmasının 90 ili tamam olur.

Qara Qarayevin yaradıcılığı Azərbaycan musiqi sənəti tarixinin parlaq səhifələrini təşkil edir. Klassik və müasir musiqinin uğurlu sintezini yaradaraq mədəniyyətimizin inkişafına dəyərli töhfələr vermiş bəstəkarın müxtəlif janrlı əsərləri XX əsr dünya musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə daxil olmuşdur. Zəmanəmizin görkəmli sənətkarının fəlsəfi mənə və ümumbaşarı duyğuları və zənginliyi ilə səciyyələnən böyük irsi müəllifinə dünya şöhrəti gətirməklə yanaşı, Azərbaycan professional musiqisinin beynəlxalq aləmdə tanınmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafı və təbliğində müstəsna xidmətləri olmuş Qara Qarayevin 90 illik yubileyinin layiqincə keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə Qara Qarayevin 90 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İLHAM ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri,
19 dekabr 2007-ci il

Qara Qarayev - tələbələrinin xatirəsində. Esse, oçerk, portret cizgiləri və foto sənədlər toplusu. Bakı, "Şərq-Qərb", 2009, 224 s.

Kitab-fotoalboma daxil olan xatirələr bəstəkar-pedaqoqun çoxnəsilli tələbələrinə məxsusdur. Bu xatirələrin fonunda bəstəkarın müxtəlif yaradıcılıq dövrlərinə aid yadda qalan anları çoxsaylı foto-şəkillərlə təmsil olunur. Kitabda Qara Qarayevin yaradıcılıq fəaliyyətinin bütün sahələri xronoloji ardıcılıqla işıqlandırılmışdır.

Kitab peşəkar musiqiçi mütəxəssislərinə, musiqi elmi tədqiqatçılarına və ümumən musiqisevər insanlara ünvanlanır.

ISBN 978-9952-34-245-1

© Nərqiz Şəfiyeva, 2009

© Azərbaycan Respublikasının
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

QARA QARAYEV

1918-1982

Kitabın ərsəyə gəlməsinə verdikləri xüsusi dəstəyə görə Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, UNESCO və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri **Mehriban xanım Əliyevaya**, Azərbaycan Respublikasının **Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə**, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri **Firəngiz xanım Əlizadəyə**, Xalq artisti, rejissor **Oqtay Mirqasımovaya**, Dövlət Film Fondunun direktoru **Cəmil Quliyevə** və "**Musiqi dünyası**" web redaksiyasına dərin təşəkkürümüzü bildiririk.

Təqdim edilən kitabın mündəricəsini dahi bəstəkar, alim, ictimai xadim Qara Qarayevin 40 ilə yaxın pedoqoji fəaliyyəti ilə bağlı onun müxtəlif dövrlərdə sinfini bitirmiş tələbələrinin xatirələri təşkil edir.

Çoxnasilli tələbə bəstəkarların xatirələri sırasında Qarayev "kaxana" sında formalaşaraq boya-başa çatmış, onun ənənələrini davam etdirən, artıq Azərbaycan və onun hüduqlarından kənarında məşhur olan ustadlar az deyil. Bununla bərabər, kitabda əksər tələbə-bəstəkarların ürək sözlərində Qarayevin müəllim şəxsiyyətinə xas olan bənzərsiz insani portretinin cizgiləri, onun sənət sirlərinə yiyələnməsi üçün pedoqoji metodları və unudulmaz müəllimlə bağlı olan hər hansı kiçik bir hadisə olduqca səmimi hisslərlə izah olunmuşdur.

Qeyd etmək vacibdir ki, yazılış prosesini genişləndirərək bəstəkarın qeyri-adi mənalı ömrünün yadda qalan anları, zəngin yaradıcılıq yolunun təkamülü fonunda əldə etdiyi yüksək nailiyyətlər, çox saylı fotosənədlərdə əks olunmuşdur.

Qara Qarayevin milli və dünya musiqi sənəti və sənətkarları haqda fikir-düşüncələri, həmçinin böyük ustada ünvanlanan dünya korifey musiqiçilərinin dəyərli fikir və rəyləri kitabın səhifələrində özünə yer tapmışdır.

Kitabda ulu öndərimiz **Heydər Əliyevin**, musiqisi ilə Azərbaycanda və dünyada şöhrət tapmış böyük bəstəkar **Qara Qarayev** haqqındakı fikirlərinə xüsusi səhifə ayrılmışdır.

Nərgiz Şəfiyeva,
tərtibçi-redaktor,
bəstəkar-musiqişünas.

Firəngiz Əlizadə

Xalq artisti,
"Sülh naminə incəsənət xadimi",
"Şöhrət" ordenli,
Azərbaycan Bəstəkarlar
İttifaqının sədri, professor.
Təhsil illəri: 1968-72.

Ustad, davamçını yetişdir!

... Müəllimlik - bu çox çətin, böyük fədakarlıq istəyən və hətta "öz-özünü məhrum etmək" bacarığıdır. Belə ki, özün üçün qoruyub saxladığının çoxunu layəqətli şagirdinə ötürürsən. Çünki sinifdə "xəsislik" mümkün olan şey deyil. Bu xeyirxahlığın nəticəsi, sonralar sənin yetirmələrinin uğurları ilə yetərinə ödənilir.

Qara Qarayev

Azərbaycanda dahi Üzeyir bəy tərəfindən təməli qoyulan milli bəstəkarlıq məktəbinin inkişafını təkamül nöqtəsinə çatdıran qüdrətli bəstəkar, pedaqoq, ictimai xadim, akademik Qara Qarayev ömrünün 30 ilini müəllimlik fəaliyyətinə həsr etmişdir. O, 1946-cı ildə P.İ.Çaykovski adına Moskva Dövlət Konservatoriyasını bitirəndən sonra Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru və çox keçmədən Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri seçilmiş və ömrünün son gününədək bu vəzifədə çalışmışdır.

Müasir dünyamızın bir çox guşələrində böyük ustadın öz əsərləri ilə bərabər, onun xaricdə işləyən tələbə məzunlarının da musiqisi səslənir və geniş yayılır. Onun yetirmələrindən bir çoxu SSRİ-nin və Azərbaycanın xalq artisti, Əməkdar incəsənət xadimidir, "İstiqlal" və "Şöhrət" ordenləri ilə təltif olunmuşdur - R.Hacıyev, H.Xanməmmədov,

A.Məlikov, X.Mirzəzadə, V.Adiqözəlov, O.Zülfüqarov, T.Bakıxanov, P.Bülbüloğlu, M.Mirzəyev, M.Quliyev, F.Qarayev, L.Vaynşteyn - uzaq və yaxın xarici ölkələrdən - N.Osmanov və S.Eminov (Bolqarıstan), V.Şainski və L.Qureviç (Rusiya); R.Allahyarov (Türkmənistan), Kujamyarova (Kazaxstan) və başqaları.

Qara Qarayevi müəllimlik fəaliyyətindən kənar təsəvvür etmək çətindir. O, tələbələrinə ayırdığı vaxtı şəxsi yaradıcılığına, yeni musiqimizə yenilik gətirən çoxsaylı əsərlərin yaranmasına sərf edə bilirdi. Lakin gənclərlə münasibətdə olmaq Qara müəllimin xeyrixah ürayinin tələbindən və eyni zamanda, doğma musiqi sənətinə məhəbbətindən irəli gəlirdi: işinin ən gərgin anlarında da Qara müəllim tələbələri ilə məşğul olmuş, onları diqqətsiz və qayğısız qoymamışdır. Bununla belə, daimi vaxt çatmamazlığı bəstəkari ömrü boyu müşayiət etmiş və yeni ideyalarını həyata keçirməyə mane olmuşdur.

Arasıksəliməz yaradıcılıq prosesində Qara Qarayev ətrafında sanki yüksək cərəyanlı, özünəməxsus aura sahəsini yaratmışdı. Burada mənəvi və estetik prinsiplərin təmizliyi, paklığı onun əsas meyarlarından biri idi. Qarayev deyirdi: "Şaqirdlər bizim ən ciddi hakimlərimizdir" və özünün fəaliyyətində də söz ilə əməlinin vəhdətini biz tələbələr həmişə müşahidə etmişik. O deyirdi: "Əgər müəllim dərstdə bir fikir söyləyib, həyatda isə başqa cür hərəkət edərsə, bu, müəllimin mənəvi məğlubiyyətidir".

Qarayev sinfində oxumaq xoşbəxtliyini hər bir bəstəkar-tələbə öz anlamından keçirirdi. O, hər bir tələbəyə fərdi yanaşaraq, onun özünəməxsus istedad və bacarığını düzgün yönəldib inkişaf etdirirdi. Dərsləri bir-birinə bənzəməyən müəllimimizin punktuallığı və dəqiqliyi bizə həmişə örnək olubdur. O, sinfə daxil olanda hər bir tələbənin əhvalını soruşar, işinin gedişi haqqında məlumat alardı. Bəzən də Qara müəllim dərse başlamazdan əvvəl, onu həyəcanlandırır, vəcdə gətirən Heminqueyin hekayəsi, ya Berionun yeni əsəri və ya da Kabuki teatrı, ya da nüvə fizikası sahəsində onu heyratə gətirən bir kaşf danışıq bilirdi. Q.Qarayevin emosional obrazlı ifadəsi kamil, fikir etibarilə cəsarətli olduğundan hər hansı bir hadisəyə o daqiqə reaksiya vermək qabiliyyəti çox güclü idi.

İnsan zəkasının aparıcı gücünə inanan Qara Qarayev, hər bir mülahizəsini öz dərin intellekti süzgecindən keçirirdi. Bədaye sənət aləmində baş verən hadisələrin qiymətləndirilməsində Qara müəllim səthliliyə və ya laqeydliyin hər hansı formasına yad münasibət bəsləyirdi. Müdrik və bəsirətli geniş dünya görüşünə malik olan bu böyük insan gənclərin XX əsrin yeni pozitiv təmayüllərinə olan təbii maraqlarının qarşısını almadan, əksinə, onları həvəsləndirməyə çalışırdı. Keçmiş "qoruyucu" mövqedə dayanan musiqiçilərdən fərqli o, şaqirdlərə mütəmül musiqinin geniş və çoxşaxəli dünyasını açırdı. Qara Qarayev göstərilən yeni əsərin bəstəkar "diaqnozunu" qoymaqda, onun müsbət-mənfi tərəflərini dəqiqliklə müəyyənləşdirməkdə fəvqəladə istedadla malik sənətkar idi. Qara müəllimin insanlara qarşı münasibətində demokratik sərbəstliyin mövcudluğu ona xas olan cəhətlərindən biri idi. Müəllimimiz həyata yanaşan insan, ərlək öz dərdsini söyləyib, qiymətli məsləhətlər ala

bilirdi. Lakin ən çox zəhləsi gedən şey, yersiz tərif və gurultulu dəbdəbə idi. Hər hansı saxtakarlıq - istər musiqiyə, əxlaqda, sözdə, ümumiyyətlə, nədə olursa-olsun, onda mənfi reaksiya doğurur və gələcəkdə yaxşı münasibət üçün heç bir ümid yeri qoymurdu. Ancaq şaqirdin uğurlu əsəri Qara müəllimə yə-göyə sığmayan sevinc hissi oyadırdı. Belə halda xoşbəxt müəllimin qarşısında geniş imkanlar açılır, iktiqat güclənərək müəlliminin ümidlərini doğrultmaq arzusu ilə öz üzərində işləyirdi.

Qeyd edim ki, müəllimin ümidlərini doğrultmaq gerçəkliyi çətinləşdikcə, zirvə getdikcə daha da yüksəlirdi...

Qarayevin müasir musiqi haqqında mühazirələri, konservatoriyanın tələbə gənclərinin, professor-müəllim heyətinin və, ümumən, musiqi ictimaiyyətinin marağına səbəb olan bir hadisə idi. Mühazirələrin polemik və parlaq publisistik mahiyyəti XX əsr musiqisinin yenilikləri baxımından dinləyiciləri cəlb edir, heyratlandırır. Bu isə təbii idi, çünki xayalparvarlıkdən kənar olan, öz sözünü, öz məntiqini diqqətə edən Qarayev real varlıqlarla mübahisəyə girirdi. Bununla əlaqədar bir haşiyyə çıxmaq istərdim.

1976-cı ildə dünya musiqisinin klassiki Coakino Rossininin yubileyi ilə əlaqədar Pezaro şəhərində (Rossininin vətəni) beynəlxalq simpozium keçirilir. Sovet musiqiçilərinin nümayəndə heyətinə SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının sədri, mərhum Tixon Xrennikov rəhbərlik edirdi, A.Petrov, Q.Kanceli, C.Kaxidze, A.Korixalova və başqaları bu qrupa daxil idilər.

Pezaro simpoziumuna adı öz vətəninə çox uzaqlarda tanınan və xaricdə nüfuzlu avtoritəyə malik olan böyük bəstəkar, professor Qara Qarayev xüsusi dəvətlə gəlmişdi. O, SSRİ-də gənc bəstəkarların təhsil və tərbiyə məsələlərinin vəziyyəti mövzusunda mühazirə ilə çıxış etməli idi. Qara müəllim etimad göstərərək öz çıxışının musiqi müşayiətini maneə həvalə etdi. Qeyd etməliyəm ki, hələ Bakıda müasir musiqiyə həsr olunmuş festivallarda xarici və avanqard bəstəkarların - A.Şönberq, A.Berq, A.Vebern, C.Keyc, C.Kramb, O.Messian, A.Şnitke, S.Qubaydulina, M.Quliyev, F.Qarayev, O.Felzer, A.Dadaşov və başqalarının əsərləri mənim tərəfimdən ifa olunmuşdu.

Qara Qarayevin beynəlxalq dinləyicilərin böyük marağına səbəb olan məruzəsi və mənim A.Berqə həsr edilmiş I sayılı sonatam hərərətli alqışlarla qarşılandı. Bizim çıxışımız gözənilmədən zəngin informasiya mənbəyinə çevrilərək, iştirakçılar arasında çoxşüuru polemik əhval-ruhiyyə yaradı.

Ertəsi gün İtaliya qəzetləri, xüsusən "Expresso" qəzeti "Azərbaycan dodekafoniyası" və Q.Qarayevin məruzəsi haqqında məqalə dərc etmişdi. N.Korixalova "Leninqradskaya pravda" qəzetinin səhifələrində yazırdı: "Professor Qara Qarayevin simpozium iştirakçılarının canlı marağına səbəb iti məzmunlu çıxışından sonra, onun Bakıdan gəlmiş istedadlı tələbəsi yeni yazdığı rəngarəng və qeyri-adi, A.Berqə həsr olunmuş sonatasını Rossini musiqisinin parlaqlığı ilə ifa etdi."

X simpoziumun açılışını dünya musiqi aləmində tanınmış musiqişünas professor A.Pestalotsi elan etdi.

Bakı müəhazirələrinə bir daha qayıdaraq, əlavə etmək istərdim ki, Qarayev öz müəhazirələrini maraqlı müsahibə - dialoq şəklində qururdu. "Mühazirə" qonaqları, milli incəsənət və elm xadimləri, görkəmli simalar Azad Mirzəcanzadə, Vaqif Mustafazadə, Oqtay Mirqasımov, Toğrul Nərimanbəyov və başqaları qeyri-ordinal fikirlər söyləyərək, yeni modellər təklif edir, canlı söhbət - disputu və konserti birləşdirən heyratamiz dərs prosesinin yaranışını isə biz, tələbələr müşahidə edirdik. Qarayevin daxili demokratikliyinin təzahürü olan müəhazirələri mənim üçün birmənalı şəkildə mənəvi örnək olaraq heç zaman yaddaşımından silinməyəcək. Bununla əlaqədar, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 1979-cu ildə keçirilən V qurultayının bəzi anları yadıma düşür.

Mən, müasir avanqard musiqisinin vəziyyəti haqqında məruzə etmək və bu məsələni geniş müzakirəyə çıxarmaq qərarına gəldim. Yeni müasir musiqinin təbliğində fəaliyyətimi yüksək qiymətləndirən Qara Qarayev bu təşəbbüsümü ürəkdən dəstəklədi. Məhz onun təklifi ilə mənim, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının katibi vəzifəsinə namizədləyim irəli sürüldü.

Qara müəllimin obrazlı deyimləri, dəqiq və hazırcavab atmacaları, iti aforizmləri, müdrik misalları indi qədər onun tələbələri tərəfindən hörmət və məhəbbətlə mühafizə olunur.

Böyük ustad Qara Qarayevin dahiyənə musiqisində tərənnüm olunan məhəbbət, fədakarlıq, insanlıq öz xalqına, onun gələcəyinə bəxş etdiyi ölməz abidədir.

2008-ci ildə Qara Qarayevin 90 illiyi ilə əlaqədar əziz müəllimimizin unudulmaz xatirəsinə ehtiram əlaməti kimi Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı, bəstəkar-musiqişünas Nərgiz xanım Şəfiyevanın təşəbbüsünə qoşularaq, xüsusi bir xatirələr kitabının çapa hazırlanmasına dəstək verdi.

Məlumdur ki, Qara Qarayev 30 ildən artıq bir dövrdə pedaqoji fəaliyyətilə məşğul olmuş, bütöv bir məktəb yaratmışdır. Müxtəlif illərdə onun bəstəkarlıq sinfində hazırda Azərbaycanın musiqi məkanında və onun hüdudlarından uzaqlarda öz sözünü deməyə qadir olan görkəmli bəstəkarlar təhsil almış, yaradıcı şəxs kimi kamilləşmişlər. Təqdim olunan kitaba Q. Qarayevin tələbəsi olmuş əksər bəstəkarların xatirələri toplanmışdır. Bu xatirələr təhsil illərinə görə xronoloji qaydada düzülərək, mərhələlərlə verilmişdir. Zənnimcə çox qiymətli memuar-sənədlər toplusu olan bu kitab, Qarayev - pedaqoqun dolğun portretini gələcək nəsillərə çatdırmaq vəzifəsini layiqincə yerinə yetirəcəkdir.

Anar

Xalq yazıçısı,
"Şöhrət" və "İstiqlal" ordenli,
Yazıçılar Birliyinin sədri.

Qara Qarayevin işığı

V Yaşasaydı indi 90 yaşı olardı. İyirmi beş il bundan qabaq onu itirdik. Amma böyük sənətinin və təkrarsız şəxsiyyətinin işığı hələ də gəlməkdədir. Bu, sönmüş uzaq ulduzlardan süzülən işıq deyil, bu işıq keçmişdən yox, gələcəkdən gəlir. Sənət tariximizdə Qara Qarayev gələcəyin elçisi, sabahın səfəri idi. Böyük bəstəkarımızla bir neçə dəfə görüşmək, səfərdə olmaq, ətraflı söhbətlər etmək səadətə mənə də nəsib olub. Qarayevin bütün varlığı işıq saçdı. Zahirî görünüşü belə işıqlı idi, eynəyinin qalın şüşələrinin ardında anı, ildırım kimi çaxan parıltı, bir qədər ironik, bir qədər təəccüb dolu, amma həmişə isti, mehriban baxışlar... Ciddi, düşüncələrə qarq olmuş sifətinin birdən-birə xoş bir təbəssümlə açılması müsahibini diqqətlə, maraqla, xeyrixah bir həvəslə dinləmək bacarığı. Bütün bunlardan müdrikliyin, həssaslığın, həqiqi ziyallığın işığı gəlirdi. Qara Qarayevin surəti mənim nəzərimdə bir çox çalardan, o cümlədən ilk baxışda çox adi, xırda, əhəmiyyətsiz görünə biləcək çalarlardan yaranır: özəlliklə, onun bir xüsusiyyətini həmişə xatırlayıram - dəruni və həqiqi nəzakətin.

Moskva Konservatoriyasında Qarayevin 50 illiyinə həsr olunmuş təntənəli gecə düşür yadıma. Salon artıq dolub, Qarayev içəri girir və heç kəsin diqqətini çəkmədən üçüncü, ya dördüncü sıradakı yerinə keçmək istəyir. Mən də həmin sırada oturmuşam. Sağımda yaşlı ər-arvad aylaşib, moskvalıdırlar. Qarayevi üzdən tanıyırlar. Qarayev onları narahat etdiyi üçün üzr istəyərək öz yerinə keçir. Bir

qədər sonra hansı iş üçünsə yenidən durub çixmalı olur və yenə də yaşlı adamlardan üzr istəyir. Onlar artıq bu üzrxahlığı bir qədər soyuq qəbul edirlər. Gecənin səbəbkarı yenidən öz yerinə qayıdarkən yenə də üzr istəyəndə ar-arvad artıq heç dinib danışmırlar.

Konsert başlanır, əsərlər ifa olunur, salonu gurultulu alqışlar bürüyür və görünməmiş uğurdan sonra orkestr, dirijor və dinləyicilər israrla müəllifi səhnəyə dəvət edirlər. Qarayev ayağa qalxır və daha artıq xacəlat çəkirmiş kimi yenə də yaşlı ar-arvadı narahat etdiyi üçün üzr istəyir. Həm də bu "elə belə" ədə xatirinə deyil, daxili təlabat və üzvi nəzakətdən doğur: sinli adamları bir daha narahat etdiyindən doğrudan da rəncidədir. Amma neyləyəsən ki, səhnəyə qalxmalı, baş əyməlidir. Yaşlı moskvalılar isə yalnız indi başa düşürlər ki, sıra qonşuları kim imiş.

Təbii, üzvi sadəlik, o sadəlik ki, binədən Qarayevin ziyalı genlərindən gəlir - həm böyük, həm də misal çəkdiyim təkin xırda məsələlərdə aşkar olurdu. O cümlədən onda da görünürdü ki, dəfələrlə böyük bestakarla müxtəlif mövzularda söhbətlər etmişəmsə də, bir dəfə olsun onun özü haqqında, öz xidmətləri, şöhrəti haqqında kiçik bir işarə də eşitməmişdim. Yəqin bir də ona görə ki, uğurlar göz qabağında olanda daha onların bəyan edilməsinə ehtiyac qalmır. Nigarancılıq çəkmirsən ki, aya, xüdnəkərdə, birdən kimsə mənim bu uğurlarımdan bixəbər qalar. Qarayevin buna, - hər hansı şəkildə özünüreklama, özünütərifə ehtiyacı yox idi, layəqət hissi və anadəngəlmə mənəvi kübarlıq imkan verməzdi ki, mənəm- mənəmiyyə qapılınsın, "adım bütün ölkədə gur-gur guruldayırdı" kimi ucuz və əttökən ifadələr işlətsin. O özünü yalnız öz istedadıyla təsdiq edirdi və əlavə təsdiqlər ona gərəkdir deyildi. Bir dəfə özünün dediyi kimi, bütün adlar, mükafatlar, təqdirlər yalnız yaradıcılığının yol-yoldaşları idi. Nə az, nə çox...

Qarayevin parlıtısı sinəsindən asılmış, ya asıla biləcək zıncırovlardan deyil, dostu Cəfər Cəfərovun təbirincə desək, qılınc kimi kəsən istedadından gəlirdi.

Qarayev musiqisinin kosmosu sonsuzdur və kainatın özü kimi daima hərəkətdə, təbəddülatdadır. Qarayev zamanı bir il, beş il yox, bəlkə bir qərinə, yarım əsr qabaqlamış sənətkarlardandır. Və vaxtı qabaqlamış başqa böyük sənətçilər kimi o da, xüsusilə gənclik illərində, anlaşılmazlığın sol divarı qarşısında direnəməli olurdu, çox vaxt bəyənilmirdi, qəbul edilmirdi. Sənətinə ağız büzənlər az deyildi. İllər keçməliydi ki, hamı olmasa da, əksəriyyət Qarayev musiqisinin dərin milli köklərini qavraya və qiymətləndirə bilsin. Çünki onun sənətinin millilik xüsusiyyətləri üzə deyildi, xalq musiqisindən bol-bol sitatlar gətirməklə səciyyələnmirdi.

O, bestəkar təfəkkürü, musiqi düşüncə tərzilə milli idi.

Bu cəhətdən hər novator sənətkar kimi Qarayev yaşadığı zaman içində gələcəyin girovu idi.

Daima hərəkətdə, daima inkişafda olan Qarayev yaradıcılığında hər yeni mərhələ özündən qabaqkı mərhələni inkar etməsə də,

onunla mübahisə edir. Qarayev öz musiqisiylə başqalarıyla yox, ilk növbədə özü-özüyə höcətlaşırdı, gərgin axtarışlar nəticəsində əldə etdikləri isə yalnız öz yaradıcılığı üçün deyil, ümuman, musiqi sənətimiz üçün yeni zirvə, yeni aşırım, yeni üfüqlərin açılması deməkdir. Bəzən öz keçmiş yaradıcılığına qarşı ifrat dərəcədə sət, bərişməz mövqedə olurdu. İş o yerə çatırdı ki, köhnə əsərlərini dinləmək belə istəməzdi. Haqiqətən də, Qarayev musiqi dilinin get-gedə mürəkkəbləşməsi, sanki daha əvvəlki əsərlərinin sadəliyini "sədələvhlük" kimi qəbul etməyə əsas verirdi. Üçüncü simfoniyaadan sonra "Yeddi gözəl" in partiturası həddən ziyadə "məlahətli", "qulağa yatımlı" görünür. Skripka konsertindən sonra Üçüncü simfoniyanın özü belə dinləyiciyə daha şəffaf, hardasa saya gəlir. Ancaq Qara Qarayev dühasının bənərsizliyi də onadadır ki, daima dəyişərək, o, hər zaman özü olaraq qalır.

Başqa bir cəhət də var. Qarayev milli melosun zahiri səslənmələrindən nə qədər uzaqlaşsa da, onu bu musiqi sərəvətiylə, Azərbaycan xalq musiqisinin dərin kökləri ilə bağlayan tellər heç zaman qırılmaz.

Sənətkarlar axtarışlarını müəyyənləşdirmək üçün bəzən çox bəsit bir sxema əl atırlar - milli melodik əsasla müasir bəstəkarlıq texnikasının vəhdəti. Böyük Şostakoviçin sinfində parlaq peşəkarlıq dərsləri almış Qarayev üçün belə bir sxem çox dar və məhduddur. Bəlkə yaradıcılığında bu iki yönü uzaqlaşdırmaq cəhdləri üzvü, təbii vəhdətə deyil, daxili və üzvü ziddiyyətlərə gətirib çıxarmış. Bəlkə doğma musiqi mühitin səslərini, nəvalarını, sadələrini müasir bəstəkarlıq texnikasının şərtləriylə uyğunlaşdırmaq çətin yaradıcılıq axtarışlarının iztirablı yollarından keçirmiş. Ancaq Qarayev bu, son dərəcə mürəkkəb problemi də layəqətlə həll edib, çözü bildi. Ona görə ki, bunu qarşısına məqsəd kimi qoymamışdı, ona görə ki, yalnız öz fitri istedadının səsinə səs verərək yaradırdı. O, musiqisinin ilk dinləyicindən qulağa tanış gələn milli ünsürlərlə naxışlamaq istəməzdi. Amma o, hər zaman Azərbaycan bəstəkəri, dahi Üzeyir bəyin mənəvi varisi və davamçısı kimi qalırdı. Milli özünəməxsusluq Qarayevin bütün əsərləri, hətta coğrafi cəhətdən Azərbaycandan çox uzaq ölkələrə həsr olunmuş əsərləri üçün səciyyəvi cəhətdir. Bunu özü də dark edirdi: "Milli ənənələr yaradıcılıqda bəzən qeyri-ixtiyari üzə çıxır. Mən ispan, bolqar, vyetnam mövzularında da əsərlər yazıram, mənə isə deyirlər ki, bu əsərlərdə azərbaycanlı barmaqlarımın izi var. Bu, necə olur, izah edə bilmərəm, heç bu barədə düşünmürəm də".

Qarayev musiqi təfəkkürünün bu üzvü və dəruni zəmini haqqında sözlərinin qərribə təsdiqi Üçüncü simfoniyanın ikinci hissəsində aşıq səslənmələrindədir. Önemli odur ki, bəstəkarın öz etirafına görə o, heç də aşıq ritmlərini, saz ifaçılıq prinsiplərinin dodekafoniya sistemində təbiiq etməyi qarşısına məqsəd qoymayıbmış. Bu, birdən-birə, "elə belə" alınıb. "Elə belə" alınıb, çünki ayrı cür alına da bilməzdi. Hətta belə alınandan sonra belə bəstəkar özü bunun fərqi qəbul etməmiş. Yalnız başqaları onun diqqətini bu cəhətə

çəkəndən sonra belə alındığını dərk edib. İnsan nəfəs alanda düşünür ki, nəfəs alır. Müasir dünya bəstəkarlıq texnikasının ən yeni vasitələrini mənimsəmək Qarayevin qarşısına qoyduğu yaradıcılıq məqsədi idi, musiqisinin milli ruhu isə - (bu ruh onun ən çəğdış üsullarla yazdığı əsərlərdə də var) Abşeron evladının nəfəsi idi. Abşeron havasıyla nəfəs almaq kimi təbii bir hal idi. Kəhrəbə qumlu, çıpaq, sərt mənzərəli Xəzər külləklərinin məkanı olan Abşeron torpağının, doğma Azərbaycanın koloriti Qarayevin bütün əsərlərinə hakimdir, rəyhəsi bütün yaradıcılığına çökdü.

Yeniyyətlik və gənclik illərindən Qarayev musiqisinin heyranıyam - xüsusilə də "Leyli və Məcnun" simfonik poemasının, "Yeddi gözəl" baletinin musiqisini dinləməkdən doymazdım. "Yeddi gözəl"ə bizim teatrdə 20 dəfədən çox baxmışam. Daha doğrusu, baxmamışam, dinləmişəm. Hər tamaşaya gedər, səhnədə göstərilənlərə biganə qalar, yalnız və yalnız ecazkar musiqini dinləyirdim. İlk adajio - arfalar aramla, ahəstə-ahəstə onun ilk taktlarını çalır... Sonra simli alətlər fikrimizi, xəyalımızı uzaqlara - çox-çox uzaqlara çəkib aparır, sonra bütün orkestr çilgin bir eşqdən danışıra qur-gur gurlayır. Və qəfilən hər şey bitir, orkestr susur, alətlər bir-birylə pıçıldayıb səslərini qısırlar, hər yan tam və qatı səssizliyə, dinməzliyə qərq olur. Adama elə gəlir ki, hər şey qurtardı, bitdi, daha heç nə olmayacaq. Heç bir ümid qalmayıb, heç yerdən iyənə ucu boya işıq gəlmir. Sükut və qarənliq dünyası içindəsən. Və birdən məhz bu ümidsizlik anlarında sükutun, qarənliqın ən dərin dibindən həmin o musiqi mövzusunun ürək və kövrək səsləri eşidilməyə başlayır. Skripkalar yenidən xəyallarımızı uzaq üfüqlərə aparır və bədbinliyin ən gizli guşəsindən ümid fidanı baş qaldırır. Qarayev musiqisinin sönməz işığı neçənci dəfədir ki, ümidsizliyə, bədbinliyə, inamsızlığa qalib gəlir. Qara Qarayevin ömrü boyu qarşısına çıxan dəhşətli yoxluq kabusuna yənə zəfər çalır.

Uzaq yeniyyətlik illərimdə Qara Qarayevi bütün xalqların və bütün zamanların ən böyük bəstəkarı sayırdım. Sonralar, əlbəttə, başa düşdüm ki, bu, belə deyil. Amma bəlkə də heç bir başqa sənətiyə Qarayevə borclu olduğum qədər borclu deyiləm. Yəqin ki, yalnız yeniyyətlik çağında, ruhun sözləldiği məqamlarda yaşanıla biləcək bir səadətə, sonralar heç zaman təkrar olunmayacaq mənəvi xoşbəxtliyə görə mən Qarayev musiqisinə borcluyam və minnatdaram. "Yeddi gözəl"dəki son faciəvi adajionu qəlbimin kardioqramması kimi qavrayırdım - istək və xəyal qırıqlığı, ümid və şübhə, zil qarənliq və hardasa, çox uzaqlarda işıldayan işiq zərrəcikləri - Qarayev musiqisinin ümid, inam, təsəlli işığı.

Son adajio - əbədi itirilmişlər üçün qəribəmədir, nostaljidir. Ancaq adajionun möcüzəsi də budur - bəli, heç nəyi qaytarmaq olmaz, amma hər halda dalğalar kimi yatıb sönən səslərin son sahilindən nə işə qayıdır. Sənə elə gəlir ki, bu axırdır, sondur. Hər şey dağılıb, tar-mar olub gedib, amma birdən, qəfilən, yenidən - məhkum olunmuş duyğunun yeni qiğilicimi parlayır.

"Yeddi gözəl"dəki vəlsin xalça əlvənliyi, şərq miniatürleri kimi zərif, lətif qızlar rəqsi... yürüşün mudhiş mexaniki həmləsi - baletin musiqi dünyası onun bəsit librettosunun sūjet xəmələrindən çox-çox zəngindir. Qarayevin musiqi dramaturgiyasını hər hansı sūjet, proqram çərçivəsinə salmaq da zor işdir - ədəbi əsaslarını klassik əsərlər - Nizaminin, Servantesin yaratdığı təşkil etsə belə. Etiraf edirəm ki, "Leyli və Məcnun"un, "Yeddi gözəl"ün, "İldırım yollarla"nın, Alban rapsodiyasının, "Don Kixot"un və R.Karmenin filmlərinə yazılmış musiqi parçalarının estetikasına aludə olduğum üçün Skripka konsertinin və hətta Üçüncü simfoniyanın musiqi dilini ilk dinləyişlərdən nə duya, nə seva bildim. Bu əsərlərin bütün əzəməti mənə birca gecə ərzində, nə yazıq ki, böyük ustadın ölümündən sonra açıldı. Azərbaycan Konservatoriyasında keçirilən bu gecə 1983-cü il fevralın 8-də idi, Qara Qarayevin 65 - illiyinə həsr olunmuşdu. Bu gecə Üçüncü simfoniya, Skripka konserti və Fərəc Qarayevin atasının xatirəsinə həsr etdiyi təsiri rekviem - "Vida simfoniyası" ifa olundu.

Skripka konserti Bakıda ilk dəfə, Moskvadakı ilk ifasından 15 il sonra çalınırdı. Mən bu əsəri dinləyir və düşünürdüm ki, Qarayev musiqisinin bir xüsusiyyəti də onun son dəracə əyani, görümlü olması, canlı anımlar oyada bilməsidir. Əlbəttə, musiqini hələ öz duyduğu kimi, subyektiv qavrayır, mən də öz şəxsi, fərdi hisslərimdən bəhs edirəm; Skripka konsertinin mənim təsəvvürümdə oyadığı səhnələrdən danışırım. Mənimçün bu əsər böyük, kosmik faciənin obrazıdır. Həyat büsbütün dağılıb məhv olandan sonra, inansız, canlısız qalmış Yer üzündə tək bir son insanın tənhalığı, müsibətidir.

Bu musiqidə dünyanın gələcəyi haqda təşvişə düşən sənətkarın ürək tələşləri, qəlb həyəcanları ifadə olunub. Burada da Qarayev çoxlarından daha öncə dəhşətli bir görüntünü fəhmlə öncədən duya və ifadə edə bilib: o sükutun, səssizliyin, ölü dünyanın musiqisini bəstələyə bilmişdir. Mümkün olan gələcəyin vahiməsinin, qorxusunun harayını çəkmişdir. Həm də bu haray boğuc bir fəryaddır, səsi qısılmış imdad, çağırışdır.

Skripka konsertini dinləyərkən düşünürdüm ki, bəzən Qara Qarayevin həqiqi varlığı necə də kasıblaşdırılırdı: çoxları üçün o rəsmi sənətkarlardan biri idi. Amma axı onun (xüsusilə son dövr əsərləri), Üçüncü simfoniyası da, Skripka konserti də yaralı bir qəlbə bəstələnmişdir, bu qəlbə həm ümumbəşəri faciələrin həyəcanı öndüyümü var, həm də öz şəxsi, gecə vahimələrinin qorxunc kabusu, yoxluq, əbədi heçsizliyin xofu. Skripka konsertində - qarabasmalarda olduğu kimi insanın müc olub qalması, addım belə ata bilməməsi, bir kəlmə söz danışa bilməməsi və bu gücsüzlükdən, iqtidarsızlıqdan doğan ağır, əzab var. Amma bütün bu dəhşətlərin içində yənə də yenilməz Qarayev işığının zərif pöhrələri, ümid işartıları da görünməkdədir, mistik, irreal, ibtidai qorxuya etiraz!

Onu da gizlətmirəm ki, Moskva konsertində bu əsərin ilk

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

dinləyindən sonra mənə elə gəldi ki, Qarayev haradasa yaradıcılığının milli əsaslarından da bir qədər uzaqlaşmışdır, lirik mahiyyətindən də. Ancaq on beş il sonra, bu fevral axşamında, artıq böyük sənətkarın aramızdan getdiyi bir vaxtda, bəlkə elə bir də ona görə, Qarayev haqqında bir növ yekun düşüncələrimə dalarkən, tam qətiyyətlə anladım ki, o heç nədən uzaqlaşmayıb - nə milli özəlliyindən, nə lirik varlığından. O, sonsuz daxili aləminin daha dərin qatlarına enib.

Məqalələrində, müsahibələrində nikbinlik haqqında "rəsmi sözlər" söyləməsi o qədər önəmli deyil. Qarayev ondan istənilən və gözlənilən sözləri deyirdi, amma musiqisini yalnız özü istədiyi kimi yazırdı: ram olunmaz və satın alınmaz istedadının tələbiylə, bircə xaric xal vurmada yaradırdı. Əslinə qalsa, "rəsmi sözlərində" də

Qarayev saxtakarlıq etmədi o, hər bir sənətkar kimi öz iztirablarından, tənhalığından, ümitsizliyindən və bədbinliyindən əbədi və cazibədar sənət örnəkləri yaradırdı. Deməli, son nəticədə insanlara nikbinlik, yaşamaq həvəsi tələq edən, insanı hər bələdan qalib çıxıb qalmağa sövq edən əsərlər gətirirdi meydana. Skripka konsertində də Qarayevin bütün yaradıcılığını işıqlandıran bir ziya var - bu, gah parlaq gün işığıdır, gah zülmət gecədə yanıp-sönen uzaq, tənha bir çırağ, gah ruzgarlar önündə titrəyib əsən, amma keçməyən bir şam şələsidir. Qara Qarayevin qələbəsi də bundadır:

rəsmi təqdir olunmuş, amma sonunacan dərk olunmamış, yüksək mükafatlarla mükafatlandırılmış, amma layiqincə dəyərləndirilməmiş, başı sığallanmış, amma başını heç vaxt aymamış Qara Qarayev şəxsiyyətinin təkrarsızlığı da, böyüklüyü də, faciəsi də bundadır.

Müxtəlif səbəblərdən bir müddət Bakıdan uzaqlarda yaşamaqlı olan Qarayev vətəni üçün çox qarışsayırdı. Ömrünün son illərində ağır xəstəydi, həkimlər deyəndə ki, bu yaxında Bakıya gedəcəksiniz, səhəti xeyli yaxşılaşırdı.

Bakıya tabutda qayıtdı. Şöhrət tapdığı, uğurlar, hörmət qazandığı, amma həm də anlaşılmamaq dərdinə, tənhalıq iztirablarına, etibarsızlıq acılarına məruz qaldığı torpağa qayıtdı. Və ana torpaq müvəqqəti gedib əbədi qayıtmış oğlunu öz ağışına aldı.

Tez-tez Fəxri Xiyabanda Qara Qarayevin özü kimi sadə olan məzarı qarşısında dayanıram. Bu anlarda qəlbimə işıq dolur.

...Və mənə elə gəlir ki, "Leyli və Məcnun" simfonik poemasında simli alətlərin çaldığı ikinci mövzu səslənməyə başlayır - ölümsüz məhəbbət melodiyası.

Qarayevlər ailəsi

Əbülfəz Fərəc oğlu Qarayev (1916),
bəstəkarın atası

Sona xanım Axundova-Qarayeva,
bəstəkarın anası (14 yaşında)

Əbülfəz bəy (1950)

Sona xanım (1958)

Qarayevlər ailəsi

2 yaşlı Qara (1920)

Qara (ayaq üstə) qardaşı
Mürsəl ilə birlikdə (1924)

Qara və qardaşı Mürsəl bibisi ilə birlikdə (1925)

Qara Qarayev
15 yaşında (1933)

Qara Qarayev müəllimləri haqqında...

Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası

Üzeyir bəy Hacıbəyov

...Azərbaycan Bəstəkarlar məktəbinin yaradıcısı, Böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun musiqisi xalqımızın ürəyində yaşayır, onun mənavi həyatını zینətləndirir.

... Ancaq başlıcası odur ki, məhz Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığı möhtəşəm "ling" in təzahüründə durgunluqda qalan qədim Azərbaycan musiqisinin bir sıra ənənələrini əsl mənada "yarıb-parçalamaq"la onları canlandırmış, həyata qaytarmağa müvəffəq olmuşdur.

Üzeyir Hacıbəyov
və Qara Qarayev

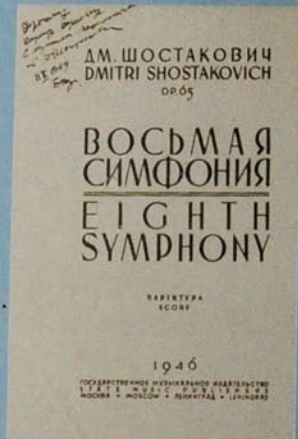
Qara Qarayev müəllimləri haqqında

Dmitri Şostakoviç

...Böyük ustadın - Dmitri Dmitriyeviçin şəxsiyyətindəki məftunedicilik, özünəməxsus insani və sənətkar "cazibəsi" mənə tezliklə, lap tezliklə, əgər belə demək mümkünə başqalaşdırdı.

...Müəllimim Dmitri Şostakoviç haqqında dərin hörmətlə, minnətdarlıq hissi ilə, məhəbbətlə danışmaya bilmərəm. Mənim sənətdə ideyalarımın formalaşması onun adı ilə bağlıdır.

Dmitri Şostakoviç və
Qara Qarayev (1956)D.Şostakoviçin
8-ci simfoniyasının partiturası
(Q.Qarayevə xatirə avtoqrafı ilə)

Dünya musiqisinin korifeyləri

Sağdan sola: S.Prokofyev, R.Qlier, D.Şostakoviç, Ü.Hacıbəyov, A.Xaçaturyan.
Arxa cərgədə soldan sağa: Y.Şaporin, D.Kabalevski, İ.Dzerjinski, İ.Dunayevski, V.Muradell

Qara Qarayev:

- Ümumən məlumdur ki, Xindemitin özünün dəqiqliklə işlənmiş sistemi və yazılış texnikası var idi; məlumdur ki, Şostakoviç də mürəkkəb harmonik sistemindən istifadə etmişdir. Bəllidir ki, Prokofyev tərəfindən də bir çox yeni musiqi keyfiyyəti doğuran modulasiya sisteminin işlənməsinə müvəffəq olunmuşdur.

Nəhayət, Üzeyir Hacıbəyov musiqisini dərinəndə araşdırsaq, xüsusən "Koroğlu" operası göstərir ki, o, özünün çox mürəkkəb və cəsarətli lad sistemini yaratmış, istifadə edərək, olduqca nizamlı surətdə ona əməl etmişdir.

Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin
gənc nümayəndələri

Aşağıda - Üzeyir Hacıbəyov. Yuxarıda soldan-sağa: Qara Qarayev, Səid Rüstəmov,
Niyazi Hacıbəyov, Əşraf Həsənov (1938)

Fotoşəkil 1949-cu ildə Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığına baxış zamanı
çəkilmişdir. Bu Üzeyir Hacıbəyovun vəfatından sonra keçirilən ilk böyük tədbir idi. Baxışa
Zaqafqaziya, Moskva, Leningrad habelə Baltıqyanı respublikalarından iyirmidən çox qonaq
gəlmişdi. Qonaqların arasında 20-ci əsrin böyük bəstəkarı Qara Qarayevin müəlimi, dahi
Dmitri Şostakoviç vardır. Bu illərdən etibarən Q. Qarayev milli bəstəkarlıq məktəbimizin lideri
kimi daim ön planda olmuşdur. O, 1953-cü ildən təxminən sonuna qədər, yəni 30 ilə
yaxın bir müddətdə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri vəzifəsində çalışmışdır.

Qara Əbülfəz oğlu Qarayev

Sağdan-sola: Qara Qarayev, Yevgeni Makarov, Cövdət Hacıyev. 1944

Qara Qarayev, II Simfoniyanın
elyazma partiturası. 1946

Qara Qarayev. Simli Kvartet II. 1947

Qara Qarayev -
Üzeyir Hacıbəyov adına
Azərbaycan Dövlət
Konservatoriyasının rektoru
(1948)Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru
Qara Qarayev məzun tələbələri arasında - 1949

Qara Qarayev ailəsi ilə birlikdə

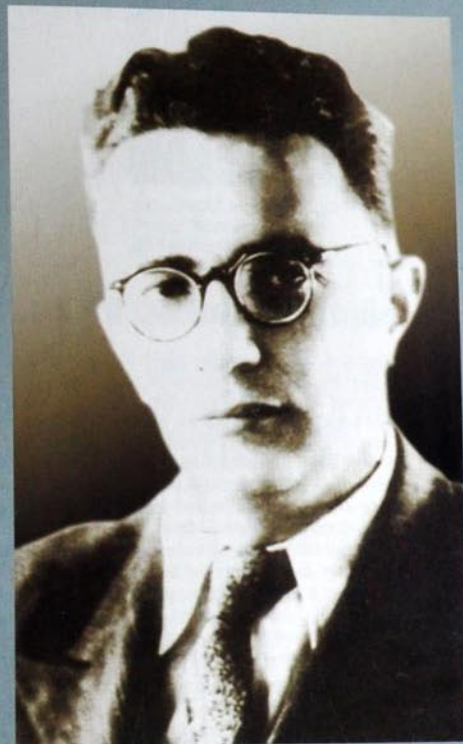

Novruz bayramını qeyd edərkən

Övladları - Fərac və Züleyxa ilə

Tələbələrinin xatirələri...
1940-1950-ci illər

Qara Qarayev (1948)

Hacı Xanməmmədov

Xalq artisti,
"Şöhrət" ordenli.
Təhsil illəri: 1947-52.

Müəllim. Sənətkar. İnsan...

... 1937... Dərbənd-Bakı qatarından düşüb bir əlimdə tar, o biri əlimdə yol çantası məqsədyönlü addımlarla Üzeyir Həcabəyovu görmək üçün konservatoriyaya getdim.

Məhz Üzeyir bəyin sayəsində Bakıda məskunlaşdım, musiqi texnikumunda təhsilimi davam etdirdim, Xalq Çalğı Alətləri Orkestrində fəaliyyət göstərərək nəhayət Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına bəstəkarlıq şöbəsinə daxil oldum. Bir müddət B.İ.Zeydmanın sinfində məşğul olandan sonra, Qara Qarayev sinfinə keçdim. O andan Qara müəllimlə mənim fikir birliyim yarandı. İlk tar və simfonik orkestri üçün konsertimi onun məsləhəti ilə yazmışam. Sonrakı illərdə daha dörd konsert bəstələdim. Belə ki, yaradıcılıq xəzinəmdə olan tar və orkestr üçün konsertlərimin beşi də səslənir, ifa olunur.

**Xoşbəxtəm ki, tale məni Qara Qarayevlə qarşılaşdırıb.
Ömrüm boyu ona minnətdaram.**

Bakı, may 2003-cü il.

Rauf Hacıyev

Azərbaycan və SSRİ
Xalq artisti.
Təhsil illəri: 1948-53.

Müəllim və dost

Qara Qarayev... Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin inkişaf prosesi bu insanın adı ilə sıx bağlıdır. İndi artıq bəstəkarlıq məktəbinin başçısı kimi qəbul edilən Qara Qarayev zəngin milli mədəniyyətimizin ənənələrini davam etdirən və onun inkişafı yolunda daima axtarışda olan böyük bəstəkarlar nəslini yetirmişdir. Belə bir nəci bəstəkarın və gözəl pedaqoqun tələbəsi olmaq şərəfi mənə də nəsib olmuşdur. Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında Qara Qarayevin rəhbərlik etdiyi bəstəkarlıq sinfində keçirdiyim dərslər sayəsində, mənim onunla sıx ünsiyyətim və dostluq əlaqələrim yaranmışdır.

Klassik Qərbi Avropa və rus musiqi üslublarının nəzəri və praktiki əsaslarını dərinlən bilən Qara Qarayev XX əsrin musiqi incəsənətinin ən son cərəyanları haqqında geniş məlumatla malik yüksək erudisiyalı insan idi. Təbiidir ki, Qara Qarayev sinfində təhsil almaq bəstəkarlığa yeni qədəm qoymuş hər bir gəncin arzusu idi.

Mənim necə ehtiyatla və bir qədər qorxu hissi ilə ilk dəfə Qara Qarayevin dərsinə gəlməyimi aydın təsəvvür etmək olar. Lakin bütün bunlar əbəs idi, çünki onunla ilk görüşüm mənə inam hissi yaratdı və uzun müddət sənətinə pərəstis etdiyim bir şəxsiyyətlə bilavasitə ünsiyyətdə olmaq səvinci həddindən artıq idi.

Onun hər bir yeni əsərin dinləyişinə ehtiyatla yanaşması, çox ciddi, dərin təhlil etməsi məni heyretləndirirdi: hələ gənc, təcrübəsiz bir müəllifin yeni yazdığı əsərini qiymətləndirmək üçün bu, çox vacib idi. İlk əsərini dinlədikdən sonra Qara Qarayev bəstəkarın fədakarlığı, bəstəkarlıq sənətinin çətinliyi, sənətkarın özünə qarşı yüksək tələbkarlığı haqqında xeyli öyüd-nəsihət verdi. Bu, mənim üçün çox əhəmiyyətli idi. Musiqinin humanizm prinsipləri, mənavi əhəmiyyəti haqqında düşüncələri Qara müəllimin tədris metodunun əsas qayəsini təşkil edirdi.

Qara Qarayevə təqdim etdiyim ilk əsərlər öz janrına görə müxtəlif idi: mahnılar, piano üçün miniaturlar, orkestr üçün "Yürüş" pyesi. Əsərləri dinlədikdən sonra müəllimin söylədiyi - "Rauf, sən simfonist kimi doğulmusan, simfonik təfəkkürə maliksən" - kəlmələri məni hədsiz dərəcədə sevindirdi.

Lakin mənim iri konseptiyalı əsərlərə can atmağıma baxmayaraq o, bütün birinci kurs tələbələri kimi məni də əvvəl variasiya, sadə iki və üç hissəli quruluşun qavranılmasını tövsiyyə edərək, sonralar sistemli təfəkkürə nail olmaq üçün sonata formasında yazmağa icazə verdi. Konservatoriyadakı gərgin məhsuldar təhsil illərinin nəticəsində violino üçün "Konsert" və "Gənclik simfoniya" m yarandı.

Qara Qarayev tələbə əsərlərinin yaranması prosesində bilavasitə iştirak edirdi. O, tələbənin işinə son dərəcə məsuliyyətlə yanaşaraq hər bir axtarışa, hər bir tapıntıya görə müəllif qədər həyəcanlanırdı. Lakin o, eyni zamanda xüsusi təmkinliliyi ilə fərqlənirdi. Qara Əbülfəzoviç dərş prosesində heç vaxt cavabı əvvəlcədən deməyə tələsmirdi, tələbəni düşünməyə, axtarmağa vadar edirdi. Yadımdadır, simfoniyanın əsas mövzusu uzun müddət alınmırdı.

Nəhayət, mövzunu tapıb bitirdikdən sonra müəllimin gözlərində sonsuz sevinc hissini gördüm.

Məna yalnız Qara Qarayevin tələbəsi olmaq deyil, habelə assistent kimi onunla birgə işləmək səadəti nəsih olub. Bu, böyük bir məktəb idi: tədris prosesini yaxından izləyir, fəal surətdə işə qoşulurdum. O, tələbələrinin hər birinə peşəkarlıq və insani mövqeyindən yanaşırdı. Hamımız üçün vahid bir amal var idi - yüksək incəsənətə yiyələnmək. Onun üçün isə ən yüksək meyar görkəmli bəstəkarlar - Dmitri Şostakoviçin və Sergey Prokofyevin yaradıcılığı idi. Qara Qarayevin bir pədaoq kimi əsl gücü onda idi ki, musiqi incəsənətinin yeniliklərindən həmişə aqah olur və öz tələbələrinə də məlumatlandırır. Onların musiqi incəsənətinin inkişafındakı müasir realist axınlarında qalmamasına çalışırdı.

Qara Qarayev üçün ən nüfuzlu insan Dmitri Dmitriyeviç Şostakoviç idi. O, D.D.Şostakoviç öz sənətinin yolunda

son damla qanınadək fədakarlığa hazır olan əsl musiqiçi simvolu hesab edirdi.

Azərbaycan bəstəkarlarının I Qurultayının keçirildiyi 1956-cı ildə yaxşı xatırlayıram. Müxtəlif respublikalardan davət olunmuş görkəmli musiqiçilərin və xüsusən D.D.Şostakoviçin iştirak etdiyi Qurultay günlərində Qara Qarayev çox həyəcanlı idi. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri kimi öz parlaq məruzəsi ilə çıxış edərək o, bütün bu dövr ərzində respublika bəstəkarlıq təşkilatının əldə etdiyi nailiyyətlərin geniş musiqi ictimaiyyəti qarşısında nümayiş etdirilməsinə görə böyük məsuliyyət hissi keçirirdi. Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin artıq tanınmış nümayəndələri ilə yanaşı ilk dəfə olaraq Q. Qarayevin sinfində təhsil alan konservatoriya tələbələrinin də əsərləri I Qurultayın proqramına daxil edilmişdi. Qurultayda mənim də "Gənclik simfoniya" m ifa olundu.

Qurultayın açılışı günü, axşam, bizim evimizdə iki görkəmli şəxsiyyətin, müəllim və tələbənin - D.D.Şostakoviçlə Qara Qarayevin musiqi haqqında maraqlı söhbətlərini dinlədim. Onlar bəstəkarın özünə qarşı yüksək tələbkarlığından, daima peşəkarlığa, əsl sənətkarlığa can atmasından, ən müasir yazı texnikasını və ifadə üsullarını mənimsəməyin vacibliyindən bəhs edirdilər. Bir sözlə, bəstəkar daima axtarışda olmalıdır.... Bu axşam həm də ona görə aziz idi ki, həmin gün məna müəlliflərin avtoqrafı yazılmış iki gözəl partitura hədiyyə verildi.

Şostakoviçin Səkkizinci simfoniyası və Qarayevin "Alban rapsodiyası"nın bu partiturları mənim evimdə ən müqəddəs atributlar kimi qorunub saxlanılır.

Tələbələrinə aşılacağı cəhətlər Q. Qarayevin öz yaradıcılığında təsdiqini tapırdı. Onun "Leyli və Məcnun" simfonik poeması, "Yeddi gözəl" baleti vaxtı ilə bizim üçün özünəməxsus milli obrazlar və rəngarəng çalarlar aləmi yaratmışdır.

Mən, dəfələrlə Qara Qarayevin əsərlərinin məşqlərində olmuşdum. Bu məşqlərdə o, həmişə çox narahət və həyəcanlı görünürdü. O, həm özünə, həm də əsərinin ifaçısına qarşı çox tələbkar idi. O, öz ideyalarının maksimal dərəcədə ifadə olunmasına, lazımı səslənmələrə və çalarlara nail olmaq üçün kəskin, lakin dəqiq iradlar tutur, nəyi isə dəqiqləşdirmək üçün həmin parçanı bir daha təkrarlamayı xahiş edirdi....

1958-ci ildə Qara Qarayevin məni Leningrad - onun "lidirli yollarla" baletinin ilk tamaşasına dəvət etməsinə böyük məmnunluq hissi ilə xatırlayıram.

Bakı-Leningrad təyyarə reysinin çox uzun və üzücü olmasına baxmayaraq mən çox xoşbəxt idim və Azərbaycan musiqisinin növbəti qələbəsini görmək arzusu ilə yaşayırdım. Premyeraya gələnləri qarşılayan Q. Qarayev son dərcə

məşğul və həyəcanlı olmasına baxmayaraq həmişə qarşı çox diqqətli idi. Tamaşadan aldığı təəssürat möhtəşəm idi!

Füsunkar musiqi, qətiyyətli dramaturji ideya və məşhur Kirov teatrındaki parlaq səhnə quruluşu sovet baletinin inkişafında yeni mərhələ yaratdı. Mən öz müəllimimlə və musiqi mədəniyyətimizlə fəxr edirdim...

Qarayev - sənətkar, Qarayev - insan, bu məfhumlar bir-birindən ayrılmazdır. Qara Qarayevin öz tələbləri ilə dostluğu sinif otağının kənarında bitmirdi. O, çox səmimi və cəlbədiçi insan idi. Onun ətrafında daima izdiham olurdu. Tələbələri onu çox sevirdi və yüksək qiymətləndirirdilər. Məsələt və dəstək üçün müraciət edən hər kəsə o, qayğı ilə yanaşaraq onların sevinc və ya kədərinə şərik olmağa hazır idi. Tələbəlik illərindən sonra da mən hər bir yeni axtarışımı, hər bir tələddüdümlü mütləq öz müəllimimlə bölüşürdüm...

**O isə, tələbəlik illərində olduğu kimi, həmişə mənim yanımda olub və qalmaqdadır!
Mənim əziz ustadıam!**

Bakı, fevral 1978-ci il.

Xəyyam Mirzəzadə

Xalq artisti,
Dövlət mükafatı laureatı,
"Şöhrət" ordenli,
professor.
Təhsil illəri: 1952-1957.

Musiqimizdə yeni səhifə

Əgər Qara Qarayevin bütün yaradıcılıq mərhələlərini nəzərdən keçirəlik, əsərlərinin üslub fərqlərinə baxmayaraq, onun romantik təbiətini görməmək mümkün deyil. Musiqisində də onun həmişə romantik olaraq qalması asanlıqla aşkar olunur. Axı bu, ümumiyyətlə, Azərbaycan xalqının psixologiyasına məxsus olan mahiyyətdir, onun dünyagörüşüdür...

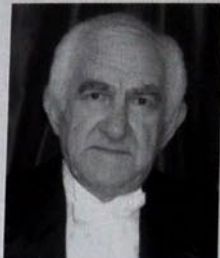
...Qara Qarayev tələbələrinin coğrafi "məskunlaşmaları" olduqca genişdir...

Bugün də biz, onun tələbələri və bilavasitə tələbəsi olmayanlar, harada və hansı məkanda rastlaşsaq da, bu görüşlər bizə fərah hissi gətirir və böyük müəllimimizin ənənələrinə inamı bir daha möhkəmləndirir.

Qara Qarayevin hər bir yeni əsəri Azərbaycan musiqisinin inkişafında açılan yeni səhifə, yeni təkan, yeni imkanlardır.

Bakı, 1978-ci il.

Tofiq Bakıxanov

Xalq artisti,
"Şöhrət" ordenli,
professor.
Təhsil illəri: 1952-1957.

Xatirələrimdə... Qara Qarayev

Dünya şöhrətli bəstəkar, qayğıkeş müəllim, ictimai xadim, gözəl insan Qara Əbülfəz oğlu Qarayev haqqında danışmaq mənim üçün həm asan, həm də çətindir. Ona görə asandır ki, onun uğurlar qazandığı vaxtdan, yəni 1938-ci ildən bəri yaradıcılıq fəaliyyətinin şahidi olmuşam. Mərhum Qara müəllimin atası - professor-həkim Əbülfəz Qarayev atam Əhməd Bakıxanov ilə dost idilər. Atamın 3 həkim dostu - Əbülfəz Qarayev, Mirzə Muxtar Əliyev və Orxanbəylinin, uşaqlıqdan ağır xəstələndiyim vaxtlar, səhərə qədər evimizdə növbə ilə məni müalicə etdiklərini sonralar valideynlərim mənə söyləmişlər. Professor Ə.Qarayev çox məlumatlı və zarafatlı bir ziyalı idi. O, atama söyləyirdi ki, oğlu Qaranın həkim olmasını arzulayır. Hətta onun musiqi ilə məşğul olduğu vaxtlar müvəffəqiyyətinə baxmayaraq, yenə də oğlunu həkim görmək arzusunu onun yadına salardı.

Qara Qarayevin "Yeddi gözəl" baleti Əbülfəz kişiye oğlunun nə qədər istedadlı olduğunu təsdiq etdi. Əlbəttə, Qara müəllim hələ tələbəlikən musiqi texnikumunda təhsil aldığı illərdə öz istedadını bürzə vermişdi. 1938-ci ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan Ədəbiyyatı və İncəsənəti ongünlüyündə Qara Qarayevin Rəsul Rzanın sözlərinə yazdığı "Ürək nəğməsi" kantatası böyük müvəffəqiyyət qazandı. Q.Qarayevin xöşbəxtliyi onda idi ki,

o, həm böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun, həm də Moskvada təhsilini davam etdirdiyi dövrdə, dünyanın məşhur bəstəkarı D.Şostakoviçin tələbəsi olmuşdu. Üzeyir bəy atamın yaxın dostu olduğu üçün onu tez-tez görədim. Qara Qarayevi və Tofiq Quliyevi görmək isə ən böyük arzumd idi. Onların əsərlərini radio vasitəsilə eşidirdim, amma özlərini görməmişdim. Bu ondan irəli gəlirdi ki, hər iki bəstəkarlar Moskvada təhsil aldıkları üçün Bakıda az-az görünürdülər. Nəhayət, 1947-ci ildə Bakıda Nizami Gəncəvinin 800 illik yubileyi münasibəti ilə Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrında keçirilən konsertdə mən skripkaçı solist kimi iştirak etdiyim zaman Q.Qarayev və T.Quliyevlə tanış oldum. Hər ikisinin əsərləri bu konsertdə tamaşaçıların böyük rəğbətini qazandığını gördüm. 1949-cu ildə Filarmoniyada keçirilən Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılıq baxışında mən də skripkaçı-solist kimi iştirak etdim. Həmin konsertdə Qara müəllimin "Leyli və Məcnun" simfonik poemasını ikinci dəfə dinlədim. Əlavə edim ki, Cahangir Cahangirovun skripka və fortepiano üçün "Sonatina"sının ilk ifaçısı mən idim.

1948-ci ildə konservatoriyaya daxil olduğum zaman xoşbəxtlikdən rektorumuz görkəmli bəstəkar Üzeyir Hacıbəyov idi. Əfsuslar olsun ki, artıq Üzeyir bəy 1948-ci ilin noyabrında dünyasını dəyişdi. Onun davamçısı Q.Qarayev konservatoriyaya rektor təyin edildi və mən 5 il ərzində təhsili bitirdim. Eyni zamanda, 1950-ci ildə əsərlərimi Qara müəllimə göstərəndə, o mənə bəstəkarlıqla ciddi məşğul olmağı məsləhət gördü və 6 ay mənimlə təmənnasız məşğul oldu. Nəhayət bəstəkarlıq şöbəsinə, "5" qiymətlə Qara müəllimin sinfinə daxil oldum. Onun dərsinə gələn zaman dediklərini heç vaxt unutmaram: "Bəstəkar fəhlə kimi öz üzərində daima işləməlidir".

Qara müəllim rektor, Bəstəkarlar İttifaqının sədri, SSRİ Ali Sovetinin deputatı, ictimai xadim və müəllim kimi işinin çox olduğuna baxmayaraq, hər gün royalin arxasına keçib az da olsa, vaxtını bəstəkarlığa sərf edirdi. O, həmişə tələbələrinə tövsiyyə edirdi ki, bəstəkar həmişə gərək axtarışlar aparın, buna xeyli vaxt sərf etsin. Adı bir misali xatırlatmaq istəyirəm: "Bazara girəndə at dükandanı at alırsan. Onun yaxşısını almaq üçün yenə də axtarmaq lazımdır. Ola bilər ki, əvvəl aldığın at köhnə olsun. Sənətdə köhnəlikdən əl çəkmək və yeni söz demək üçün mütləq işləmək lazımdır".

Qara müəllimin sinfində təhsil almaq, onun tələbkarlığına əməl etmək nəinki mənim, eləcə də onun sinfində təhsil alan tələbələrin xöşbəxtliyi idi. Qara müəllimin sinfində oxuyarkən 5 il əvəzinə 4 il ərzində bəstəkarlıq şöbəsinə bitirdim. 2 diplom işi yazıb dövlət imtahanında "5" qiymət aldım və əsərimi də özüm ifa etdim. Q.Qarayev sinfində oxuyan tələbə-bəstəkar üçün vacib sayılan, hər

hansı simfonik janrdə əsərin bəstələnməsi ciddi tələb olunurdu. 1956-cı ildə Bakıda gənc bəstəkarların plenumu keçirilirdi. Burada bir sıra gənc bəstəkarlarla yanaşı Vəlif Adıgözəlovlə mənim də simfonik əsərim ifa olundu. Konsertdən sonra bu münasibətlə gənc bəstəkarlara "Dostluq" restoranında ziyafət verildi. Unudulmaz müəllimimiz Q. Qarayev başda olmaqla, gənc bəstəkarların əksəriyyəti gecə saat 2-də restorandan çıxıb bizim evə gəldi.

Ailəmiz qonaqları səmimi qarşıladı. Dekabrın 8-də olacaq ad günüm münasibəti ilə hazırlanmış süfrənin ətrafında aylaşdıq. Evdən Vəlif Adıgözəlovlə atası Zülfü əmiyə zəng vurduq ki, Vəlifdən nigaran qalmasın. Bir az sonra Zülfü əmi də məclisin iştirakçısı oldu. Qara müəllim xalq musiqisinin ustaları olan Z. Adıgözəlov və Ə. Bakıxanovla Azərbaycan xalq musiqisinin inkişafı yollarından, problemlərindən söhbət açdı. Qara müəllim müğəmi dərinədən öyrənməyi həm özünə, həm də oğlu, bəstəkar Fərəcə gərəkliliyini bildirdi. Bəlkə də bu görüşün nəticəsidir ki, Fərəcə Qarayev xaricdə keçirilən festivalların birində tarzən Möhlət Müslümovun ifasında orkestrin müşayiəti ilə yeni yazdığı əsəri nümayiş etdirdi (tarda "Şüştər" müğəmindən istifadə olunub).

1969-cu ilin noyabrında Parisdə VII Beynəlxalq Rəqs Festivalında iştirak etmək üçün Azərbaycan balet ustaları ilə birlikdə Qara Qarayevin rəhbərliyi ilə respublikamızın bir qrup mədəniyyət xadimləri Parisə yola düşdü. Qədim abidələr şəhəri Parisin sənətsevər tamaşaçı qarşısında respublikamızın balet ustalarının müvəffəqiyyəti mənim üçün unudulmaz oldu. Onu da qeyd edirəm ki, Parisin "Şampliza" teatrında göstərilən 3 balet müəllifləri - Rauf Hacıyev, mən və Fərəcə Qarayev müxtəlif zamanlarda Qara Qarayevin tələbələri olmuşuq. Mənim yazdığım "Xəzər balladası" baleti Parisdə 5 dəfə nümayiş etdirildi. Həmin əsər Q. Qarayevin "Yeddi gözəl" baleti ilə birlikdə dəfələrlə Monte-Karloda göstərilmişdir.

Parisdəki müvəffəqiyyət sübut etdi ki, Qara Qarayev məktəbi doğru yoldadır və dünyanın böyük sənət nümunələri ilə yarışa bilər.

Bakı, 2007-ci il.

Arif Məlikov

Azərbaycan və SSRİ
Xalq artisti,
Dövlət mükafatı laureatı,
"İstiqlal" ordenli,
professor.
Təhsil illəri: 1953-1958.

Böyük müəllim

...Qara Qarayevin sinfində məşğul olmaq çox maraqlı idi. O, heyrətəməz bacarıqla hər hansı bir tələbənin yaradıcı simasının fərdi xüsusiyyətlərini dərinədən bilib, gənc musiqçinin söyləməni lazımi istiqamətə yönəldir, onun "istedad axını"ni yeganə düzgün olan məcraya salırdı...

Məşğələlərin ilk və sonuncu dəqiqəsinə qədər mən, daimi gərginlik içində olurdum və bu qeyri-adi müəllimin hər bir kəlməsi də diqqətimdən yayınmırdı. Qara müəllim pedaqoq kimi müstəsna şəxs idi. Qara Qarayevin mənə çox güclü təsiri olmuşdur.

O, öz tələbələrinə, nəinki peşəkar bilik və təcrübəsini aşılamağa çalışır, habelə, onların ümumi dünyagörüşünü genişləndirməsinə, ədəbiyyata, rəngkarlığa və s. incəsənət növlərinə həvəs oyatmaqla bədii təfəkkürün inkişafına təkan verirdi. Qarayev, sanki öz yetirmələrinin şəxsiyyətini özünə "yönüb" cılayırdı.

Qarayevin sinfində kitablarla bağlı keçən müzakirələr indiyə qədər mənim xatirimdədir. Biz, Didro, Şekspir, klassik Şərq poeziyası və digər dahi dünya yazıçıları barədə çox söhbətlər aparırdıq.

Biz, tələbələr müəllimimizin əsər premyeralarını böyük fərəh hissi ilə qarşılayırdıq. Yaxşı yadımdadır, bir nəfər kimi hamımız "İldırım yollarla" baletinin ilk tamaşasına Leninqrada yola düşdük. Sonralar da bu ənənə davam etdi. Mən, Moskvada, Qarayevin Violino konsertinin və "Çılgın Qaskoniyalı" qəhrəmanı musiqili komediyasının ilk ifasında iştirak etmişəm.

Qara Qarayev öz xalqının musiqi sənətini yeni bir pilləyə qaldıran şəxsiyyətlərdəndir. Qara Qarayevin yaradıcılığının əhəmiyyəti xalis milli hüdudlardan kənara çıxaraq beynəlmiləl məzmun kəsb edir.

Bakı, 1988-ci il.

Vasif Adıgözəlov

Xalq artisti,
Dövlət mükafatı laureatı,
"Şöhrət" və "İstiqlal" ordenli,
professor.
Təhsil illəri: 1953-58.

Ustadıma minnətdaram

Mən, Azərbaycanda muğam məktəbinin yaradıcılarından biri olan Zülfü Adıgözəlovun ailəsində dünyaya göz açmışam. Kiçik yaşlarımdan tar, kaman, muğam sədasi altında böyümüşəm. Məktəbə gedəndə atamın fikri qəti idi: "Milli musiqi, muğamat sənin qanındadır, amma sən fortepiano sinfinə daxil olmalısən ki, onun vasitəsi ilə qərb musiqisinə yiyələnəsən". Elə atam deyən də oldu. Mən Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası nəzdindəki 10 illik musiqi məktəbinin fortepiano sinfinə daxil oldum. Onu da deyim ki, bəstəkarlığa meylim hələ kiçik yaşlarımdan özünü büruzə vermişdi. Milli folklor, məişət musiqisi ilə yanaşı xırda fortepiano pyesləri, hətta sonatina da yazmışdım. Kövkəb xanım mənim ilk bəstələrimi dinlədikdən sonra, məni məktəbin uşaq yaradıcılığı sinfinin professor assistenti, uşaqlarla maraqlı yaradıcılıq məşğələləri ilə seçilən Mithəd Əhmədovun sinfinə apardı. Respublika bəstəkarlarının ən yaxşı pioner mahnısı müsabiqəsində iştirak edəndə VIII sinifdə oxuyurdum. Həmin müsabiqədə mənim "Yan tonqalım" mahnısı I mükafata layiq görüldü. Mithəd müəllim məni Qara Qarayevin yanına apardı və onunla

tanış etdi. Həyəcandan titrəyirdim, amma cəsarətlənib - "Qara müəllim, mən sizin tələbənim olmaq istəyirəm" - dedim və bir qədər də çəkildim. Qara müəllim başımı sığallayıb, gülümsəyərək dedi:

- Deməli, sən bəstəkar olmaq istəyirsən? Sən bilirsənmi ki, bu sənət nə qədər ağır və çətindir?!

- Bilirəm.

- Yaxşı, tez-tez mənim yanıma gəlib, yazdığın əsərləri mənə göstərsən.

...Fərəh hissi məni bürüdü, artıq dünya mənim idi.

Orta məktəbi bitirdikdən sonra mən, bəstəkarlıq şöbəsinə Qara Qarayevin sinfinə daxil oldum. Onun sinfində aldığım hər bir dars mənim üçün bir aləm idi. Qara müəllimin sinfində sənətə yiyələnməklə yanaşı, bizim dünyagörüşümüz artır, erudisiyamız zənginləşirdi, dünya musiqi mədəniyyətinin inciləri ilə, görkəmli musiqiçilərlə tanış olurduq. Qara müəllimin böyük şəxsiyyətinin, bilavasitə şagird-müəllim münasibətlərinin təsiri ilə dəyişir, təkmilləşirdik. O, saatlarla Prokofyevdən, Şostakoviçdən, dünya musiqi klassiklərindən danışar, bizi müasir musiqi yenilikləri ilə tanış edərdi. Biz sanki bu söhbətləri "udurduq". Onun yeni dünya ədəbiyyatı və incəsənətinin sahələri - rəssamlıq, kino sənəti söhbətləri geniş mühazirələrə çevrilirdi.

Etiraf etməliyəm ki, biz tələbələr hər şeydə özümüzü ona bənzətməyə çalışırıq. Onun işə yanaşması və zahirî görünüşündəki səliqə-səhman bizə də sirayət etmişdi. Mənim partituralarımı nəzərdən keçirənlər çox zaman heyrtlənirlər: "Xəttin elə bil ki, incidir, not yazın elə bil çapdan çıxıb..." "Bunu mənə Qara müəllim öyrədib!" - deyərək qürurla cavab verirdim.

Onu da deyim ki, mən konservatoriyada iki fakültədə oxuyurdum və pianoçu kimi də uğurlar qazanmışdım. Hətta 10-illik musiqi məktəbinin şagirdləri arasında mən ilk dəfə olaraq filarmoniyada

Niyazinin rəhbərlik etdiyi simfonik orkestrin müşayiətilə S.Raxmaninovun ikinci konsertini ifa etmişdim. Elə mənim professional pianoçu olduğuma görə də Qara müəllim mənə, fortepiano konserti bəstələməyi məsləhət gördü. Nəhayət, konsert sinifdə ilk dəfə səslənəndə Qarayev öz xeyir-duasını verib, onu həm musiqi dili, həm də fortepiano texnikası baxımından yüksək qiymətləndirdi. Bu xeyir-dua mənim növbəti fortepiano konsertlərimin yaranmasına səbəb oldu. Ümumiyyətlə, Qara müəllim mənim müxtəlif janrlarda yazdığım əsərlərə, xüsusilə "Ölülər" operasına həssaslıqla yanaşaraq öz yüksək rəyini bildirmişdi. O, hər birimizə tövsiyə edərdi: "Yazdığın musiqi qoy səni inandırın, musiqin səninki olsun. Öz dəst-xəttin aşkarlansın və bir əsər digər əsərdə təkrarlanmasın."

Tələbəlik illərində yazdığım əsərlərdə müxtəlif təmayüllü təsirlər

özünü büruzə verirdi. O zaman Qara müəllim mənə xatırladırdı:

"Vasif, yaddan çıxarma ki, sən Zülfünun oğlusan".

Mən həmişə Qara müəllimin tövsiyələrinə əməl edərək, onları reallaşdırmağa çalışırırdım.

... Artıq 1980-ci ilin əvvəli idi. Köhnə Ruzada, bəstəkarların yaradıcılıq evində bir çox bəstəkarlar istirahət edirdilər. Qara müəllim də öz ailəsi ilə orada idi. Bir neçə ailə sözləşdik ki, bazar günü yaxınlıqdakı meşədə "Şərq xörəkləri" restoranında nahar edək... Nə təkrar olunmaz günlər idi!.. Qara müəllim bizə gənclik illərindən, Bakıdakı dostlarla olan məzali əhvalatları zarafatyana tərdə danışdı. Biz isə maraqla dinləyir, bu hekayələrin sonsuzluğunu arzulayırdıq...

"Ah, necə də Bakıda olmaq istərdim. İçəri şəhərin pəncərələrindən yayılan Azərbaycan xörəklərinin ətri üçün çox darıxmışam. Bakı bağlarının qumu üstə uzanaydım. Əlimdə bir parça isti təndir çörəyi və bir salxım qara şanı üzümü. Bundan gözəl nə ola bilər?!" ...Qara müəllimin bu sözlərini eşitdikcə, ürəyim sızıldayırdı...

Ümumiyyətlə, Qara müəllim Moskva köçdükdən sonra biz, onun tələbələri sanki - yiyəsiz qaldıq. Elə bil böyük bir ev, böyük bir ailə başsız qalmışdı.

... İndi mən, bu yaşımda - Qara müəllimin artıq dünyasını dəyişən yaşda ikən, ustad müəllimimi xatırlayaraq onun ən adi hərəkətində, əməlində, sözündə böyük bir müdrikliyi, insaniyyətliliyi bir daha dərk edirəm.

Bu böyük insanı unutmaq mümkün deyil.

O, yaddaşımızdan heç bir zaman silinməyəcək...

**Həyatımda nəyə nail olmuşamsa, yalnız
ustadıma minnətdaram!**

Vasif Adıgözəlovun unudulmaz müəllimi Qara Əbülfəz oğlu Qarayev haqqında xatirələri ömür-gün yoldaşı Xalidə xanım tərəfindən qələmə alınmışdır.

Bakı, 1998-ci il.

Musa Mirzəyev

Xalq artisti,
"Şöhrət" ordenli,
professor.

Təhsil illəri: 1953-58.

Qara Qarayev məktəbi onun həyatının davamıdır

Zaman Qara Qarayev kimi nəhənglərin qarşısında acizdir. İllər ötdükcə onun hələ sağlığında musiqi sədəvirlərinə çevrilmiş əsərləri sanki daha parlaq, daha bənzərsiz olur. "Yeddi gözəl" və "İldırımli yollarla" baletləri, üç simfoniya, violino ilə orkestr üçün Konsert, "Leyli və Məcnun" simfonik poeması, Simli kvartet, "Çilgün qaskoniyalı" müzikli, Puşkinin sözlərinə yazılmış romansları, "Don Kixot" simfonik qravürleri, "Alban rapsodiyası", violino və piano üçün sonatası insanların hafizəsində yaşayır, konsertlərdə səslənir, musiqi teatrlarında tamaşaya qoyulur. Onun qüdrətli məktəbi - hazırda Azərbaycan bəstəkarlarının yaşı və orta nəslə onun həyatını davam etdirir. O dövrdə çox gənc yaşlarında olan bu bəstəkarların əksəriyyəti Qara Qarayevin necə böyük şəxsiyyət olduğunu dərk edir, məhz onun bəstəkarlıq sinfinə düşməyə çalışırdılar. Öz pedaqoji fəaliyyətinə 1946-cı ildə başlayan Qara Qarayev artıq həmkar dostu Cövdət Hacıyev ilə birlikdə "Vətən" operasına görə Stalin mükafatına layiq görülmüşdü. Öz işində çox dəqiq və məsuliyyətli olan Qara Qarayev sinfə daxil olan andan biz hamımız onun təsiri altına düşür, onun hər bir sözünü, royalda çaldığı hər bir notu əxz etməyə çalışırdıq. Biz başa düşürdük ki, necə bəxtimiz gətirib: O, həm müəllim-musiqiçi,

müəllim-filosof, elm, mədəniyyət, incəsənət və həm də dəqiq elmlərin müxtəlif sahələrindən xəbərdar idi. Məhz Qara Qarayevin sinfində biz xalq musiqisinin dərin qatlarını öyrənərək dəqiqliklə dinləməyi ondan öyrənmişdik. O, bu xüsusiyyəti öz müəllimindən, bir çox Azərbaycan bəstəkarlarını yetişdirən Üzeyir Hacıbəyovdan mənimsəmişdi.

Digər tərəfdən, Qara Qarayev - dahi sənətkar Dmitri Şostakoviçin əsərlərini nümunə göstərərək bizi yeniliyə, daimi axtarışlara, sövq edirdi.

Beləliklə, Qara Qarayevin sinfində biz onun müəllimlik metodikasına bilavasitə yiyələnirdik. Qara Əbülfəzoviç milli musiqimizin həyatliliyini, onun daimi hərəkətini nəsilərin örnəyində, sələflərin qazandıqı nailiyyətlərin davam və inkişaf etdirilməsində görürdü.

Əlbəttə ki, bizim üçün ən gözəl nümunə onun öz əsərləri idi. O əsərlər ki, bizi riqqətə, vəcdə gətirirdi. Belə əsərlərdən biri də onun Stalin mükafatına layiq görülmüş "Leyli və Məcnun" simfonik poeması idi. (Xoreoqrafların bu əsərə olan marağı təsadüfi deyil.) Mən əsil bəstəkarlıq istedadı, fəlsəfi düşüncə, insanıyyət təcəssümü olan "Leyli və Məcnun"un partiturasını dərinədən öyrənərək onun piano işləməsinə hazırladım və müəllifin dinləməsi üçün ifa etdim.

Bu onun xoşuna gəldi.

Tələbəlik illərində kvartet yazmağı öyrənərək nümunə olaraq yenə də biz Qara Qarayevin 1947-ci ildə bəstələdiyi çox mükəmməl bir kvartetinə müraciət etmişdik.

"Yeddi gözəl" baleti isə bizə möhtəşəm bir təsir bağışlamışdı. Bu əsərdə milli özünəməxsusluq müasir bəstəkarlıq cəhətləri müasir musiqi-texniki nailiyyətlərlə üzvləndirən təşkil edirdi.

Bu baletin ayrı-ayrı nömrələrini dərinədən öyrənərək, onun harmonik dilini, kompozisiya, alətləşdirmə xüsusiyyətlərini mənimsəmişdik...

Eyni müəllim, eyni sinif, eyni şərait. Lakin buna baxmayaraq müəllimimizin yüksək sənəti sayəsində biz - müxtəlif yaradıcılıq üslublarına malik olmuşuq. Məsələn, müəllimimizin ilk tələbələri - parlaq fərdi üslubuna malik olan Rauf Hacıyev və Hacı Xanməmmədov, növbəti nəsiləndən - görkəmli bəstəkarlar Arif Məlikov, Xəyyam Mirzəzadə, Vasif Adıgözəlov, Tofiq Bakıxanov, Oqtay Zülfüqarov, hazırda respublikamızın xalq artistləri ilə zənginləşdirmişlər. Lakin, biz hamımız mənəvi atamız olan "Qara Qarayevin tələbə"ləri adını şərəflə daşıyıyıq.

Hazırda bizim bir çoxumuz Bakı Musiqi Akademiyasının professorları kimi yeni musiqiçilərə nəslini - Qara Qarayevin artıq nəvə və nəticələrini yetişdiririk.

**XX əsrdə şöhrət qazanmış dahi bəstəkarın ömrü
XXI əsrdə də davam edir.**

Bakı, 2008-ci il.

Oqtay Zülfüqarov

Xalq artisti,
"Şöhrət" ordenli.
Təhsil illəri: 1953-58.

Mənim xatirələrim

Əziz müəllimim Qara Qarayevi anarkən, həyatımın ən xoşbəxt xatirələri gözümün önündə canlanır. Bu gözəl anlardan bir neçəsini yada salmaq istəyirəm.

Konservatoriyanın qəbul imtahanlarının birində rektor Qara Qarayev gəlib dinməzəcə, sakit oturdu. Hamı təşvişə düşmüşdü. İnanı bilmirdim ki, qarşımda Qara Qarayev kimi dahi insan oturub. İmtahan zamanı suallara cavab verərək deyirdim: "Mənə elə gəlir ki, bu, Bethovenin filan əsəridir və ya Motsartın filan musiqi mövzusudur". Cavabların sonunda Qarayev təəccüblə mənə baxıb soruşdu: "Bütün cavablar düzgün olduğu halda niyə, mənə elə gəlir ki, deyirsən? Məgər özünə inanmırsan?..." İndi düşünürəm ki, onun qarşısında söz demək mənim üçün çox çətin idi. İmtahanları başa çatdırıb violonçel sinfinə qəbul olundum. Evdə piano aləti olmadığından gecələr konservatoriyada məşğul olurdum. Gizlincə musiqi də yazırdım. Bunu dostum Fərhangdən başqa bir kəs bilmirdi. Demək olar ki, violonçeldə çalmaq həvəsim artıq bitmişdi... Dərslərə də hazırlıqsız halda gəlirdim, hətta violonçelin bir simini azca çətdirdim ki, kökləyəndə sim qırılın. Bu hal bir neçə dəfə təkrar olunanından sonra, müəllimim Türç şübhələnməyə başladı. Axı o, məni müsəbiqəyə hazırladırdı. Bir sözlə, dostum Fərhang sirmimi açıb, onun üçün yazdığım pyesi violonçeldə çaldı... Növbəti dərstdə isə violonçeli kökləmək

istəyəndə, İsak Mixayloviç əlimdən tutub düz Qarayevin yanına apardı və məsələni açıqladı. Vəziyyətim çox gərgin idi, məni konservatoriyadan kənarlaşdırma bilərdilər. Məsələni aydınlaşdırandan sonra, dahi insan zarafatcasına dedi: "Mənə elə gəlir ki, sən həm violonçel, həm də bəstəkarlıq şöbəsində oxuya bilərsən". Bir neçə gündən sonra təyin olunan vaxtda, dostlarımın ifasında Qara müəllim yazdıqlarımla tanış olub dedi: "Mənə elə gəlir ki, səni bəstəkarlıq şöbəsinə qəbul edə bilərik və ilk addımlarını mənim sınıfmda başlayacaqsan". Beləliklə, səbrsizliklə gözlənilən arzuma çatdım. Bu görüş mənim həyatımda həlledici idi. Hesab edirəm ki, indiye qədər mən müəllimimin çöhrəyini yeyirəm. Tələbəlik illərinə aid bir əhvalat da yadıma düşdü... Qarayev özünün yaradıcılığı ilə əlaqədar, tez-tez Leninqrada, Moskvaya gedirdi. Bir çox teatrlarda artıq onun "Yeddi gözəl" baleti tamaşaya qoyulmuşdu və Qara Qarayevin adı ölkəmizin sərhədlərini aşaraq geniş yayılmışdı.

İkinci kursda mən fortepiano trionunu yazmaq fikrinə düşdüm. Bu istəyi əziz müəllimimə bildirəndə, o etiraz edib söylədi ki, sən hələ polifoniyani, musiqi formalarını mükəmməl bilmərsən, bir də üç alət üçün əsər yazmaq çox çətinir - "istəyirsənsə trio üçün süita bəstələ" deyəndə, razılığımı bildirdim.

S.M.Kirov adına Opera və Balet teatrında "İldırımli yollarla" baletinin məşqləri ilə əlaqədar Qara müəllim Leninqrada getmişdi. Təxminən bir aydan sonra mən ona trionun 4-cü hissəsini göstərdim. Qara müəllim diqqətlə baxıb bir neçə məsləhətlərdən sonra, - "onu ixtisar etmək lazımdır" deyəndə, mən tələsik hissənin məzmununu söyləməyə başladım... - "pionerlər çəmənləkdə gül-çiçək, meşədə isə göbələk yığırlar... dəstə rəhbəri onları dəniz sahilinə çimməyə aparır və s"... O, gülümsəyib, "kifayətdir" dedi, - "O biri hissəni də yaz, sonra baxarıq".

Bu dəfə Qara müəllim Leninqraddan qayıdandan sonra trionun 3-cü hissəsinin məzmununu ona söylədim... "Pionerlər tonqal ətrafında oturub müharibə veteranının söhbətlərinə maraqla qulaq asırlar"...

Qara müəllim diqqətlə baxıb, bəzi göstərişlər verərək dedi: "Sənin müharibə veteranının çox uzun danışdı. Bu hissə də süita üçün çox böyükdür... Yaxşı, növbəti hissəni də qısa yaz, mən Leninqraddan qayıdandan sonra mütləq hissələri ixtisar edərək".

Artıq "İldırımli yollarla" baletinin premyerası yaxınlaşırdı. Qara müəllimin yüksək əhval-ruhiyyəsi biz tələbələrə də sirayət edirdi.

Mən trionun 4-cü, 3-cü, sonra da 2-ci hissələrini müəllimimə göstərəndə, o özündəki təbəssümlü baxışı ilə "mənə elə gəlir ki, sən öz məqsədinə çatdın, get, 1-ci hissəni də yaz!" - deyəndə,

sevincimdən özümü saxlaya bilməyib
Qara müəllimi qucaqlayıb öpdüm.

Trio Azərbaycan bəstəkarlarının qurultayında, bəstəkar
tələbələrin konsertində səsləndi. Qara Qarayevin müəllimi,
zamanəmizin böyük bəstəkarı Dmitri Şostakoviç tərəfindən
mənim trio əsərim xüsusi qeyd olundu.

Arabir Qara müəllim evində də dərs deyirdi. Onun həyat yoldaşı
Tatyana Nikolayevna həmişə biz tələbələri üzgünlər qarşılayardı.

Qara müəllim isə hər birimizə atalığ qayğısını göstərərək,
həyatımızla maraqlanırdı, faydalı məsləhətlər verirdi. Onun dəyərlı fikir
düşüncələri, nurlu sözləri bizim bilik dairəmizi genişləndirirdi.

O, çox tələbkər olmaqla bərabər, heç kimi səbəbsiz tərifi etməzdı
və hər bir tələbənin istedadını nəzərə alaraq, təzyiq göstərmədən,
dərs keçirdi. Maraqlıdır ki, Qarayevin tələbələri özlərinə məxsus
dəst-xətləri ilə seçilirdilər. Bizim kursda Vasif Adıgözəlov, Xəyyam
Mirzəzadə, Arif Məlikov və başqaları oxuyurdular; böyük
müəllimimiz hər birimizin yaradıcılığına fərdi yanaşırdı.

Qara müəllimin yuxa kimi ürəyi var idi. Musiqi aləmində
yaranan hər hansı bir hadisəni və ya, şəxsi söhbəti ürəyindən
keçirərdi. Nəticədə müdrik qərarla, sözlə Qara müəllim
hər vəziyyətdən çıxış yolu tapardı.

Əziz insan, sevimli müəllimim Qara Qarayevlə keçirdiyim
anlar həyatımın ən gözəl səhifələridir.

**Allah qoysa və qismət olsa, mən, dahi müəllimim
Qara Qarayev haqqında xatirələrimi daha müfəssəl
qələmə alıb yazmaq arzumu həyata keçirəcəyəm.
İnşallah!!!**

Bakı, 2008-ci il.

Qara Qarayev tələbələri ilə (1940-50-ci illər)

Qara Qarayev Hacı Xanməmmədov ilə

Boris Yermolaev
(Təhsilini 1951-ci ildə bitirib.)

Rauf Hacıyev
(Təhsilini 1953-ci
ildə bitirib.)

Valeri Svekolnikov
(Təhsilini 1951-ci ildə bitirib.)

Gənc bəstəkar Rauf Hacıyev,
Niyazi və Qara Qarayev

Qara Qarayev
və Xəyyam Mirzəzadə

Qara Qarayev
və Tofiq Bakıxanov

Moskvada keçirilən SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının 3-cü qurultayında
iştirak edən Azərbaycan bəstəkarları

Qara Qarayev və
Arif Məlikov

Soldan-sağa: Soltan Hacıbəyov,
Arif Məlikov, Qara Qarayev
və Çingiz Hacıbəyov

Qara Qarayev
Vasif Adigözəlov ilə

Qara Qarayev
Oqtay Zülfüqarov ilə

Gənc Azərbaycan bəstəkarlarının
plenum iştirakçıları: Q. Qarayev,
X. Mirzəzadə, İ. Məmmədov,
İ. V. Abəzqəuz, V. Adigözəlov

Nihat Osmanov
(Bolqarıstan)
Təhsil illəri: 1956-1961

Recep Allayarov
(Türkmənistan)
Təhsil illəri: 1956-1960

Firəngiz Nədirova
Təhsil illəri: 1952-1957

Qara Qarayev tələbələri ilə:
(ayaq üstə) Arif Məlikov, Vasif Adigözəlov,
(piano arxasında): Nihat Osmanov və Yuri Osipov

Qara Qarayev və Dmitri Şostakoviç

D.Şostakoviç: Qara Qarayev mənim ən sevdiyim bəstəkarlardan biridir. Onun parlaq musiqisinin sirri - xalq ənənələrinin klassik irsi ilə və ən müasir musiqi formalarını uzlaşdırmaq istedadındadır.

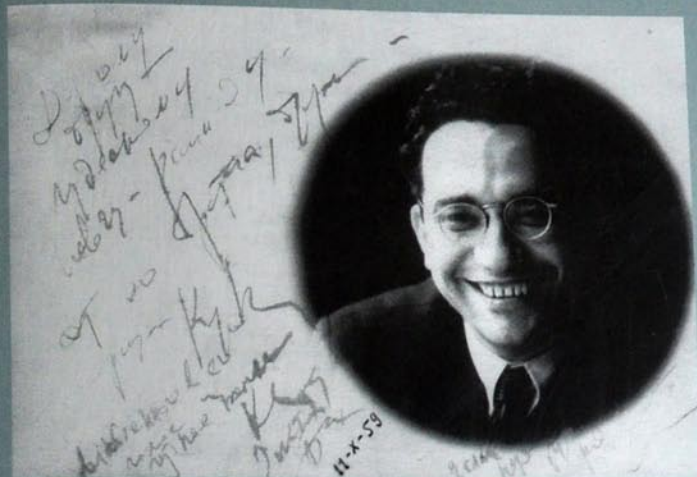
Cövdət Hacıyev:

Xalqımız artıq Böyük Vətən müharibəsinin arafəsində idi. O zamanlar mən və Qara Qarayev Moskva konservatoriyasında oxuyarkən "Vətən" operasının üzərində işləməyə başladıq. Cəbhə xətti Moskvaya yaxınlaşdı... Rektordan icazə almamış biz Moskvadan Bakıya qayıtmalı olduq. Buna görə hər ikimizi konservatoriyadan kənarlaşdırdılar. Moskvanın təhlükəsi geridə qaldandan sonra biz konservatoriyaya qayıtdıq və müəllimimiz D.Şostakoviçin darsına gəldik. O soruşdu: "Как ваши дела?" Qara dedi: "Очень плохо, нас исключили из консерватории". Şostakoviç təəssüb-lənərək durdu ayağa və hər üçümüzə maşına oturub nəzirliyə getdik. Oradan o, əla bir göstəriş aldı ki, rektorun fərmanı ləğv olunsun, Şostakoviç fərmanın elan olunmasını şəxsən yoxladı...

Biz işə təhsilimizi davam etdirdik... O da yadımdadır ki, Mərdanın ahiyəsi üzərində hər ikimiz birgə işləyirdik. Adətən çətinliklər olanda əsər yaxşı yazılır.

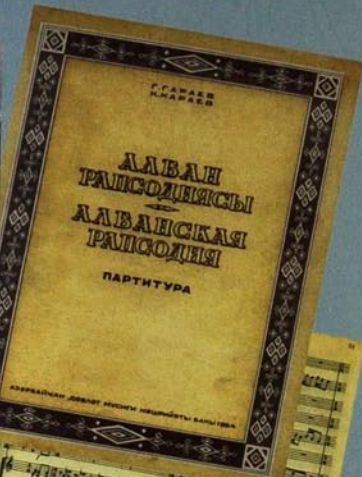
Müharibədən sonra "Vətən" operası səhnəyə qoyuldu...

Hətta Moskva konservatoriyasında müəllimimiz D.Şostakoviçin, Qara Qarayevin və mənim foto şəkillərimiz şərəf lövhəsinə asıldı.

Qara Qarayev və
Cövdət Hacıyev

Rəşid Behbudova bağışlanan foto-xatirə (1959)

Soldan-sağa: S.Hacıbəyov, Q.Qarayev, Bülbul, S.Rüstəmov
və S.Ələsgərov (Tiflis, 1952)

(1959)

(1958)

Qara Qarayev:

Mən zəhmət adamları şəhərində doğulub böya-başa çatmışam. Məncə Bakı dünyanın ən gözəl şəhəridir.

Yevgeni Svetlanov:

- Qara Qarayev heç vaxt "səslərlə oynamır". O, yeni əsərini təqdim edərkən, artıq biz bilirik ki, bu əsər böyük düşüncələrin bahəsidir, keçən günlərin ümumiləşmiş təcəssümüdür. Bununla bərabər gerçəkliliyə, müasirliyə, hər hansı amallarla yaşayan insanlara müraciətidir.

Qara Qarayev, İmran Qasımov və Niyazi

"Xəzər neftçiləri haqqında dastan"
"Dənizi fəth edənlər"
filminin yaradıcı qrupunun üzvləri

Qara Qarayev (bastakar),

Roman Karmen (rejissor), İmran Qasımov (ssənari müəllifi, 1959)

Roman Karmen:

Hamı - mən isə ilk növbədə Siza vurğunuq...
... Mən istəyirəm ki, bizim filmdə Qarayevin istedadlı, müdrik, musiqisi səslənsin. ("Böyük Vətən müharibəsi" filmi haqda)

İmran Qasımov:

Qarayev musiqisinin səmimiyyəti və mürəkkəbliyi - müasirliyin özüdür; həm də yeni texniki təchizə gələcəyə baxmaq cəhdidir.
... Qara Qarayev birqantınası uzaqlara, Gözəllik Aləminə üzür!

Qara Qarayev (1959)

Qara Qarayev və
Roman Karmen

Roman Karmen:

Truppa bütövlüklə müsiqinin
hər bir xanasında Sizi yada
salır ("Xəzər neftçiləri
haqqında dastan" filmi haqda).

Qara Qarayev...

Unudulmaz, dəhşətli təəssürat...
...Estakada ilə əlaqə radio vasitəsilə
saxlanılırdı. Ölümə düşər olanlar və
sağ qalanlar arasında qərübə dialoq
gedirdi. Buruqda olan adamlar
bilirdilər ki, bu artıq sondu...
Onlar həyatla və yoldaşları ilə
vidalaşırdılar. Ancaq nə tələfli
hay-haray, nə də qışqırq sədaları
eşidilmədi... Sadəcə fəlakətin
işgüzarçasına qeydiyyatı gedirdi:
... Buruqdakıların olacaq yeri
aşdı, polad keçid parçalandı...
buruq müvazinətini itirməyə başladı...

İmran Qasimov və Qara Qarayev

Qara Qarayev:

Neftçilərin əməyi mənə ən yaxın
ham də əzizdir. Bu nəcib və heç
bir şişirtməyə ehtiyacı olmayan
- yaradıcı əməkdir.

Q. Qarayev, R. Karmen və
İ. Qasimov dəniz neftçilərinin
arasında (Neft daşları-1959)

Qara Qarayev (1959)

Neft Daşlarında (1959)

Pirsağı çimərliyində (1959)

Qara Qarayevin 50-ci illərdə yaratdığı "Yeddi gözəl" baletini

Azərbaycan Opera və Balet Teatrında "Yeddi gözəl" tamaşası (1952).

Nizami Gəncəvi - "Yeddi gözəl":

Sönükdür hər zaman yalan xəyallar
Yalnız həqiqətdə ölməz qüvvə var!

D.Şostakoviç:

"Yeddi gözəl" baletinin musiqisi həqiqi simfonik musiqidir, iri miqyaslı, geniş nəfəslı... Bu baletin musiqisi bəstəkarın doğma milli mədəniyyəti ilə sıx bağlıdır.

Qara Qarayev (1958)

"İldirmlı yollarla" tamaşasından səhnələr (1958)

Leningrad. Opera və Balet Teatrında
"İldirmlı yollarla" tamaşası, 1958

Mən öz işimi - "İldirmlı yollarla" baletini,
zəmanəmizin ən görkəmli baştaqarı
Serqey Prokofyevin xətiresinə həsr edirəm...

Bakı, Opera və Balet Teatrında
"İldirmlı yollarla" tamaşası (1959)

Qızların
gitarla rəqsi

Qırıqri Kozintsev:

- Yaddaşıma Sizin sənətinizin
qeyri-adi poetikliyi və insani
duyguları həkk olmuşdur.
"Don Kixot" üzərində birlikdə
işimiz həyatımın ən gözəl
xətiresidir.

Qırıqri Kozintsev

Servantes

Qara Qarayev

Nikolay Çarkaçov

Don Kixot və Sanço Pansa

Yun Tolubəyev

Məşhur rejissor Qriqori Kozintsevin
"Don Kixot" filmindən fraqmentlər

Sanço Pansa - Qubernator

Don Kixot - N.Çerkasov

Don Kixot - N.Çerkasov

Don Kixot - və saray xanımı

Sanço Pansa - Y.Tolubeyev

Don Kixot və Sanço Pansa

60-cı illər

3-cü simfoniya üzərində
iş maqamları...

Qara Qarayev -
3-cü simfoniyanın ifası.
Azərbaycan Dövlət Kamera Orkestri.
Badii rəhbər - Nazim Rzayev (1963)

Leonid Qureviç

Rusiyanın Xalq artisti,
Sverdlovsk Bəstəkarlar
Birliyinin sədri,
professor.
Təhsil illəri: 1957-1963.

Воспоминания о городе юности и о любимом учителе Кара Караеве

(Фрагменты из интервью, данного Наталье Дадашевой)

Мои детские годы, юность, молодость связаны с Баку. И, несмотря на то, что детство прошло в трудные военные и послевоенные годы, воспоминания о нем окрашены преимущественно в "розовые тона"... Но главное в том, что с Баку связано время учебы и период моего становления как музыканта. Здесь я стал профессиональным композитором и этим мне Баку особенно дорог.

...Еще накануне окончания училища я набрался смелости и побывал на консультации у Кара Караева. Кара Абульфазович внимательно просмотрел мои "пробы пера". На всю жизнь мне запомнились и врезались в память слова великого Мастера: "Вы хотите стать композитором? А знаете ли, что ожидает Вас? Вы обрекаете себя на пожизненный каторжный труд! Впрочем, если вы решили, поступайте в консерваторию. Я возьму Вас в свой класс". Я понял, что очень хочу учиться у такого замечательного музыканта. Мысль о поступлении в другие консерватории отпала как-то сама собой.

...Кара Караева отличал не только огромный талант, но и большой личный творческий опыт, а также замечательные природные качества Учителя. Пожалуй, для меня лично наиболее впечатляющими были такие свойства Караева-педагога, как потрясающее умение схватить наиболее существенные недостатки в показанном студентом материале и умение "вдохновить" на их исправление, а также бережное отношение к индивидуальным устремлениям каждого ученика. Вообще, караевская школа сконцентрировала лучшие качества российской композиторской школы - он "стоцентный" воспитанник гениального Д.Д.Шостаковича, а тот - в свою очередь - "внук" великого классика русской музыки Н.А.Римского-Корсакова.

Так что с "родословной" все в порядке...

...С первых же дней появления в классе Кара Караева мне повезло общаться со старшими товарищами - талантливыми молодыми (тогда) композиторами, теми, кто сегодня стали "патриархами" композиторской организации Азербайджана. Это Ариф Меликов, Васиф Адыгезалов, Муса Мирзоев, Октай Зулфугаров, и конечно же, Хайям Мирза-заде (ассистент Кара Абульфазовича, многому научивший меня). Старшекурсники задавали такую "высокую планку", что страшно трудно было ей соответствовать, а "ударить лицом в грязь" очень не хотелось...

Это был огромный стимул. Позже в классе появились Полад Бюль-Бюль оглы, Фарадж Караев, Леонид Вайнштейн (безвремено ушедший из жизни), Наргиз Шафиева, Франгиз Ализаде. Такие имена, которые сегодня не надо представлять бакинскому читателю. Вот этим и определялась атмосфера в классе Караева, атмосфера высоких критериев творчества, хорошей соэязательности.

В общем, как сейчас говорят, была сильная "мотивация" к сочинению интересной музыки.

...Моя музыкаведческая работа тесно соприкасается с творческой и педагогической деятельностью. Она четко ограничена областью теории и истории оркестровки, недостаточно освоенной музыкальной наукой. В 1970-е годы я работал над кандидатской диссертацией, посвященной исследованию оркестрового стиля Кара Караева. Пришлось идти непроторенными путями, и много времени было затрачено на разработку общих вопросов методики изучения оркестрового стиля композитора. В диссертации я попытался выявить характерные черты стиля Кара Караева, которые явились следствием взаимодействия современных тенденций композиторского творчества и традиций азербайджанской народной музыки.

...Баку внешне очень сильно изменился. Но в основе он остается прежним теплым, южным городом у моря с какой-то необъяснимой словами, своеобразной аурой. **Для меня встреча с городом моей юности, с городом Кара Караева была очень волнующей.**

Баку, 2005-й год.

Sevda İbrahimova

Xalq artisti,
professor.
Təhsil illəri: 1958-64.

Unudulmaz sənətkar

Mən çox xəşbəxtəm ki, mənə Qara müəllimin sinfində oxumaq nəşib olub. Hələ lap kiçik yaşlarımdan bizim ailədə atam, anam və babamdan Qara müəllimin adını, onun gözəl bəstəkar, alicənab insan olduğu barədə söhbətləri eşidirdim.

O zaman (50-ci illərdə), biz, teatr tamaşalarına dəfələrlə baxardırıq, bütün konsertlərə gedərdik.

Qara müəllimlə ilk tanışlığım onun "Yeddi gözəl" baletinin premyerasında oldu. Tamaşanın ecaskar musiqisi, yüksək səviyyəli quruluşu bütün tamaşaçıların fərəhinə, böyük sevincinə, gurultulu əqlərindən səbəb oldu. Bayram əhval-ruhiyyəsi bütün zalı bürümüşdü.

Bu, böyük musiqi bayramı idi! "Yeddi gözəl" baletinin qeyri-adi dərəcədə gözəl və ilhamlı musiqisi məni heyran etdi, misilsiz bir sevinc və ruh yüksəkliyi bəxş etdi. Sonralar mən, Qara müəllimin bütün əsərləri ilə tanış olduğum, yenidən bu hissləri keçirdim, onun ürəkləri fəth edən musiqisi qəlbimin incə tellərini titrədir... Bu hisslər indi də mənim ürəyimdə yaşayır...

Tamaşa bitdikdən sonra, atam dedi ki, gedək səni Qara müəllimlə tanış edim. O zaman, mən, konservatoriyanın nəzdindəki 10 illik musiqi məktəbinin 7-ci sinfində, həm fortepiano (gözəl pedaqoq M.L.Bikovanın sinfi), həm də uşaq yaradıcılıq bölmələrində (prof. B.Y.Zeydmanın sinfi) oxuyurdum. Və mənim üçün belə böyük sənətkarla tanışlıq çox əhəmiyyətli və fərəhli bir hadisə idi.

Elə ilk dəqiqədən Qara müəllimin səmimiyyəti, onun xoş təbəssümü, mehribanlıığı mənə böyük sevinc bəxş etdi.

Sonralar gözəl tələbəlik illəri... Qara müəllimin unudulmaz, təkrar olunmaz dərsləri...

Qara müəllimin sinfində oxumaq, onunla ünsiyyətdə olmaq, məsləhətlərini dinləmək özü böyük xoşbəxtlik idi.

Qara müəllim ustad sənətkar, böyük alim, dahi bəstəkar olmaqla bərabər, həm də gözəl pedaqoq idi. O öz tələbələrinə gördüyü işə son dərəcə məsuliyyət və tələbkərlərlə yanaşmaq, yeni yaradıcılıq axtarışları aparmaq kimi vacib keyfiyyətləri aşılayırdı.

Eyni zamanda hər tələbənin fərdi keyfiyyətlərini nəzərə alar, onların inkişafına yetərinə diqqət yetirirdi.

Qara müəllimin hər dərsi bizim üçün həm imtahan, həm də bayram idi. Yazdığı əsəri bəyənirdisə, az qala göylərə uçmaq istəyirdin!

Qara müəllim hər tələbəsi ilə yüksək pedaqoji taktla davranar, onu atalıq qayğısı ilə əhatə edərdi. Bu unudulmazdır...

Konservatoriyayı bitirdikdən sonra da biz həmişə Qara müəllimin sinfinə gələrdik. Gördüyümüz işlər və hansı əsər üzərində işləməyimiz barədə ona məlumat verərdik.

1967-ci ildə mənim opera janrına müraciət etməyim, məhz Qara müəllim tərəfindən məsləhət görüldü və dəstəkləndi. Özü şəxsən, libretto müəllifi olan Tələt Eyyubovla bu barədə danışar və ümumiyyətlə, çox diqqətlə əsərin yaranmasını izləyirdi.

Mən, 1968-70-ci illərdə əsər üzərində işlədim və 1971-ci ilin yanvarında "Həqiqət üzüyü" operasının klavirini Qara müəllimə təqdim etdim. Onun bu əsərə müsbət münasibəti məni çox sevindirdi.

Ən fərəhləndirici hal o oldu ki, "Həqiqət üzüyü" operasının müzakirəsində Qara müəllim özü də iştirak etdi.

Qara müəllimin daxilindən gələn işıq, onun öz tələbələrinə olan inamı olduqca böyük qüvvəyə malik idi. Onun bir sözü, bir kəlməsi səni ruhlandırır, səni həvəsləndirir. İşləmək, işləmək və böyük məsuliyyətlə işləmək, hər gün, hər saat yaradıcılıq işi ilə məşğul olmaq hamımızın həyatının mənası idi. Qara müəllimin böyüklüyü ondadır ki, ona bəslənən hədsiz ehtiram hissələri həmişə bizim daxilimizdə yaşayır. Müəyyən səbəblərdən musiqisiz günlərimiz bizi darıxdırır, elə bil ki, nəyi isə itirmiş oluruq...

Əlbəttə, yaradıcı həyatımda xoşbəxt dəqiqələr çox olub və bu xoşbəxtliyi mənə əziz, alicənab müəllimim Qara müəllim bəxş edib. Onun böyük qəlbə, incə, həssas ürəyi, misilsiz, gözəl, həmişəyaşar, bənzərsiz əsərləri həmişə ürəyimdədir.

Qara müəllimin işıqlı şəxsiyyəti unudulmazdır!

Bakı, 2008-ci il.

Məmməd Quliyev

Əməkdar İncəsənət xadimi.
Təhsil illəri: 1958-63.

Unudulmaz Ustadım - Qara müəllim

Klassiklərdən biri demişdir ki, "minnətdarlıq hissi ən ağır yüküdür". Lakin mən, öz böyük müəllimim Qara Qarayevə qarşı hədsiz dərəcədə minnətdar olmağımla özümə xoşbəxt sanıram və ona olan hörmətimi ifadə etməkdən çox böyük məmnunluq duyuram. Qara Qarayev də bunu aydın hiss edərək, öz şagirdlərinin minnətdarlıq və pərəstişkarlıq duyğularını böyük nəzakətlə qəbul edirdi. Bu qarşılıqlı anlaşma həmişə yaradıcılıq axtarışlarında öz əksini taparaq, uğurlu nəticələrə təkan verirdi. Qara Qarayevlə mənim və eləcə də onun başqa şagirdlərinin münasibətləri çoxşaxəli olub, yalnız bəstəkarlıq fənninin tədrisi ilə məhdudlaşmırdı. Təbii ki, həm fənnin özünəməxsusluğundan, həm də Qarayev şəxsiyyətinə xas olan keyfiyyətlərdən doğan münasibətlər vahid bir ansambl yaradırdı.

Q. Qarayevlə mənim münasibətlərim müəllim və şagird ünsiyyəti, qarşılıqlı hörmət, xüsusi rəğbət, həqiqi dostluq, məsləkdaşlıq (Böyük Ustadın bütün şagirdləri mütləq onun məsləkdaşları idi) hissələri ilə yanaşı, daha bir özəl cəhət ilə səciyyələnirdi. Mən, hələ uşaq ikən atamı itirmişdim. O, Böyük Vətən müharibəsinin ilk günlərində həlak olmuşdu. Göyçaydan yenincə Bakıya gəlmiş və Q. Qarayevin sinfinə daxil olmuş gənc tələbə kimi, ilk zamanlar çox böyük çətinliklərlə üzləşdim: hər hansı bir tanışım, dostum, köməyim, maddi vəsaitim, yaşayış

yerim, müstəqil məşğul olmaq üçün musiqi alətim və s. yox idi. Sözsüz ki, Qara Qarayevin xüsusi qayğısı və köməyi həyatımda həlledici rol oynadı. O, ilk gündən mənim yaradıcılıq potensialıma və istedadıma inandı, mən isə öz çalışqanlıqla onun etimadını doğrultmağa nail oldum. Müəlliminin mənə başışladığı bir fotoşəkildəki yazı da bunu sübut edir: "Əzizim Məmmədə, onun böyük istedadına və musiqiyə olan səmimi məhəbbətinə inam hissi ilə..."

Tez-tez xatırlayıram... Qara Qarayev Bəstəkarlar İttifaqındakı kabinetinin açarını mənə verirdi və mən iş vaxtından sonra royalda məşq edirdim. Mən, demək olar ki, gecə-gündüz elə bu otaqda yaşayırdım. Bəzən saatlarla məşğul olur, yeməyi, yatmağı da unudurdum. Çünki musiqini çox sevirdim.

Bu sevgini mənə Böyük ustadam aşılamişdı.

Biz tələbələr bilirdik ki, Qara müəllim heç vaxt öz köməyini, məsləhətini, dəstəyini əsirgəməz. Yeni əsərimizi müəllimimizə göstərməkdən çəkinmirdik. Çünki o, heç vaxt öz fikrini diqtə etmirdi. Əksinə, yeni axtarışlara sövq edərək sərbəst yaradıcılıq seçiminə yol açırdı. Bunu mən həmişə hiss etmişəm - istər tələbəlik vaxtı, istər müstəqil yaradıcılıq yoluna qədəm qoyarkən, istərsə də artıq tanınmış bəstəkar olarkən. Xüsusilə, Mirzə Fətəli Axundovun eyniadlı povesti əsasında "Aldanmış kəvakib" operası üzərində işləyərkən Qara Qarayevin köməyini və mənavi dayağını çox yüksək qiymətləndirirdim. O, deyirdi: "Sən Vidadi ilə (Vidadi Paşayev libretto müəllifidir) çox böyük və çətin bir əsər üzərində işləyirsən. İnanıram ki, dahiyənə bir əsər alınacaq."

Böyük müəllimin vəfatından sonra mən, bir neçə irihəcmli əsərimi onun xatirəsinə həsr etdim. O, artıq aramızda olmasa da, hər dəfə yeni bir əsər üzərində çalışarkən fikrən həmişə Qara müəllimlə məsləhətləşirəm. Qara Qarayevin tələbələrindən qəlbində böyük ustada qarşı daim minnətdarlıq hissi yaşayacaq.

Çünki, o bizə yalnız əsl peşəkar musiqi bəstələməyi deyil, həmçinin vicdanın səsi ilə yaşayıb - yaratmağı öyrətmişdir.

P.S. Məmməd Quliyevin xatirələrini oğlu
Mehdi Quliyev təqdim etmişdir.

Bakı, 2008-ci il.

Nərgiz Şəfiyeva

Bəstəkar,
musiqişünas.
Təhsil illəri: 1958-64.

Qəlbin yaddaşı

... **26 mart 1982.** Bakı Qara Qarayevin müəllif konsertini səbrsizliklə gözləyir: deyəsən özünün iştirakı ilə ... hər halda mən də bir çoxları kimi buna inanıram. Filarmoniyanın zalı insan izdihamından çoxub qaynayırdı. Birdən-birə narahat sükut çökdü: anlaşılmaz həsrətlə gözlərimi sol beletaja dikmişəm...

Niyazi səhnədədir - aramlı addımları, ciddi baxışları həzlüdüdü... Ağır, sükutlu an... Orkestrin gərginliyi son həddə çatmışdır və ... ümid zalı tərk edir. Artıq gecdir... gecdir.

Ətraf mənasız, anlamdan kənardır.
Yaddaşımda ancaq üzünün təbəssümüdür...

4 sentyabr. 1958. Konservatoriya...

Yelena Artyomovna ("Elička") tələs içində pilləklərlə üzbaşlıq inzibati otaqdan sıçrayıb - "Şəfiyeva!! İki saatdır səni axtarırlar! Bəs bilmirsən ki, bu gün Qara Əbülfəzoviçin dərsidir?! Hamı oradadır səndən başqa. Nə? .. Rauf Sultanoviç?! Yox! Səhv bilmisən, bəs təyinatını elanda oxumamısən? Bəs?... Bəs?... Söz axınından kifayətlənməyən Elička cəsaretlə "Gedək!" deyərək, qolumdan bərk yapışib auditoriyanın qapısını açdı və yumşaq təkanla mənə içəriyə saldı: - Vot ona...
Donuq halda, artıq Qara müəllimin qarşısında

dayanmışdım. Otaq tələbələrə dolu və şiqaret tüstüsündən bir qədər də dumanlı idi. Var gücümle özümə ələ alıb gecikməyimin səbəbini söylədim.

...Yarım saatdan sonra Qara müəllim not yazılarımı vərəqləyir, suallar verir, bəstələrimi çaldırırdı.

Nəhayət, qəliyyətlə: - "Bəli! Sınıfmda çalışacaqsınız - dedi. Həmin andan zamana qovuşan, gərgin və məsuliyyətli, sonu bitməyən narahat, amma səadətli yaşam günlərim Qara Qarayevin qeyri-adi şəxsiyyət simasının, təkraredilməz dərslərinin təsiri ilə mənalanağa başladı.

Qarayev sinfinin üzümə açılan qapıları - İlk dərslər.

Konservatoriyayı yenidən bitirmiş gənc bəstəkarlarla bərabər, I-V kurs tələbələri də sanki sənətkar ocağının işığına toplaşmışdılar. Musiqi-sənət mövzular ilə yönümlənən, müəllim-tələbə dialoq-mübadilələri, Qara müəllimin təkraredilməz ifadələri, itidilli aforizm- metaforaları söhbəti tərəvətləndirir və sanki auditoriyaya sərbəst ruhun iqlimini yayımlayırdı; ...istər-istəməz qəlbimdə nikbin həvəs, sonsuz maraq və fədailiyə bənzər qəribə hisslər oyanırdı...
...Birdən-birə hamı ciddiləşdi. İsgüzar anların vaxtı artıq çatmışdı...

...Florensiya -

İntibah dövrü. Günün bir məqamı...

Karxanada yaşca biri-birindən fərqli şagirdlər Ustadın ətrafına toplaşmış, mərmərdən yonulmuş büstün üzərində onun əlinin hərəkətini diqqətlə izləyirlər. Ehməli toxunuş... kiçik bir oyum... İlahidən gələn nəfəs... gözlər işıqlandı, üzün cizgiləri canlanaraq pöhrəni nurlandırdı...

...Təqdim etdiyim iki prelüd-miniaturü Ustad olduğu kimi qəbul etdi. Ancaq, öz əli ilə prelüdün birində akkordun bir səsinə liqa vasitəsilə sonrakı xanədə səsləndirdi - cüzi əlavə... və möcüzə... səslənmənin rəng çalarları dəyişdi...

Son nöqtə musiqini suallı avazla boyadı...

Sanıram ki, insan təəssüratının təbii ifadələrindən ən kamili - musiqi nitqidir.

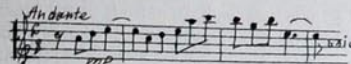
A-moll-u günün işığı ...1959.

Buynakski (indiki Şeyx Şamil) küçəsi, binanın mansarda mərtəbəsi... İş otağı... Heyratəmiz zəngin, çoxsaylı not və bədii ədəbiyyat

nümunələrindən ibarət şəxsi kitabxana.

Onun ələmi - səmaya çırpınan, narahat ruhun nəfəsi... Royal arxasında Ustad; sakit, ciddi söhbət axarında Nihatın əsəri mütakirə edilir. Konservatoriyadan fərqli, sanki otaqda sükuta bənzər, dinc asayışlı ab-hava duyulur.

Qısa bir fasilə; Nihat qeyd kitabçasından "Koldunya" filmindən aktrisa Marina Vladinin fotoşəklini Qara müəllimə uzatdı. Biz dərhal buna reaksiya verdik. Elə bu an, **a-moll** tonalında, Qriqəbənzər, Norveç ahəngli, film musiqisinin aranjimanında melodiya Ustadın ifasında səsləndi:

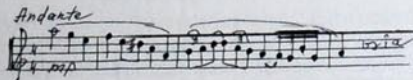

...Qriqi düşündüm - onun nəfis lirikasında Qarayev musiqisinin lirik təbiəti sədalanırdı.

O gün, tələbələrədən sonuncusu mən idim. Ustad Şopenin 13 sayılı **a-moll** mazurkasından fərqli olaraq, O, Şopenin ölü-lirik musiqisinin kamill ifadəsi üçün müxtəlif - iki "pp"-lu məxmərvəri "tushe", "sükutlu" sol pedallı səsləndirmə və i.a. üsullardan istifadə edirdi. Mənə elə gəlirdi ki, bu anlarda

Şopeni sevərəkədən bənzərsiz "Qarayevin ifa interpretasiyası" məfhumu yaranırdı.

Dərslərdən çıxıb yolu mənzəkənarı parka saldı. Dənizi seyr edərkən, reproduktordan səslənən Q. Qarayevin "Dənizi fəth edənlər" sənədli filmindən musiqi parçalarını dinləyirdim. Birdən orkestr "buruluğundan" ayrılan solo qoboyun sanki səmaya uçulan, üfqi yayımlı, dalgın, həm də haradasa gizli-həsətli hissləri xatırladın melodiya, **a-moll**-da səsləndi:

Bu günün təəssüratından tam dolğun və bəxtiyar idim. **A-moll** ahəngli bir gün...

... 1964-cü ildə ailədə baş verən tələyüklü problemlərlə əlaqədar Qara müəllimdən uzun müddət ayrılaraq, onun ünsiyyətindən, mənəvi dayağından məhrum oldum. Onu da

bildirdim ki, artıq o Moskvada yaşayır və vaxtaşırı həmkar-dostlarımdan məni soruşur, haqqımda öz narahatlığını bildirirdi.

Bəxtiyar günlərimdən biri...

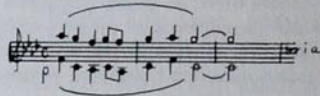
...Nəhayət, 1974-cü ilin may ayında Ustadımla Bakıda görüşdüm. İndiki Bülbül prospektində beşmərtəbəli evin mənzil - xolunda məni qarşılayan Qara müəllim nəzərəçarpacaq qədər dəyişilmiş, daxilən sanki sarsılmışdı: uzun illərin yorğunluğu, dərin iztirabların izləri üzünün cizgilərinə çökmüşdü.

Ancaq onun polad iradəsi, həyata qarşı dayanatlılıyı yanar gözlərində hələ də oxunurdu.

10 il ərzində qarşılaşdığım müxtəlif həyatı sınaqlardan Qara müəllimin az-çox xəbəri olsa da, əsərimi göstərəkən onun - "musiqi səni qoruyub saxlayıb" sözləri mənim daxili gərginliyimi bir qədər azaltdı.

Həmişəki kimi onun ali müdrikliyi, adı ölçü meyarından kənar güclü əqli-məntiqi, gözlənilməz assosiativ musiqi-obraz təəssuratları məni heyrləndirir, əməli yaradıcılığa sövq edirdi... Bu, artıq **Qara Qarayevin özü idi**.

Sənət və Sənətkar aləmi ətrafında gedən söhbətimiz gözlənilmədən olum-ölüm mövzusunda istiqamətləndi. Həyat və Ölüm fəlsəfəsi Qarayevin şüurlu düşüncəsinin ən güclü tərəfi olaraq, nəinki onun musiqisində, hətta sənə baxan və sanki səni yarib keçən baxışlarında oxunur, içindəki "ölüməbənzər rahatlıq" duyğuları bir anlıq olsa da üzünün ifadəsində biruzə verirdi.

8 notlu misra... amansız taleyin yolunu keçən Həyat və Ölüm, bir anda görüşüb ayrılırlar... və nəhayət, sonsuz səssizliyə qovuşan İnsan, tam sükuta qərq olur.

Yaddaşından silinməz...

Əsli-nəcəbatlı insanlara məxsus Qara müəllimin yüksək mədəni davranışının təbiiyyəti, nazik rəftar xüsusiyyəti, mənavi prinsiplərinin aliliyi ilk öncə onun genetik mənsubiyyətinə, milli köklərinə söykənir. O, nəzakətsizliyə, ambisiyalı replika - çıxışlara və ya yersiz erkədici rəftarlara qarşı münasibətini

sətraltı sözlə, ya da sadəcə, mənalı sükuatla bildirər, məzəli-yumorlu deyimlərini yarıcciddi, yarıgülümsər ifadə ilə söyləyərdi. Ustad qərībə bir cəhətə malik idi; narahat, məyus və ya pərt vəziyyətə düşən hər kəsə yardımçı olurdu...
Yaşın ki, Servantesin daima yaşar "Don Kixot" əsərinə bəstəkarın müraciəti də təsadüfi deyildi: səmimiyyəti ilə qəlbi yaxan, əməllərini gülünce çevirən əsil-nəcəbatlı, ona ruhan doğma **Cəngavər!**..

Tükənməz fikir-düşüncələrini, təcrübə və biliklərini insanlarla paylaşan Ustad, çoxnəsilli davamçılarını yetişdirməklə, məktəb ənənələrini yaratmaqla, müəllimliyin dahiyənə təzahürünü özündə yaşadan Sənətkar, Don Kixotun yüksək mənada rəmzinə daşımırmı?!

Əzəli insan anlamının, mənaviyyətinin dərkindən keçən, bəşər mədəniyyətindən bəhrələnib, Azərbaycanı dünyada, Dünyanı Azərbaycanda görmək arzusu ilə yaşayıb-yaradan müdrik Sənətkar öz vətəni təz-təz tərk etməli olur - Cahan səyyahına çevrilərək, tale ulduzunu Böyük musiqi sənətinin yollarında axtarır...

Bu axtarışın son nöqtəsi, **Sənətkar-İnsan** özüdür. Ömrünün 6-cı əlamətdar onilliyində Qara Qarayev müsahibələrinin birində, "Üzeyir Hacıbəyov qəlbimin milli mənliliyi uğrunda mübarizə aparmışdır!" deyərəkən, Doğma Vətəninə, Ana Torpağına, "Özünə qayıtmaq" arzusunu açıq-aydın bir ifadə ilə bildirmişdi!

Son görüş...

Dikinə uzanan Buynakski küçəsi ilə sonuncu dəfə evinin qapısından ötən cənəzə...

Cavanların əllərində tabut sanki uçur...

Arxasınca axan insan seli ona çata bilmir...

... tələsir... torpağa qovuşmağa tələsir...

Qeyd kitabçasından:

"Gözlərim yaşla dolu geriye baxmadan gedirəm. Geriye baxmaq ürək ağrısı qədər ağırdır. Ən gözəl çağımda mənə qismət olmayanı itirdim..."

Bunu yazan cavan oğlan deyil, bir ömür həyatını yaşamış və aldınılmış **insandır**...

Günəş işığını mənim üçün saçmadı,
Külək mənim üçün əsmədi,
Dəniz mənimlə danışmadı
Nə olmalı idi, olmadı...

1.1.1980
Axşam saat 11. Moskva.
Qranovski küçəsində xəstəxana.

və ardınca:

...Sən məni gözləyirsən, mənə burada ölürəm..."
(Arxiv)

Ölməzlik...

26 mart 1982. Bakı... Ağır, sükutlu an ... Orkestrin gərginliyi son həddədir... və qəddi sim kimi tarımlanmış Maestronun iradəli əllərinin işarəsi ilə "Leyli və Məcnun" poemasının - fəryadlı, hökmlü "tale mövzusu"nun ilk sədələri gərgin sakitliyi pozdu.

Ülvi, məsum, lirik hisslərlə işıqlanan, təlaşlı-mübariz, faciəvi musiqinin təsirindən artıq həqiqəti duyan dinləyicilər sarsıntı içində sükuta dalmışdılar...

Səslənən "Poema", rekviyemin təzahüründə - **Böyük Sənətkar** ömrünün başlanğıcını və bitmək üzrə zaman axarını elan edirdi...

Bu, son görüş idi.

Musiqini bitirən sədələr - "Damokl qılıncı" tək timpaninin uzaq, batıq zərbələri fonunda Leylinin əriyən son nəfəsi...

Vida..... Vida..... Vida... ..

Vidamı?!...

Bakı, dekabr 2007-ci il.

Vladimir Şainski

Rusiyanın Xalq artisti.
Təhsil illəri: 1962-65.

Всегда и навсегда - ученик Караева

Иногда бывает непросто ответить на вопрос: какие годы своей жизни считать самыми счастливыми? В 18 лет нам часто кажется, что это были детские и школьные годы; в зрелом возрасте мы обычно отдаем предпочтение периоду юности, студенчества, первой любви...

Мои самые счастливые годы - и я убежден, что буду так считать до конца своих дней, - это годы учебы в Азербайджанской Государственной Консерватории у Кара Абульфазовича Караева.

Значит, все-таки студенчество, юность?

Да, студенчество, но далеко не юность.

Разница в возрасте учителя и ученика - 8 лет!

Необычный случай, не правда ли? Действительно, в этой истории все необычно: и 36-летний студент, и конечно же, профессор - выдающийся композитор нашего времени, человек неиссякаемой энергии и удивительной душевной щедрости.

Но начну все по порядку. Поступив сразу же после окончания Великой Отечественной войны и службы в частях Советской Армии в Московскую консерваторию и окончив ее по классу скрипки, я начал самостоятельно и упорно заниматься композицией. Сочинять музыку я пристрастился еще с детства.

Годам к тридцати я уже имел достаточно заказов как автор

и оркестровщик. К моему счастью и благодаря влиянию друзей-композиторов, я скоро понял, что, если не произойдет чудо, мне суждено навсегда остаться без настоящей композиторской школы, мастерства и вкуса.

И это чудо произошло!

На одном из концертов в Москве исполнялись произведения молодых азербайджанских композиторов. Я был поражен их высоким профессиональным уровнем. Особенно мне понравился композитор, в то время ассистент Кара Абульфазовича, Хайям Мирза-заде. Вот бы у кого поучиться! Нас познакомили. Мои первые слова: "Хайям, разрешите мне брать у вас уроки композиции!"

- Зачем же у меня? Лучше у моего шефа.

- У Караева? Да он и разговаривать со мной не станет!

- А вы попытайтесь. Кстати, он сейчас в Москве.

Легко сказать: попытайтесь. У меня долгое время не поднималась рука набрать номер телефона всемирно известного композитора. Наконец набрался смелости, звоню. Подходит его супруга Татьяна Николаевна: "Кара Абульфазовича сейчас нет, позвоните позже, и я вас с ним соединю". И вот, не без содействия любезной и доброжелательной Татьяны Николаевны, состоялся телефонный разговор, определивший мою судьбу.

- Вы хотите у меня заниматься? Покажите свои сочинения.

Может быть, вы уже такой мастер, что вам нечему учиться, - дипломатично ответил Кара Абульфазович.

Во время показа моих опусов у меня дрожали колени, как у первоклассника. Если бы я услышал слова: "Вам уже нечему учиться", это звучало бы как смертный приговор.

Представьте мою радость, когда Караев сказал:

- Вам еще очень и очень многому надо учиться. Я согласен взять вас в свой класс, если вы сдадите на общих основаниях экзамены на первый курс Бакинской Консерватории. Заниматься вам придется с утра и до ночи. Так что - никаких посторонних работ, никаких заработков. Сможете ли вы так? Ведь вам тридцать шесть лет...

Конечно, я был готов заниматься хоть двадцать четыре часа в сутки. Ведь попасть в класс Караева - все равно что вытащить счастливый билет лотереи, разыгрываемой только один раз в жизни.

И вот наконец - учеба. Первое, что бросается в глаза в классе, - это атмосфера необычайной приподнятости, я бы даже сказал, праздничности. Каждый из нас шел на урок, как на праздник, хотя добиться похвалы было ох как трудно. Во всем, что касается школы, овладения тем, что было накоплено тысячелетним

музыкальным опытом человечества, Караев был неумолим. Начинающие композиторы обычно склонны увлекаться сложной, "модерновой" музыкой, хвататься за крупные формы, зачастую не овладев еще как следует азами музыкального языка, гармонии, полифонии. По этому поводу мне вспомнились слова Кара Абульфазовича: "Сначала покажите, как вы рисуете нос, а уж потом только - нечистую силу".

Творчество самого Караева - нагляднейший и убедительнейший пример высокой классичности, продолжающей столбовую дорожку мировой музыкальной мысли, вооруженной самыми современными техническими средствами, при этом окрашенной в яркие и самобытные цвета азербайджанского народного мелоса и, наконец, преломленной через призму могучей, неповторимой личности автора.

Но не думайте, что класс Караева - был "государство творческой диктатуры". Ничего подобного! Для вкусов (если это хороший вкус, конечно) и склонностей ученика - полная свобода!

Как добрый садовник, Кара Абульфазович к каждому "ученическому деревцу" искал особый подход. Как тонкий психолог, он помогал ученику найти собственное лицо.

Искусство преподавания композиции, по-моему, сродни искусству врача. У Караева было необычайно острое и точное чувство музыкальных пропорций, словно выверенное на аптекарских весах. Он был безжалостен к случайному материалу, который иногда появлялся в процессе "заполнения формы".

Особенно ироничным было его отношение ко всяким украшательским, чисто внешним приемам в серьезной музыке. В таких случаях он обычно говорил: "Если вам очень дорог этот кусок, поберегите его для другого случая, например, для музыки к плохому кинофильму".

Что и говорить, учиться у Караева, да и вообще в консерватории, было трудно. Уровень преподавания и знаний студентов Азербайджанской Государственной Консерватории, носящей имя Узеира Гаджибекова, был высоким, и я всегда с благодарностью вспоминаю преподавателей всех дисциплин, а также моих товарищей - студентов гостеприимного Баку. Несмотря на огромное физическое и нервное напряжение, несмотря на постоянный (и законный) трепет перед любимым профессором, я, честно говоря, за годы учебы помолодел во всех отношениях.

И неудивительно!

Ведь учиться у Караева, общаться с ним - было истинным наслаждением!

По-европейски сдержанный, всегда одетый с безупречным

вкусом, не склонный к внешней фамильярности, нетерпимый к бестактности, глупости и ее родной сестре - многоречивости, он производил впечатление природы не очень доступной. Но уж если удавалось вызвать его на доверительную беседу, то словно черпаешь из источника мудрости, остроумия и афоризмов. Эрудиция и широта интересов его были необъятны, знания - энциклопедичны. Поражали его терпение, спокойствие и демократизм с окружающими. И в то же время - высокая требовательность! Как-то один студент сказал:

"Кара Абульфазович! Мое сочинение разрастается.

Боюсь, соната получится". Караев ответил: "Не бойтесь. Не получится". Да, его нельзя было назвать "добреньким".

Но сколько людей испытали на себе его подлинную человеческую доброту! В важном и справедливом деле Караев всем готов был помочь.

Для меня он сделал больше, чем кто-либо за всю мою жизнь. Еще с древних времен для людей слово "учитель" - самое святое. Годы учебы для меня как бы продолжают.

Я всегда и навсегда - ученик Караева!

Москва, 1978-й год.

Fərəc Qarayev

Əməkdar İncəsənət xadimi,
P.Çaykovski adına Moskva
konservatoriyasının professoru.
Təhsil illəri: 1961-66.

"Qoya" üzərində birgə işimiz...

esse

D... doğrusu, heç bir iş birliyi yox idi. Başlanğıc da müəmmalı idi. Moskvadan anam zəng edib bildirdi ki, axşam evdə olum. "Atan zəng edəcək, - dedi - onun səninlə vacib söhbəti var."

Hələ uşaqlıqdan "atamla söhbət" ifadəsindən xoşagələm bir şey gözləmədim. Amma...

Narahatlığımı duyan anam - "Nəşə mühüm bir məsələ haqda" deyərək əlavə etdi və mən anladım ki, deyəsən təqsirkar deyiləm. Onda, atamın "Qoya" filminə musiqi yazmaq qərarını şübhəsiz, mən əvvəlcədən bildirdim. Onu da bildirdim ki, o, ssenarini əldə etmiş və Konrad Volf ilə artıq görüşmüşdür, həm də bu film onu, bir çox kino işlərinə fərqli olaraq həqiqətən maraqlandırır, cəlb edib.

Qoyanın adı isə Servanteslə birlikdə - onun uşaqlıq illərinin İspaniyasıdır; Pablo Pikassonun əlinə məxsus Don Kixotun qravür-rəsmi, həmişəki kimi iş masasının üstündən asılıb, bir də Qriqori Mixayloviç Kozintsevlə kinoda birgə işi atamın indiyə qədər ən sevimli işlərindən biridir...

... və elə buna görə də birlikdə işləmək təklifi mənim üçün gözlənilməz oldu.

Birlikdə?

...Və özüm haqda. O bərədə ki, hər zaman gərginlikdə saxlayan gizli hissələr heç bir vaxt səni buraxmır, elə bir gərginlikdə ki, zənn edilən ünsiyyət asanlıqı - qeyri bir şey olmasa da, sənin daxilində olan daimi sıxıntının nəticəsidir, bu sıxıntı isə - bilinməyən azadlıqdır; Əgər sən iyirmi beş yaşındasan və bütün həyatın boyu atandan oxuyub - öyrənmisən və artıq özün də kiçik bir ailənin sahibisən, müstəqilliyi arzulayırsan, öz əllərlə həyatını qurmağa çalışırsan, az-çox uğursuz olsa da, özünü musiqidə axtarıb - tapmağa cəhd edirsən, mayus olub hər şeyi anlamından keçirirsən, - haradasa təəccüblənirsən, dostlarını itirirsən və ilk dəfə insan satqınlığının dadını dərk etməyə başlayırsan; İyirmi beş yaşındasan; sən daima özün üçün nəşə yeni bir şey açırsan.

Sənin ancaq iyirmi beş yaşın var - hələ öndə nə qədər vaxtın varsa, nikbinliyin, sənin aparıcı ulduzundur. İyirmi beş... və iyirmi beşində hələ də səni atasının oğlu kimi təqdim edirlər...

Atam işimiz haqqında danışanda, sanki çoxdan qərarlaşdırılmış məsələni aydınlaşdırırdı. Birgə iş üçün ağlabatan formaları axtarıb tapmaq, filmin musiqi dramaturgiyasına dəqiqliklə yanaşaraq fikir-düşüncədən keçirmək: "Yaddan çıxarma ki, film iki serialıdır, bu, düşündüyün qədər də sadə məsələ deyil" sözünü davam edərək deyirdi - ilkin zamanlarda Berlin və Leninqrada daha tez-tez getməli olacağam, Volffa da görüşməliyəm, filmin ümumi dramaturji quruluşu ilə əlaqədar mühüm məsələlərin həllini özüm qərarlaşdırmalıyam və ən ümumi filmdə xüsusi məna kəsb edən musiqi yükünün mühüm məqamlarını özüm müəyyənləşdirməliyəm. Danışıq sakit, işgüzar tərzdə davam edirdi. Lakin mən hiss edirdim ki, o mənim səsimdə cavab reaksiyasını tapmaq istəyindədir, onun səsinə gərginlik duyulurdu.

...Və söhbətin sonunda: "İki gündən sonra zəng edib fikrini bildirərsən."

Yox, mən birgə işimiz üçün ağlabatan formaları axtarmaq istəyində deyildim. Düşündüyüm, ancaq bu işdən imtina etmək üçün elə bir məqbul forma tapmaq idi ki, həyatımın bütün varlığı ilə bərcə olduqun insan mənəndən inciməsin. Qərarımın düzgünlüyünə onu inandırmağa çalışaraq, təlaş içində lazım olan sözləri axtarırdım ki, müəllimi öz şagirdini dəstəkləsin...

Ata isə ...oğlunu anlaya bilsin. onun birlikdə işləmək təklifi... ..və hər halda, bir neçə əziyyətli günlərdən sonra razılığımı bildirdim. Gözlənilmədən telefon dəstəyini götürüb Maslovka ilə bağlandı, Moskvağa nə vaxt gələcəyimi, soruşdum.

Nə dünyaya baxmaq imkanı - Sofiya, Berlin, Belqrad, Varna, nədəki öz müəllimlə birlikdə işləmək üçün təbii istək - bu ancaq, sadəcə, dərinədə gizlənən qürur və maraq hissələri idi: birgə işin ağlabatan formaları... Bunların hamısı mənə sonralar aydın oldu.

Musiqi üzərində iş gərməyimizdən daha tez başlandı. Bakıdan qayıdan atam müxtəlif öhdəliklərlə yüklənib işə girişməyə tələsmirdi. Berlindən gələn teleqramlarda şərti "Hadis" adlanan epizodun üzərində aparılan işin vəziyyəti haqda sorğulara atam soyuqqanlıqla yanaşırdı. Nəhayət Leninqraddan alınan teleqramlara reaksiya verərək: "Artıq işə başlamaq lazımdır" - dedi ...və məhz bizim birlikdə işləmək məsələsi ilk dəfə konkret gündəmə qoyuldu: epizod musiqisinin kim tərəfindən icra ediləcəyi sualı yarandı, atam isə bu işi mənə ünvanlandırıb, öz tərəfindən köməyini əsirgəməyəcəyini vəd etdi. Hazırladığım epizod musiqisinin ilk səhifələrini o, iti baxışı ilə gözəndən keçirib, vərəqləyir, arabir nəzakətlə söhbətə müdaxilələr edirdi; nəhayət, bitirilən partitura Leninqrada göndərildi.

Atamın əli ilə yazılan partituranın 1-ci xanası:

VI-ni - I

II

Viole

Celli

C.B.

Mən indiyə qədər ancaq bu cür yazıram.

... skripkalar üçün bas açarında yazdığım 3-cü xana, atamın gur qəhqəhələrinə səbəb oldu... Sonra Konyusun darsliyi, orkestrləşdirmək üçün Şumanın "Uşaq səhnəcikləri".

Epizodun yazılışı üçün Rauf Abdullayevlə ikimiz Leninqrada uçmalı olduq. O, atamın təklifi ilə filmin dirijoru vəzifəsinə təsdiq olunmuşdu. Atam qəti surətdə Leninqrada getməyəcəyini bildirdi-"yazılışda müəllifin valideyni yox, özü iştirak etməlidir", sonra ciddiləşib - "hərgah Rauf pult arxasında olacağına, deməli, hər şey öz qaydasına salınacaq" - dedi.

Bu, həqiqət idi: hər şey öz qaydasında idi.

Beləliklə, birgə işimizin ilk mərhələsi başa çatdı.

Həmin müddətdə kinoqrupun üzvləri, assistentləri Avropanı başdan ayağadək çaparaq I və II dərəcəli rollara aktyorların axtarışı ilə məşğul idilər. Bununla bərabər "İspaniyanın da axtarışı" davam edirdi: Dubrovnik, Balçık, Varna - sonralar bu adlar ekranda Madridə, Hadisə çevrilirdilər. Ancaq kino musiqisinin müəllifləri uzaq Bakıda sakitcə öz işlərini görürdülər. Müvəqqəti səssizlik çökdü...

Fasilədən istifadə edərək Volfun bizi qabaqcadan təchiz etdiyi İspan xalq musiqisinin nümunələri ilə tanış olmağa başladım. Axsamlar mahnı məcmuələrini vərəqləyərək heyretə gəlirdim; çünki təsəvvürümdə işpan musiqisinin ənənəvi oriyental üslub tərzində səslənməsini əvvəlcədən mənimsəmişdim. Atam isə bu xalq nümunələri ilə tanışlığımın yetərinə məmnun idi. O, İspan musiqisini mükəmməl bildiyi üçün mənim reaksiyama qabaqcadan bilirdi.

"Hadis" epizodunun yazılışından artıq yarım il keçmişdi.

Həmin vaxt ərzində əksər natura çəkilişləri də bitmişdi. Qara dənizin sahilindəki Balçık, Atlantik okeanın dalğaları ilə uyulan Hadisən seçilməyərək onu xatırladırdı - beləliklə, Bolqarıstan İspaniyanı uğurla əvəz edə bildi.

...Volfun çağırışı ilə 1970-ci ilin payızında biz Berlinə yola düşdük. Bizim gəldiyimiz gündə filmin baxışı təyin edilmişdi. Buraya film musiqisinin müəlliflərindən başqa kinotənqidçilər, kinostudiyanın işçiləri, yazıçılar, ssenaristlər, rejissorlar, rəssamlar və ümumən filmə maraqlanan adamlar toplaşmışdılar. Mən alman dilini yaxşı bilmədiyim üçün, mükəmməl mərkəzindən kənarlaşmış müşahidəçi mövqeyini tutmağa məcbur oldum. Atam isə alman dilini mükəmməl bildiyinə görə, əvvəlcədən fəallıqla söhbətə qoşuldu. Lakin çox keçmədən, onun maraq sövqü kəskin surətdə zəifləməyə başladı. O, yerini dəyişib mənim yanımda oturdu. Çəşməyini gözündən götürüb, siqareti tüstülətdi. Onun üzünə mənə tanış olan ifadə çökdü - nəzakətli və eyni zamanda darıxan.

...uşaqlıqdan tanış olan, ürək sıxıntısı qədər doğma..., söhbətə maraq göstərməsi də onun zahiri ifadəsi idi. Əslində o, öz düşüncələrinə dalıb, tam qapanmış halda özünün fikirləri üzərində düşünürdü. ...qapanma bacarığı...

Əvvəllər bu hal bizə qorxudurdu, adəti üzrə uşaqlar öz valideynlərinin müəmmalı hərəkətlərini anlaya bilmirlər və gözləməyi də bacarmırlar.

"Ata işləyir" - bacım Züleyxa ilə mənim üçün birdəfəlik qət edilmiş qanun idi.

...İşləyir, royal arxasında, təbiidir, orkestrləşdirir, ya da öz otağında dalğın gəzişərək burnu altında öz-özünə danışır. Bu da deyəsən, aydın bir haldır.

Amma nahar edəndə də işləyir?! Qəzetləri gözəndən keçirəndə də, krassvorddu həll edəndə də musiqi haqqında fikirləşir? Eyvanda oturub çay içəndə, sualımıza cavab verməyəndə də musiqi bəstələyir?! Yox! Bu mənim anlamımdan kənardır!

Nəhayət, ikitərəfli hücum üçün əlverişli məqam tapıb, qızıqın tutuşmada sakramental ifadəni ondan qoparda bilirik: "Belə... demək ki, Zulya-Mulya və onun qardaşı (guya bizim antipodlarımızdır) sözbə baxmayan, şıltaq uşaqlardır" - bu atamın saysız hesabsız hekayətlərindən birinin başlanğıcıdır... Sınaqdan keçmiş pədaqoqi üsul! Sonra isə birdən-birə başqalayıb, tam dəyişərək özünə qapanır, uzaq, yabançı olan insanın ifadəsi ilə qarşılaşaraq biz bir qədər qorxmuş kimi təəccüblə geriye çəkilirik.

...Dəyişə bilmək bacarığı...

Özge, həm də doğma, uşaqlıqdan tanış olan üzü... İştirakçılar arasında qarşılıqlı mübadilələr, rəylər tanışlığı davam edirdi. Mübadilələr getdikcə genişlənərək mətbuat konfransına

çevrilirdi - musiqi və kino, "Qoya"da musiqinin rolu, Qoya və İspaniya, Qoyanın İspaniyanı, Qoya - güdrətli İspan sənətkarı, sənətkar və zaman, zaman və fəza, Evklidin fəzası, zaman və sonsuzluq və i.a... hamı danışır... hər bir şey haqda... eyni zamanda... vaxt isə kifayət qədər keçmişdir.

Artıq bizə aydın oldu ki, Volf uzun-uzadı söz püskürmələrinin içində yaratmış halda dalğaları; bu axşamı da biz itirdik!

Ertəsi gün Voflla görüşdük. Onun bordo rəngində "Fiat" sürətlə keçib "İnterotel"-in qabağında dayandı. Yəne də geniş, ətraflı söhbət... Biz "Qoya"-nın aktyorları - böyük sənətkar Banionis və onun Alba ilə məftunedicə səhnənin gərgin çəkiliş zamanı, qeyri-ixtiyari olaraq rus dilindən doğma Litva dilinə keçməsinin müşahidəçiləri idik...

Bundan başqa bir sıra vacib problemlərin nəzəri və təcrübi psixozanalizi, leymotivli inkişaf haqda, Piter Brukun teatri və nəhayət, Sino Rotanın yaradıcılığının mühüm məsələlərinə toxunaraq söhbət edirdik. Yəne də... və istər-istəməz söhbətimizin əvvəlki nöqtəsinə gəlib çatdıq.

...Hər şey öz çevrəsinə qayıdır...

Kül xışıldayaraq tərpendi...artıq Feniks qiayma hədələyir!

Biz deyəsən həmişəlik Potsdamda qalmaq riskindəyik.

...Elə bu zaman, əvvəllərdə atamın bacarığı haqda eşitmək, indi isə öz gözlərimlə görüb, inanıb və onun hər hansı yaranmış vəziyyətin istiqamətini bir anda düzgün müəyyənləşdirərək, yegana dürüst qərar çıxarması, mənim üçün fəvqəladə oldu. Fasilədən istifadə edən atam qəfildən kreslodan qalxıb Voflla müraciətlə eyni əməli təklif etdi.

Biz maşına tərəf yönəldik və kinostudiyaya aparın yol boyu atam söhbətin təşəbbüsünü əlinə alıb tam işgüzar axara istiqamətləndirdi... beləliklə biz montaj masasına özümüzü maneəsiz çatdıra bildik.

Nəhayət, kinostudiyanı tərk edəndə artıq işimizi tamamilə bitirmişdik; musiqi nömrələrinin tam siyahısı artıq mənim portfelimdə idi. Bütün zəruri parçaların təsviri xronometrajlanmış, mühüm mənə kəsb edən vurğular qoyulmuş və mübahisəli məsələlər asanlıqla həll edilmişdi.

... çantalı "dayılar" və qovluqlu "xalalar" - atamın şagirdləridir, onlar çox zaman evdə məşğul olan tələbə bəstəkarlardır. Məşğulə günlərində - çərşənbə axşamı, cümə günləri - mən və bacım atamın kabinetinin qapısı ağzında oturub, xüsusi bir maraqla "qadağan olunmuş zona"-dan gələn səslərə qulaq asardıq.

Atam bizimlə heç zaman məşğul olmurdu. Biz həmişə maraqlandıran bir sualla onu tez-tez bezikdirirdik: "Ata, sən çox zabitalı müəllimsən?" Cavab heç də tam aydın olmurdu: "Danlımıramsa, deməli, tərifləyirəm".

... Ertəsi gün biz Moskva qayıtdıq və elə həmin gecə ata-nənəmin dəfninə çatmaq üçün yenidən təyyarə ilə Bakıya uçduq.

İki həftədən artıq başımız hüzürə qarışdı. Noyabr yaxınlaşdı. Moskva qayıtmaq lazım idi: film artıq bütünlüklə çəkilmiş, montaj

edilmiş və bəzi hissələr səsləndirilmişdi.

Bakıdan Moskvaya uçan köhnə "İl-18"-də yol boyu gələcək işlərimiz haqqında danışdıq. Ötən yarım il ərzində az iş görülməmişdi.

Fonoqram ilə müşayiət olunan kadrlar üçün bir neçə musiqi nömrəsi yazılmışdı. "Hadis"dən başqa, a capella xoru - "Dies irae" və bir neçə kiçik musiqi nömrələri də hazır idi. Bu zaman ərzində atamın

Mariya Rosariya rolu üçün səciyyəvi müğənni axtarırları nəticəsiz qalmışdı və o, təsadüfən Parisdə görkəmli İspan müğənnisi ilə tanış olmuşdu. Mən Flamenko tanış olmaq üçün Varnaya uçmuşdum.

Solo-gitara ilə kiçik epizodlar və Rauf Abdullayevlə birlikdə simfonik epizodların yazılışı üçün Leningradə səfərlər etmişdim. Daha sonra işə xəstəxanadan yenidən çıxmış atamın İspan müğənnisini lentə yazmaq

üçün Potsdamə getdim. Və nəhayət, atamla birgə Berlina yaradıcılıq səfərimiz də çox vaxt apardı...

İndi isə lap az vaxt qalıb...

"Tələş və əsəb gərginliyi mühitində son dərəcə mütəşəkkil olmaq çox vacibdir" - deyərək, atam öz təcrübəsindən çıxış edirdi -

"İş prosesi boyunca özünü sakit və çox təmkinli aparmaq, qırış beş daqiqəlik sif musiqi materialını təhvil verməklə, işi dəqiq təyin olunmuş vaxtda tamamlamaq".

- "Bu, çox asandır ki!" - deyə, mən də öz təcrübəsizliyimi nümayiş etdirdim.

Atama məxsus olan əsas ideya çox sadə idi. O, bütün musiqi nömrələrini iki hissəyə bölməyi təklif etdi. Çünki film musiqisinin dramaturgiyasından irəli gələn iki əsas qayə - məhəbbət və qorxu - məfhumlarından ibarət idi. Belə ki, xeyli əvvəl Bakıda yazılmış "Hadis" epizodu bu dramaturji layların mərkəzində yerləşməli idi.

Sonrası isə sözsüz ki, aydın oldu.

Fondda səslənən musiqi müəlliflərin zövqünə və istəyinə görə yazıldı.

...Filmə əlaqədar yaradıcılıq məsələlərini müzakirə edə-edə təyyarənin nə vaxt Domodedovaya endiyini heç hiss etmədik. Burada bizi filmin administratoru qarşıladı və bir nəfər üçün mehmanxanada yer ayrıldığını dedi. Atam Maslovkadakı evinə getdi, mən isə administratorun müşayiəti ilə mehmanxanaya yollandım.

Nömrədəki köhnə "Muztrest" çox acınacaqlı vəziyyətdə idi: bütünlüklə kökdən düşmüşdü. Onun səhmana salınması üçün bir neçə gün sərf etdik. Atam mənim deyindiymi görüb, istehza ilə dedi: "Bu köhnə musiqi "qutu"su da daxil olmaqla mehmanxana nömrəsi sənə xüsusi xidmətlərinə görə verilməyib. Sadəcə olaraq, musiqi alətləri mehmanxanaların yalnız "lyuks" nömrələrində olur". Heyrətləndim ki, filmin musiqisi çox asan yazılır - iki gün ərzində iki böyük nömrə artıq hazır idi. Bu məni şübhələndirdi və mən tələşlə Maslovkaya - atamın yanına getdim.

Atam istirahət edirdi. Mən onun oyanmasını gözləyərək anamla mətbəxdə əyləşib söhbət edirdim. O, şikayətlənirdi ki, atam özünü heç yaxşı hiss etmir, amma həddindən artıq çox çalışır.

Atam xeyli yatdı, oyananda mənim gəlişimin səbəbini öyrəndi. Mən partiturası ona göstərdim. O, partiturası vərəqlədi. Diqqətlə nəzərdən keçirdi. Yenidən birinci səhifəni açdı və bağladı. Sonra mənə baxdı, və heç bir söz demədən mətbəxə çay içməyə getdi. Mən artıq onu narahat etmədim. Onun özünün qayğıları kifayət qədər idi və həmişəki kimi var qüvvəsi ilə işləyirdi.

Nichts als Arbeit unter der Sonne.

Həmişəki kimi...

...Pirşəgü, yay günləri. Atam yaş mələfəyə bürünərək royalın arxasında "Yeddi gözəl"ın sonuncu pərdəsini yazır.

1951-ci il...

Kölgədə 40 dərəcə isti

...not köçürən sutkada 8-10 saat işləməsinə baxmayaraq, "İldırımli yollarla" baletin partiturasını yazıb qatdıra bilmirdi.

Atam isə orkestrləşdirir...

İş norması sutkada 14-16 saatdır.

Nichts als Arbeit... həmişəki kimi...

1958-ci il, atamla yanaşı aylaşmışam.

Sonra...

Leningrad - filmdə musiqinin yazılışı.

Atam orkestra və dirijora qarşı çox tələbkardır. O, yazılışın keyfiyyətini diqqətlə izləyir, siqaret çəməyə Volf ilə mübahisə edir. Bəzən zarafat edir... Nadir hallarda.

Mən isə çox zaman kənarında durub, diqqətlə onu izləyir, enerjisinə heyranlənirəm...

Qəfildən əhvalım pozulur, ürəyimə damır ki, ayrılıq labüddür...

Ənənəvi konyak şüşəsi... Volf və Rauf-la birgə...

Atamla Leningradın küçə və körpüləri boyu gecə gəzintisi...

Təpədən dirnağadək islanmışıq...

...boşluq hissi, daxili narahatlıq, bir-birini qovan fikirlər...

Bəlkə də, sadəcə olaraq heç gəlmək istəmirəm?

Atamla vidalaşmaq?

Sadəcə - ...

istəmirəm?

...Birgə işləmək təklifi...

Elə bu da oldu və bitdi

Bizim "Qoya" ilə bağlı birgə olduğumuz zaman ərzində bir çox hadisələr baş verdi. Birimiz qocaldı, digərimiz bir neçə il də yaşlaşdıq.

Mənim oğlum 3 illik yubileyinə yaxınlaşdırdı və babası buna uşaq kimi sevinirdi.

Biz bir çox maraqlı insanlarla ünsiyyətdə olduq: dünyasını dəyişmiş Lion Feyxtvanqerin xanımı ilə tanış olduq.

Bütün bu vaxt ərzində mən ən böyük həmmüəllifimlə yanaşı işlədim. Daima onun yaxınlığını hiss etdim. Öz müəllimimlə birgə işləmək -

belə xoşbəxtlik hər kəsə nəşib olmur. Və mən buna hədsiz dərəcədə şadam. Biz ikimiz tez-tez tək qalırdıq.

Hərə öz işi ilə məşğul olur, kitab oxuyurduq.

Birlikdə gəzintiyə çıxırdıq. Hərdən kifayət qədər də susa bilərdik. Və əksər hallarda onun təsadüfən söylədiyi tək-cə bir-cə söz, mənim üçün daha çox əhəmiyyət kəsb edirdi, nəinki, Fərəc Qarayevin illər boyu öz müəllimi - professorunun sinfində oxuyarkən ondan eşitdiyi biliklərdən...

Son zamanlar atam Bakıya gec-gec gəlir və mən onu çox az görürdüm.

... və bəzən növbəti əsərimi ona göstərmək, onun çox dəqiqliklə verdiyi qiyməti eşitmək istəyi demək olar ki, e-lə istək halında qalırdı.

Bizim "Qoya" ilə vidalaşmağımızdan bəri çox şeylər baş verib.

İllər ötüb, atam artıq altmış yaşına qədəm qoyubdur.

"Qoya"dən sonra o, kino sahəsində çalışmış və yalnız özünün istədiyi janrdə musiqi yaradırdı. Onu anlamaq heç də çətin deyil.

Mən isə o asan olmayan ancaq səadətli anlarımı - hələ on yaş çavan olduğumuz illəri xatırlayıram, narahatlıqla telefona nəzər salır və anlaşılmaz titrəyişdən diksinirəm...

...və ümidlə qeyri-adi bir hadisənin baş verəcəyini gözləyirəm - telefonun zəngi çalınacaq və mən atamın səsinə eşidəcəyəm...

...**birgə işləmək...**

onda bir saniyə də düşünmədən ona deyəcəyəm:

- Hə!

Bakı, 1978-ci il.

Polad Bülbüloğlu

SSRİ Xalq artisti,
Azərbaycan Respublikasının
Xalq artisti,
"Şöhrət" ordeni.
Təhsil illəri: 1963-1968.

O həmişə zəruridir!

Əziz insan haqqında yazmaq çətinidir. Özü də, əgər o insan sənin müəllimin, həm də bütün dünyada məşhur olan bəstəkardırsa. O, böyük pedaqoq idi. Qarayev mənə hər şey verib. Ona qədər mən heç nə bilmir, heç nə bacarmırdım. Qarayev öz tələbələrinə yüksək peşəkarlıq aşılamaqla yanaşı, onların hər birinin fərdi simasını aşkar etməyi bacarırdı. Bu sətirləri yazmaq hüququnu qazanmaqdan xeyli əvvəl Qara Əbülfəzoviçin sinfində gərgin təhsil və yaradıcılıq illərimi, ondan da əvvəl Qarayevin sinfinə düşmək arzusunda olduğumu xatırlayıram.

Bu şəxsiyyət mənə hələ uşaqlıqdan cəlb edirdi. Mən, Qara Qarayev və Cövdət Hacıyevin birgə yazdığı "Vətən" operasının premyerası ilində (1945) doğulmuşam. Hələ uşaq ikən tez-tez atamın ifasında həmin operanın əsas qəhrəmanı Aslanın ariyasını eşitmişdim. Bu, atamın ən çox sevdiyi vokal partiyalarından biri idi. Atam və Qarayev dost olublar. Onların dostluq əlaqələri hələ bəstəkarın tələbəlik illərində, Bülbülün rəhbərliyi və təşəbbüsü ilə yaradılan "Azərbaycan xalq musiqisinin elmi-tədqiqat kabineti"ndəki fəaliyyəti dövründən başlamışdı.

Mən Qara Qarayevin yaradıcılıq yolunda ardıcıl yüksəlişini izləyərək böyüyürdüm. 7 yaşında ikən, atam, Q. Qarayevin Bakıda tamaşaya qoyulmuş "Yeddi gözəl" baleti haqqında "İzvestiye" qəzeti üçün resenziya yazmışdı. 13 yaşında olarkən, atam Leninqrada böyük bir teleqram göndərmişdi. Həmin teleqramın surəti atamın arxivində saxlanılır: "Əzizim Karik, böyük sevinc və qürur hissi ilə səni, "İldırımçı yollarla" 2-ci baletin bütün dünyada şöhrət qazanmış Leninqrad balet ustalarının ifasında keçən premyerası münasibətilə təbrik edirəm. Baletin Bakıda Niyazinin simfonik orkestri tərəfindən ifa olunmuş ayrı-ayrı parçaları dinləyiciləri artıq məftun etmişdir.

Fikrən özümü premyerada görüb təsəvvür edirəm ki, bu gözəl əsər İttifaqın ən yaxşı teatrlarından birinin səhnəsində necə möhtəşəm səslənir. Bilirsən ki, səni necə sevirəm, yüksək sənətini necə qiymətləndirirəm. Səni bağırma basıb öpmək istəyirəm.

Səbirsizliklə premyeranın uğuru haqqında göndərəcəyiniz teleqramı gözləyirəm. Bu premyera bizim musiqi mədəniyyətimizdə tarixi bir hadisədir, Bülbül."

Bakı Konservatoriyasının bəstəkarlıq şöbəsinə daxil olanda 18 yaşım var idi. Məni öz sinfinə qəbul edən Qara Əbülfəzovici dedi: "Mən səni şərti olaraq qəbul edirəm, bir ildən sonra deyəcəyəm - səndən bəstəkar çıxar, ya yox". Mənim necə həyəcan və təlaşla çalışdığımı təsəvvür etmək çətin deyil. Yaz imtahanlarına çox məsullüyyətlə hazırlaşdım, yaxşı ifaçılar tapdım. Nəhayət, imtahan komissiyasının iclasından sonra Qara Əbülfəzovici öz tələbələrini yığıb və qiymətləri elan etdi.

Mənə növbə çatanda o, dedi: "Sən qal, sözüm var". Qorxuya düşdüm. Hamı getdikdən sonra Qarayev mənə diqqətlə baxıb gülümsündü və dedi:

"Hamı sənə "5" qiymət vermək istəyirdi, amma mən təkid etdim ki, "4" qiymət yazsınlar. Çünki sən daha da yaxşı bəstələyə bilərsən və bəstələməlisən. Əgər yaxşı çalışsan, səndən bəstəkar çıxar."

Qara müəllimlə ünsiyyətdə olan tələbələrin hər biri, həm peşəkarlıq, həm də insanlıq baxımından zənginləşirdi. O özünün bədii və etik prinsiplərinin hər bir tələbəyə fəal şəkildə istiqamətlənməsinə xüsusi say göstərirdi.

Qara müəllim hər cür səhlənkarlığa və qeyri-dəqiqliyə qarşı barışmaz mövqedə dururdu. Tələbənin işində yersiz improvizasiya - Qara müəllim üçün yolverilməz idi. Əsərin müəyyən hissəsini çalan hər hansı bir şagirdin - "Davamı isə bu cür olacaq", ifadəsini - "Davamı necə olacaqsa, elə də yazın. Yazılmayan musiqi mövcud deyil" - deyə müəllimimiz sərt etirazını bildirirdi. Əgər tələbənin işi Qara müəllimdə maraq oyadırdısa, bu onu,

sözün əsl mənasında, vəcdə gətirirdi və o, bir-birinin ardınca keçmiş və müasir musiqidən nümunələri göstərir, onlar haqqında nadir məlumatlar verərək dərslərdə bayram ovqatı yaradırdı.

Yaddaşıma həkk olunmuş daha bir məqam. Tələbə darsə sonata formasının əsas mövzunu yazıb gətirmişdi. Mövzu Qarayevin çox xoşuna gəlmişdi, lakin o, bu mövzunun işlənməyə yararlı olduğuna şübhə ilə yanaşdı və tələbəyə vaxt itirmədən yeni mövzu yazmağı təklif etdi. Tələbə isə öz fikrindən dönmədi. Onda Qara müəllim onun qarşısına şərt qoydu: təyin olunan vaxta işlənmə hissəsi yazılmazsa, tələbə başqa mövzunu bəstələməli olacaqdır. Vaxt gəlib çatdı və tələbə mövzunun işlənməsini təqdim etdi. Qara müəllim şübhəsinin abəs olduğunu bütün sinif qarşısında etiraf etdi. Biz tələbələr dərin heyret içində bir daha müəllimimizə məftun olduq.

Qarayevin dərsləri şablon sxemdan uzaq idi. Buna bir misal çəkmək istəyirəm. Bəstələdiyim sonatının mövzularını bir-bir gətirib çalırıdım, müəllim isə "ardını yaz" - deyərək, ümumən musiqimi sükutla qarşılayırdı. Nəhayət, I hissəni çalandan sonra, yenə də "ardını yaz" söylədi. Mən müəssir olub soruşdum ki, niyə işimi bütövlükdə sükutla qarşılayırsınız. Əvəzində çox qısa cavab aldım: "Əgər susuramsa, demək danlamıram". Daha bir ibrətamiz faktı qeyd etmək istərdim. Mən məşinin sükanı arxasında Qara müəllimlə yol gedirdim. O, gözlənilmədən mücərrəd söhbətimizi kəcutə axarə saldı: "Əsətimizə, sən "solcu" musiqi ilə maraqlanmağa başlamısən və gücünü də müasir axınlarda sınayırsan?" Mən donuxdum, amma həmin an özünümüdəfiə mövzuya keçdim: "Məgər bu qadağandır? Bunu bəzi tələbələrinizə icazə vermirsiz?" Dərhal belə cavab aldım: "Bilirsən, mən fikir verdim ki, sən məşini sürərkən bir neçə dəfə yol hərəkətini pozmusan. Amma onu da deyim ki, sən məşini əla sürürsən, yol qaydalarını da yaxşı bilirsən və hərdən-bir qayda-qanunu pozmağı özünə rəva görürsən! Lakin, kompozisiya qanunlarını hələ yaxşı bilmirsən. Demək belə: mənim məqsədım konservatoriyada sənə "yol qaydalarını" öyrətməkdir, ancaq onda sənə görə tam rahat ola bilərəm, hətta qanunu pozmuş olsan da, onun qorxusu olmayacaqdır."

Həm tələbəlik illərində, həm də Konservatoriyani bitirəndən sonra hər hansı bir işi başlayarkən müəllimimdən "xeyir-dua" almaq mənim üçün çox vacib olan məsələ idi. Xüsusi qeyd edim ki, Qara müəllimin öz keçmiş tələbələrinə olan marağı heç vaxt tükənmirdi. O, yetirmələrinin istər yaradıcılığı, istərsə də həyatı ilə daim maraqlanar, ən müxtəlif məsələlərin həllində köməyə gəlirdi.

Yadımdadır, mənə, III kurs tələbəsinə "İstintaq davam edir"

kinofilmü üçün musiqi yazmaq təklif olundu. Bu işi öhdəmə götürməzdən əvvəl Qara müəllimin razılığını aldım. O, mənim mahnı janrına meyli bilərək, çox vacib bir məsləhət verdi: mahnılarla məhdudlaşmayıb, filmin bir çox musiqi hissələrini simfonik orkestr üçün yazım: "Bu, sənin simfonik orkestr ilə ilk tanışlığındır və bir tələbə kimi öz simfonik partituranı eşitmək üçün sənə nadir imkan yaranıb. Bunun faydası çoxdur". Sonra isə öz təşəbbüsü ilə rejissora zəng vurub, mənim bu işə hazır olduğumu təsdiqlədi və lazım gələrsə, öz köməkliyini əsirgəməyəcəyini də vurğuladı. Mən ustadımın məsləhətlərini yerinə yetirdim: filmdə simfonik musiqi çox idi və bu təcrübə mənə böyük fayda verdi.

Daha bir fakt: 1965-ci ildə Moskvada mənim öz ifamda ilk mahnımın yazılışı oldu. Musiqinin ən müxtəlif janrlarını mükəmməl bilən Qara müəllim (onun fonotekasında müasir estrada yeniliklərinin ən unikal yazılışlarını tapmaq olardı) çox təəccübləndi: "Necə, sən özün oxuyursan?" - acıqlanmaq əvəzinə o, mülayim səslə "Nə deyim sənə? Professional ifadır. Əgər mahnılarını özün oxumaq istəyirsənsə, etirazım yoxdur. Ancaq istəməzdim ki, sən bunu peşayə çevirəsən."

Mənim bu gün də çıxışlarım az olmur. Müxtəlif şəhərlərdən cəlbədi təkliflər alıram, qastrollara gedirəm, lakin müəllimimin "yox" sözünün üstündən heç vaxt keçməmişəm. Mən indidə xəyalımda planlarımı əziz müəllimimlə bölüşürəm çünki, onun məsləhətlərinə həmişə əməl etmişəm.

**Bilirəm, o bizimlə olmasa da,
daima öz tələbələrini qəlbindədir.**

Bakı, 1978-ci il.

Afaq Cəfərova

Üzeyir Hacıbəyov adına
BMA-nın dosenti,
Təhsil illəri: 1961-69.

Ruhun böyüklüyü (Yaddaş hər şeyi qoruyur)

Biləndə ki, artıq Qara müəllim yoxdur, sanki ətraf bir anda qaraldı, təsəvvüredilməz boşluq, qorxulu sükut çökdü, hər tərəf səssizliyə qərç oldu: göz yaşları boğur, qəlb yarılırdı...

Lakin daxilimə çökən çilgin hisslərim, sanki açılan boşluğu pozmağa cəsəət etmirdi.

İllər ötdü... Mətbuatda Qara müəllimin gündəliyinin sarsıdıcı yazıları dərc olundu; iztirablı günlərimin əks-sədası sanki onun sözlərində ifadə olunmuşdu: "...günəş mənim üçün işıq saçmırdı... külək mənim üçün əsmirdi... Dəniz mənimlə danışan deyildi".

Əminəm ki, o ağır, əzablı günləri ancaq mən keçirməmişəm.

Qəribədir, Qara müəllimin vəfatından sonra bu gün də dərk edirsən ki, illər ötdükcə yaşadığın hisslər sovuşub əriməmişdir. Həyatda belə itgilər ən yaxın, əziz, əhəmiyyətə böyük insanlarla bağlıdır. Anlamımda isə həmişə mənə imkan yaradan təleyimə minnətdaram ki, ünsiyyətdə olduğum O dahi, nəhəng insan, ancaq musiqi yazmağı öyrətməklə, məni professional səviyyəyə yetirməklə kifayətlənməyərək, dünyaya gözlərimi açdı: Bu, musiqi, incəsənət, bilik aləmindən başqa, həyatımızı mənalandıran gözəllik dünyasına, insanıyyətliyə və insanlar arasında layiqli münasibətlərə aiddir. Biz Qara müəllimin böyüklüyünü bir şəxsiyyət kimi Milli və Dünya

musiqi mədəniyyəti aləmində qazandıqı nüfuzu, öz musiqisi ilə insanların idrak və qəlblərinə təsir etdiyini bilir.

Lakin onun simasını, daxili aləmini başqalardan fərqləndirən amillərə yanaşı, öz təəssüratlarımla bölüşmək istərdim. Elə sanıram ki, bu, böyük insan simasına aid olan, bir neçə "cizgilərdir".

Unudulmaz bir söhbət əsasında Qara müəllimin qeyri-adi şəxsiyyət mahiyyəti, ümumbəşər mənəvi dəyərlərini qavramış insanın surəti sanki işıqlandı.

"Bilirsən, mən bu gün şeirlərə baxa bilməyəcəyəm (vokal silsiləm üçün Azərbaycan şairlərinin seçilmiş parçalarını Qara müəllim nəzərdən keçirməli idi). Məsələ burasındadır ki, mən indi Yapon tankaları ilə tanış oluram. Bu fəvqəladə bir şeir formasıdır. Onunla elə dolğunam ki, başqa heç bir şeyi qavramağa mümkünəm yoxdur.

Bəs sən Yapon poeziyası ilə tanışsanmı?" sözüna davam edərək Yapon, həm də ümumdünya poeziyası haqqında ətraflı söhbətdən sonra, mən kitab mağazasına özümü yetirib Yapon beşmisralarını aldım və sanki birdəfəlik onlara qapıldım.

Bu söhbət məndə silinməz bir iz qoydu.

Növbəti dəfə də Qara müəllimin adıldıkdan kənar olan özünəməxsus baxışlarının dərinliyini, artıq adət halına çevrilmiş məhəfurlar aləmini, yaradıcılıq problemlərinə yanaşma tərzini bir daha özüm üçün açıqladım.

Bir müddət keçəndən sonra, Füzuli poeziyasını yüksək qiymətləndirən, onun fəlsəfi fikirlərini müasir milli poeziyamızın mahiyyətində görə Qara müəllim, mənim vokal silsiləmə seçilmiş şeirlər əsasında qeyri-adi dramaturji qərar təklif etdi.

Daha bir görüş: Qara müəllimin Moskva şəhərində Malaya Maslovka küçəsindəki mənzilinə mərhum bəstəkar Əziz Əzizovla telefon zəngindən sonra getdik. Yaponiyadan təzəcə qayıtmasına və nasaz olmasına baxmayaraq, müəllimimiz özünün səfər təəssüratlarını bizimlə bölüşdü: "Mən bir çox ölkələrdə olmuşam.

Lakin mənə təkrarən hansısa ölkəyə səfər təklif etsəydilər, mən İspaniyanı seçərdim. Bu diyarın koloriti, tarixi olduqca cazibəli və müqayisəedilməzdir".

Qara müəllimin dərslərində ancaq tələbənin əsərləri çalınır araşdırılırdı. Bilik almaqdan savayı tələbənin dünyagörüşü, erudisiya, intellektinin genişlənməsinə və nəticədə hər hansı bir şeyə şəxsi münasibətin formalaşmasına yönəldilmişdi.

"...Sən Stravinskinin "Çar Etip" oratoriyasına mütəlak qulaq asmalısan. Onun lent yazısı nəgüman ki, səndə ola bilər. Bu əsər məndə plastik valda var. Dərstdən sonra evimdə dinləyərsən".

Qara müəllim iş otağında cihazı qurub partituranı mənə verdi:..."Diqqətlə qulaq as. Xüsusən Stravinskinin mətnlə işləməsinə diqqətini yetirərsən"... və bundan sonra bir sıra əlavə göstərişlər verdi. Musiqinin mənə bəxş etdiyi böyük təsir ilə bərabər, Qara

müəllim tərəfindən mühüm əhəmiyyət kəsb edən qeyd və məsləhətlərin fikir-istiqlaməti musiqinin ancaq üst qatlarına deyil, həm də onun dərinliklərinə müdaxilə etmək zəruriliyi idi. Bizim müəllimimizin pedoqoji metodik-məziyyətləri artıq məlum idi və bu haqda bir çox yazılar dərc edilmişdir. Bunlardan ən önəmli: "Hər bir yeni əsər, yaradıcılıqda yeni addım olmalıdır." - vaxtaşırı yadımıza salırdı. "...məşqlər müntəzəm olmalıdır. Əks halda iş forması itirilir, onun bərpası isə çətinliklə əldə olunur."

Dərslərin birində tələbədə alınmayan variasiya mövzusunun səbəbini izah edərkən: "Sən bir atın cilovunu çəkməyi bacarmırsan, ancaq ki, qaçıqda olan at ilxısını dayandırmaq istəyirsən" ...

Yaddaşıma indiyə qədər onun musiqibəstələmə əsaslarını özündə saxlayır.

Arabic Qara müəllim iş və musiqiyə aid olmayan fikirlərini bölüşməyi də lazım bilirdi. Onda, istər-istəməz müəllimin mənə qarşı olan etimadından qürur hissi keçirirdim.

O, özünün atalıq qayğısını, yardımını heç bir vaxt əsirgəməzdi.

Ən çətin belə anlarda ona müraciət etmək olardı. Eyni zamanda uğur gətirən hadisələrə o səmimiyyətlə, ürəkdən sevinirdi.

Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının zalında, maestro Rauf Abdullayevin rəhbərliyi ilə mənim diplom işimin ifasından sonra, anam öz təşəkkürünü bildirmək üçün foyədə Qara müəllimə yanaşdı. Qara müəllim onun əlini öpüb, təbrik etdi və qəlbə xoşgələnlərini mənə yox, anama ünvanlandırdı.

Anam da özünün minnətdarlığını bildirdi. Mən isə birinci və sonuncu dəfə görüən, həyatımda mənə iki əziz olan insanı müşahidə edirdim. O dövrə xəstə anam üçün bu görüş böyük dayaq oldu.

...Və indi arabir Qara müəllimin bir-birini əvəz edən,

bəzən bədbin, bəzən isə yüksək amallı fikirləri ilə dünya məsələlərindən uca olan "Gündəlik" yazılarına qayıdıram: "Uçurumun kənarında dayanın insanın qorxunc həsrətli, həyat eşqi, var gücü ilə qara qüvvələrlə mübarizə edir.

İnsan hər şeydə qalib gəlir, hətta ölümə də". Qara müəllimin sözlərində həqiqət, ruhun ucalığı ifadə olunmuşdur.

Məhz, bundan, səmaya yüksələn bəşəri musiqi yaranmışdır.

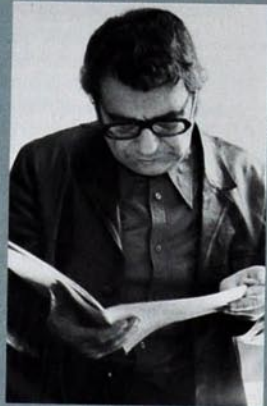
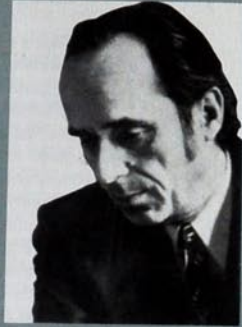
Bakı, 1978-ci il.

60-cı illər

Sulxan Sinsadze:

Mən Qarayevin musiqisinə perəstiş edirəm. Daima axtarışlarda olan, dayanmadan maneələri aşan bu böyük sənətkarın cəsarəti ilə fəxrələnirəm.

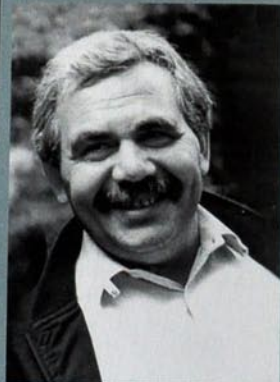

60-cı illərin məzunları

Bəstəkar tələbəsi
Sevda İbrahimova ilə...Bəstəkar tələbəsi
Məmməd Quliyev iləAzərbaycan Respublikasının
Xalq artisti Elza İbrahimova
(Təhsil illəri 1958-1963)Qara Qarayev və Cövdət Hacıyev tələbələri ilə:
F.Qarayev və O.Felzer

Qara Qarayev tələbəsi
Əziz Əzizovla
(Təhsil illəri: 1961-1966)

Leonid Vaynşteyn
Əməkdar İncəsənət xadimi
Təhsil illəri: 1963-1968

Qara Qarayev başəkar tələbəsi Nərgiz Şafiyeva ilə. Arxada Leonid Vaynşteyn

Qara Qarayev tələbəsi Rəsim Badalov ilə. Təhsil illəri: 1963-1968

Qara Qarayev bir qrup gənc başəkarla birlikdə:
Soldan-sağa: İ.Məmmədov, A.Əlizadə, V.Adıgözəlov və M.Quliyev

Yaradıcılıq məqamları...

Qara Qarayev...

Qara Qarayev:

Mənə elə gəlir ki, Qoya mənim həyatımda həmişə iştirak edib. Bu sənətkar zamanəsinə gəlişindən çox-çox əvvəl özünü artıq tanıdirmişdir.

Qoya. Müəllif avtoportretləri.

...və Fəreç Qarayev "Qoya" filminin musiqisi üzərində iş zamanı.

Qara Qarayev (Bülbül haqda):

"Bu mahir sənətkara Azərbaycan bəstəkarları çox cəhətdən borcludurlar..."

Polad Bülbüloğlu konsertində
Qara Qarayevə gül təqdim edərkən

Qara Qarayev və Bülbül

Diplom müdafiəsi - Qara Qarayev, Polad
Bülbüloğlu, arxada Leonid VayngteynQara Qarayev bəstəkar tələbəsi
Afaq Cəfərova ilə

Qara Qarayev

Dmitri Şostakoviç və Qara Qarayev

D. Şostakoviç

Son zamanlar musiqini təhlil etməyi tərgitməmişəm. Mən ancaq deyə bilərəm ki, "xoşa gəlir" və ya "xoşə gəlmir"... Sizin simfoniyanız mənim çox xoşuma gəlir. Bu çox gözəl musiqidir, dərin, ciddi... ustalıqla yazılmışdır. Bu gözəl əsərə görə Sizi hərərətlə təbrik edirəm.

Qara Qarayev bir qrup incəsənət xadimi ilə

Qara Qarayev və Dmitri Kabalevski

Azərbaycanın görkəmli bastakalarının bir qrupu: Sağdan sola: Qara Qarayev, Niyazi, Soltan Hacıbayov, Səid Rüstəmov, Azər Rzayev, Təfiq Quliyev, Cahangir Cahangirov

Soldan sağa: Oqtay Zülfiqarov, yazıçı Anar, Qara Qarayev, Emin Sabitoğlu və Vəsil Adıgözəlov

Fərhad Bədəlbaylı:

Yüksək sənətkarlıq, fitri istedad, dahi pədaqoq - bütövlüklə bizim fəxrimiz Qara Qarayev şəxsiyyətidir

Qara Qarayev, Niyazi və Şəmsi Bədəlbaylı bir qrup incəsənət xadimləri ilə

Qara Qarayev Fərhad Bədəlbaylı ilə

Qara Qarayev və Şəmsi Bədəlbaylı

Qara Qarayev Konservatoriyanın müəllimləri arasında. Soldan sağa: C.Hacıyev, Q.Qarayev, Q.Şaroyev, K.x.Safəraliyeva, A.Malikov və başqaları

Kamal Abdullayev

Rauf Abdullayev

Rauf Abdullayev:

Qara Qarayevin qüdrətli sənəti ilə mən dirjor pultu arxasında ömrümün xoşbəxt günlərini yaşamışam. Dahi ustadın yaradıcılığında 1947-ci ildən 1980-ci ilədək yaratdığı orkestr üçün əksər əsərləri mənim konsert proqramlarının özəyini təşkil edir. Hesab edirəm ki, 1952-ci ildə Qara Qarayevin "Yeddi gözəl" baletinin ilk tamaşasının aparıcı dirjoru, qardaşım Kamal Abdullayev bu ənənənin yolunu mənə açmışdı.

Yaradıcılıq səfərləri. Amerika

Qara Qarayev (1961)

Iqor Stravinski və Qara Qarayev

Soldan sağa: T.Xrennikov,
I.Stravinski, Q.Qarayev,
I.Bezrodni, B.YarustovskiSagdan sola: Qara Qarayev,
I.Stravinski, T.XrennikovSoldan sağa: Qara Qarayev,
Iqor Bezrodni, Tixon XrennikovSamuil Barber
və Qara QarayevSoldan sağa: Qara Qarayev,
Dmitri Şostakoviç, Samuil Barber və
Amerikanın musiqi xadimləriQara Qarayev bir qrup görkəmli
Amerika musiqiçiləri ilə

Qara Qarayev SSRİ incəsənət xadimləri ilə

Qara Qarayev və Rodion Şedrin

Q. Qarayev və R. Şedrin

Rodion Şedrin:

Yeni Azərbaycan musiqisinin dünya miqyasına çıxışı Qarayevin adı ilə sıx surətdə bağlıdır.

Rodion Şedrin:

İdrak yarığı, bilmədiyini, naməlum olanı öyrənmək - daimi axtarış həvəsi ilə yaşayan Qarayev şəxsiyyətinin ən xarakterik tərəfidir. Qara Qarayev yeni milli bəstəkarlıq məktəbinin yaradıcısıdır.

Soldan sağa: Qara Qarayev, Maya Plisetskaya və Rodion Şedrin

Qara Qarayev və Rodion Şedrin

Qara Qarayev

Qara Qarayev və Leonid Koçan violino və simfonik orkestr üçün konsertin məşqində

Leonid Koçan:

Gizlətmirəm, Qarayev kimi bədai-sənətkar haqqında ona görə danışmaq istəyirdim ki, onunla ünsiyyətdə olarkən təəsürlərlə zənginləşirdim və bir musiqiçi kimi irəliləməyimdə o, maneə təkən verirdi.

Qara Qarayev və Azərbaycanın görməli musiqi xadimləri

Fikrət Əmirov ilə

Fikrət Əmirov:

Qarayev dünya musiqisinin yeniliklərini heç də dərhal qəbul etməyə tələsmir. O, yalnız, gərəkli mənə daşıyan seçimini özünəməxsus yaradıcılıq prinsiplərindən keçirərək, ancaq fərdi zövq və konsepsiyasına uyğunlaşdıraraq təsdiqləyir.

Tahir Salahov:

Səmimi deyirəm, Qara Əbülfəzoviçlə hər görüşüm yeni yaradıcılıq ideyalarımın yaranmasında bir impulsdur.

Tofiq Quliyev: Qarayevin hər bir yeni əsəri köhnəlikdən, ikikəralıqdan kənərdir. Daima yolda. Yalnız irəli, irəli... yeniliyə, nabalədiyyə.

Rəşid Behbudov və Tahir Salahov ilə

Tofiq Quliyev ilə...

Tahir Salahov ilə...

Qara Qarayev və Azərbaycan mədəniyyətinin görməli xadimləri

Rejissor Mehdi Məmmədov ilə

...Azərbaycan musiqisi mənim ana dilimdir. Bir bəstəkar kimi mən Azərbaycan melosu mühitində böyümüşəm...

Bəstəkar Süleyman Ələsgərov ilə Şuşada. 1968

Qara Qarayev Ağsu rayonunda. 1970

...Mən tam əminəm ki, milli kolorit bədaiə sənətkarın daxili mahiyyətindən yaranır.

Bəstəkarların səmimi söhbəti: Tofiq Quliyev, Ramiz Mustafayev, Qara Qarayev və Vasif Adigözəlov

Qara Qarayev mühazirə
və çıxışları zamanı...

Mətbuat konfransında...

Fransada... Yaponiyada...

Sağdan sola: T.Bakixanov, L.Vəkilova, Q.Qarayev,
F.Qarayev, T.Nərimanbəyov və başqaları. (Paris, 1969)

R.Mustafayev, Q.Qarayev, F.Qarayev,
T.Bakixanov. (Paris, 1969)

Fransa.
Azərbaycan teatr
əsərlərinin afişaları

Yaponiyada... 1969

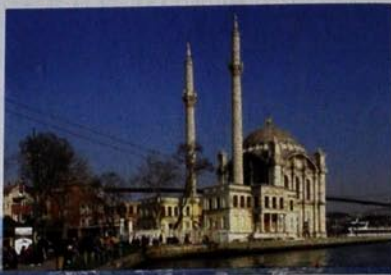

Misirdə...

Qara Qarayev dünya ustadları sırasında XX əsrin qüdrətli bəstəkarıdır.

Türkiyədə...

Əhməd Yürür-bəstəkar (Türkiyə):

Istanbul Beynəlxalq simpoziumunda Qara Qarayevin Azərbaycan türkcəsində çıxışı türk musiqçilərinə dərin təsir bağışlamışdı. Biz Qara Qarayevin görüşünə gələndə sadə davranışlı böyük şəxsiyyət, yaradıcı sima gördük. Onun türk musiqisinə olan coşğun marağı bizi heyran etmişdi.

Qara Qarayev:

Ərəb musiqisi ilə çoxdan tanışam və yüksək qiymətləndirirəm. Hələ qədim zamanlarda bizim Azərbaycan musiqi sənətləri ərəb musiqisi ilə təmasda olmuşlar. Bu yaxın ünsüyyətli muğamlarımızda asan duyuruq. Ərəb musiqisini dinləyərkən mənsəzsiz zövq hissi keçirmişəm.

Moskva Konservatoriyasının böyük zalında
Qara Qarayevin 50 illiyinə həsr olunmuş
yubiley mərasimi – 1968

"Leyli və Məcnun" baletindən səhnələr.
60-cı illər

Nizami Gəncəvi:
Haqiqi məhəbbət saf məhəbbətdir.
İkisi də, sonu da əbədiyyətdir

60-cı illərin sonları

İstirahətdə...

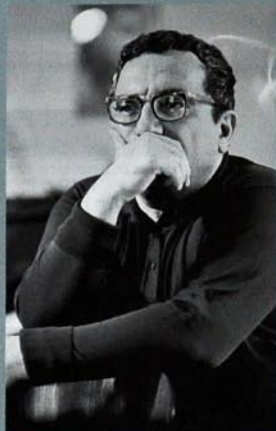
Bəstəkarlar aylanırlar...
Məzali tamaşa - "Kapustnik".

60-cı illərin
yaradıcılıq anları

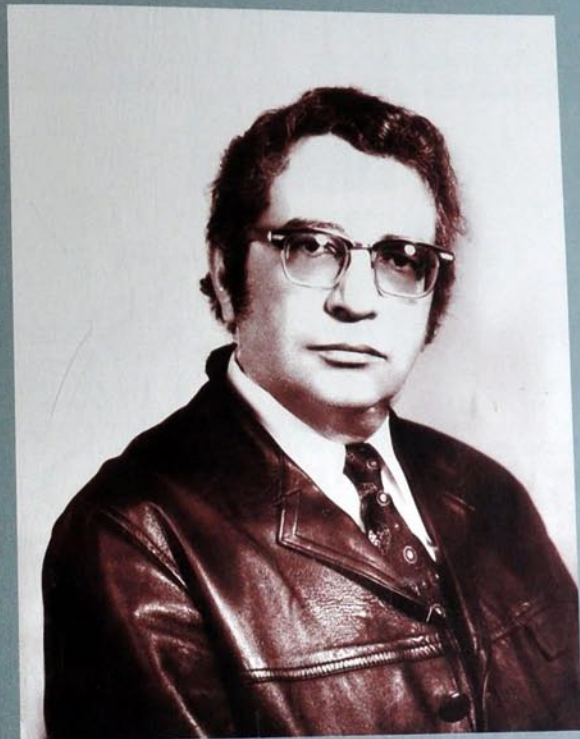

Qara Qarayev və Dmitri Kabalevski

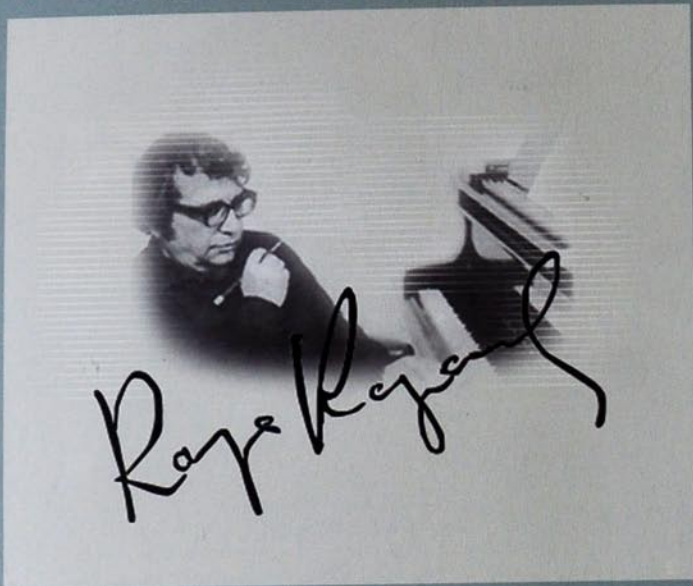
Qara Qarayev, violino pedaqoqu Tahir Atakişiyev,
Xəyyam Mirzəzadə bir qrup tələblərlə

70-ci illər

Qara Qarayev:

Məni ən çox həyəcanlandıran, ehtirasa gətirən - müasirlikdir

Azər Dadaşov

Əməkdar incəsənət xadimi.
Təhsil illəri: 1966-71.

Xoşbəxtəm ki, o, həmişə mənimlədir

Həyatımda ən böyük uğurum ondadır ki, mənə, Qarayevlə ünsiyyətə olmaq səadəti nəsib olub. Özü də sadəcə ünsiyyət deyil, hazırda "Qarayev məktəbi" kimi şöhrət tapmış böyük bir dəstənin üzvlərindən biri olmaq şərəfi. Qara Qarayevin sinfinə 1966-cı ildə təyin edildim, lakin müəllimimlə ilk tanışlığım xeyli əvvəl oldu. "Sovet kəndi" qəzetinin əməkdaşı olan atamın təşəbbüsü ilə böyük ustadın yanına məsləhətə getdik. Atam deputatlıq işləri ilə əlaqədar Qara Qarayevlə şəxsən tanış idi (Qara Qarayev o zaman Azərbaycan Ali Sovetinin Şamaxı rayonu üzrə deputatı idi). O dövredək mən, artıq məktəb illərində və musiqi texnikumunda oxuyarkən, bir sıra müxtəlif janrlı musiqi əsərləri yazmışdım. Onların arasından ən yaxşı hesab etdiyim bir neçə əsəri seçərək bu həlledici görüşə getdim. Çox həyəcanlı idim.

Qeyri-adi kəskin nəzərlərin təsiri altında çala-çala başa düşürdüm ki, o qədər də "dahiyanə" əsərlər yazmamışam. Lakin Qarayev çox təmkinlə dinlədi və məni ruhlandırmaq üçün gələcəkdə çox gərgin işləməyi, bütün vaxtımı seçdiyim peşayə sərf etməyi tövsiyə etdi. Onun qərarı belə oldu: "Əgər razısınızsa, sizi öz sinifimə qəbul edərim".

Müəllimimlə sıx ünsiyyətdə keçən tələbəlik illərim mənim üçün yeni bir dünyanın kəşfinə, onun əvəzəlməz dərsləri isə biliklər ensiklopediyasına çevrildi. Sınıfdan hamıdan gec çıxır, çox zaman onu evə qədər ötürüb bu ünsiyyət anlarını uzatmağa çalışırdım. Bəzən, hətta "Aydındır?" sualına inkarla cavab verib, müəllimin bir də izah etməsini gözləyirdim. Çünki o, hər dəfə daha da maraqlı danışdı. Mənim ətraf

aləmə, incəsənətə, musiqiyə baxışım tamamilə dəyişdi. Konservatoriyanın ilk kurslarında oxuyarkən mən, yüksək dərəcədə pedaqoji təcrübəyə və peşəkarlıq səviyyəsinə malik olan Qara Əbülfəzovün sayəsində müasir qərb musiqisinin ən gözəl və o dövrdə hələ az səslənən nümunələri ilə tanış oldum. Onun xarici səfərlərdən gətirdiyi partituralar və qrammofon valları sinifdə dinlənilir, mütakirə edilir və geniş bəstəkarlıq tədqiqatı obyektinə çevrilirdi. Beləliklə, mən, Bartok, Stravinski, Lyutoslavski, Vebern, Berq kimi görkəmli bəstəkarların musiqisi və yaradıcılıq metodu ilə tanış oldum. Qarayevin öz əsərlərinin isə "təpədən dırnağadək" hər bir notunu əzbər bildirdim və əlbəttə, çox sevirdim.

İndi təhsil illərini xatırlayaq mən, Qara müəllimin istənilən əsərdəki səhvləri dəqiq təyin etmək bacarığına heyrtlənirəm. Diplom işim böyük simfonik orkestr üçün simfoniya idi. Əsərin birinci və ikinci hissələri üzərində iş nisbətən rahat keçdi. Bu hissələri Qara müəllim bəyəndi.

Amma final (III hissə) heç cür alınmırdı. Yadımdadır, 1971-ci ildə (Konservatoriyayı bitirdiyim il) mən finalın başqa bir variantını hazırlayıb Moskvaya, Qarayevə göstərməyə getdim. Materiala baxdıqdan sonra o, yenə də narazı qaldı və buraxılış imtahanında 3 hissə əvəzinə, 2 hissə göstərməyimi məsləhət gördü. Lakin eyni zamanda, elə dəqiq iradlar tutdu ki, hər bir şey mənə aydın oldu və evə qayıdan kimi finalı lazımı qaydada hazırladım. Buraxılış imtahanına Bakıya gələn professor əsərin partiturasını tam bəyəndi və qəbul etdi. Hətta əsəri təriflədi və diplom işinin təhvilə üçün orkestr məşqlərinə şəxsən nəzarət etdi. Nəticədə, Dövlət İmtahan Komissiyası diplom işimi "Əla" qiymətləndirdi. Bu, mənim uzun "simfonik yolumda" bir başlanğıc oldu. Heç də asan olmayan yolumun əsas və daimi bələdçisi - Müəllimimdir. Mən, yalnız iki əsərimi rəsmi olaraq müəllimimə həsr etmişəm – Viola ilə simfonik orkestr üçün konsert və Yeddinci simfoniya. Bütün qalan əsərlərimi isə demək olar ki, fikrən Qara Əbülfəzovlə məsləhətləşib, onun rəyini götür-qoy edərək yazmışam. İndi də, hər hansı bir əsər üzərində çalışarkən daima onun ciddi nəzərlərini öz üzərimdə hiss edirəm. Qeyri-real bir qüvvənin təsiri ilə onun əbədi "varlığı"ndan xoşbəxtlik duyuram, onun yoxluğunun isə acısını çəkirim... Artıq neçə illərdir ki, qeyri-ixtiyari olaraq, öz yaradıcılıq məqamlarımda Qarayev musiqisinin ən çox sevdiyim sahifələrindən birini - Lya-major prelüdünü çalmaqla başlayıram.

Hazırda mənim evimdə Qara Qarayevin foto-portreti ən qiymətli xatirə kimi qorunub saxlanılır. Foto portretin üzərində xüsusi yazı var: "Azərə xatirə olaraq Fərəcdən". Ən əhəmiyyətli də odur ki, portretin aşağı hissəsində iri çap hərfləri ilə "ATA" sözü əlavə olunub.

Döğmə ata - mənəvi ata ... Bu, bəlkə də "Qarayev əzminin", "Qarayev həmrəyliyi" -nin simvolu, əbədi qırılmaz telləridir...

Bakı, 2008-ci il.

İsmayıl Hacıbəyov

Əməkdar incəsənət xadimi.

Professor.

Təhsil illəri: 1967-72.

Шло тенью проидеологизированной...

Читая записные книжки Кара Караева

*Только вперед, только вперед...
надо спешить.*

Баку, лето 1968-го года.

Во мраке предшествующей эпохи, спотыкаясь на остром шибне проидеологизированного, протухшего, пропахшего мира, продираясь сквозь дремучие останки доисторического леса, мягко маневрируя на стершихся пуантах: где надо па-де-де, а где па-де-труа, прыжками и шажками, с закрытыми глазами, упрямо говоря все время лишь с собой, - вещал он громогласно, отрывисто и ясно, и ясностью прозрел его кровавый бег. Легко, великолепно смотрелся он с высот; вышагивал чеканно, порой слегка забавно, и

знамя эстафеты легко, великолепно он нес всегда вперед. И дико было видеть тогда такое чудо. И можно отвернуться, и можно позабыть... - но гнется что-то знамя и прижимает шею оно так тяжело... И видишь, приближаясь, что ноги не в пуантах, - изрезанные камнем, и путь пройденной славы усеян кровью. А на руках не знамя, а крест шестипудовый, тяжелый и нескладный, и давит, давит все. А он несет. А время подгоняет, уже белы виски...

И срывается он со своей ношей, тяжелой ношей. Боясь лишь обернуться, - глаза полны слезой... А потом и слез не стало. Шло тенью проидеологизированной, легко и мягко маневрируя на стертых пуантах, присплетываясь на остром щелбе, во мрак будущей эпохи...

*Баку, как всегда,
своим ветром
ты пугаешь мою бедную голову.
Я, твой старый,
совсем посеведивший
сын-музыкант...
Что ты хочешь?
Чтоб умер я, вот сейчас?
не спеши...
я давно уже сплю
в апшеронских песках...*

30 сентября 1970...

Помню, в конце 60-х, с какой грустью слушал он в классе Скрипичный Берга - несравненные звуки вдохновеннейшего сочинения, омывая нас приливом нежных чувств, рождали новые, доселе неведомые нам ощущения добра и теплоты, желания творить, и волны тихого счастья струились по нашим сердцам. "Памяти ангела", - лишь промолвил он по окончании и ушел, не оглядываясь, боясь расплескать то великое счастье, что было ему в тот миг дано.

А расплескивалось оно:

*Что ты хочешь?
Чтоб умер я, вот сейчас?
не спеши...
Я, твой старый,
совсем посеведивший
сын-музыкант...*

.... ты пугаешь мою бедную голову... - расплескивалось оно, это счастье, в повседневных слезах и молениях души упрямой и неговорчивой, чуткой и вдруг уставшей от лавины вызванных

им же чувств, что пронеслись, как вихрь, над ним, оставив одинокую потерянную душу в безмерном страдании, растоптанную им, самим же собой.
В неприступной броне горлого одиночества, крепко закрытый на все мимические затворы большого многоговорящего лица - укрупняя невольно тем самым силу воздействия сиоминутной мысли - он тщето старался уйти от тревожащих его хаотичных контактов с внешним миром, пытаясь не нарушить с таким трудом восстановленную внутреннюю гармонию.

И... зачем ему надо было биться за каждого из нас, доказывать, бороться, оберегать, направлять, волноваться, беситься из-за нашей желторотой глупости - строить, выстраивать, направлять - это его природа, его натура, столь легко ранимая, а потому будто закрытая. Нам, с нашими холодно - эгоистическими сущностями, этого не понять.

"Не дай Бог вам пережить, сорок восьмой год", - сказал как-то. Не дай Бог видеть отчуждение единомышленников, совершеннейшее непонимание близких когда-то и дорогих людей, которые стараются увидеть в тебе твое прошлое, столь не вписывающееся в сегодняшние твои представления. Ты одинок в своем пути, как, в общем-то, и всякий, но тот отрезок вечности, что дан тебе, не прост. Пройди его, вспружинившись, в дыхании едином - "Не дай Бог вам пережить сорок восьмой", - сказал. Не дай Бог умереть раньше смерти, окруженным пильными почитателями былых заслуг, былых деяний, былых речей, воспоминаний.

Не просто всё. Не так. Не просто.

Я ощущаю потребность поговорить о "Семи красавицах" - несравненном балете великолепной эпохи, затмившей иные эпохи, возрожденные им же самим. Иль может им иное возрождено? Та сила львиная, что, выпрыгнув из клетки, уж не подвластна более ему, создателю семи чудес Востока, - сверкает где-то там, вдали, пленная слух чарующим обманом гармонии и неги, уходя, задует свечку - в темноте, на ощупь пробираясь, страшно думать о судьбе своей; уже касаясь хладными руками предела своего начала, уже вызывая голосом к себе, - отвергнутая Муза не придет; отвергнув раз, уж не ищи пощады у ней - она всей тяжестью своей нахлынет и будет мстить в желаньи отыграться, и засветит светильник дикий, яркий в душе творца, чтоб не забыл, чем было блаженство дивное годов беспечных, чистейшей юности пора.

"... Я, наверное, потом буду вспоминать: Москва, стадион "Динамо", Верхняя Масловка, окно нашей квартиры, небо... и темные облака, рубцовые ряды над стадионом "Динамо", идет игра, свет табло - и так грустно, так тоскливо... все прошло, ничего не вернется, жизнь прошла..."

1 сентября 1969. Москва, В.Масловка, 52, кв.49"

Уж пронеслось. И нет воспоминаний. Уж нет - как хочется сказать: "Вернитесь, любимые герои, и образы, и души!.. Созидай, творец несчастный, себе подобных Музой сотвори!" - но тщетно все. Пройдет и это. Как, мчась во весь опор, жасминовую рощу на миг почувствуешь ты с запахом отрадным.

И все. И дальше все иное.

Пробираясь по склизким холодным ступеням невыполненного, нереализованного, в своих сказаных недосказанного, "правдивой" сказкой пересказанного, - всего-всего оставленного там, за бортом, невольно видишь сморщенный, комок желанья свернутый, повернутый туда, где нет исхода ясности, где правит нерешительность, где лишь один надлом. И тут из нереализованного, нескazanного, непройденного растет одна стена. Стена-то тушковая, закрытая, убогая. И взрощенные силы должны смириться с ней.

1-3 май.

1. 3 одноактных балета: "Великие безумцы" (условно)

1) ДОН КИХОТ - Рыцарь печального образа. Безумен не он, а мир ужаса, горя и темноты, окружающий его и враждебный ему
Два решения:

а) Раздвоенные - внешние действия, иррациональность поведения и противопоставленный ему возвышенный, идеальный мир
Рыцаря печального образа:

б) Приключения Дон Кихота в Испании времён Сервантеса ихождения нашего современного героя (Смокуновский) как проекция в наш сегодняшний день всего того, что было тогда...

... Велик не тот, кто достиг заметного места в жизни, а истинно велик тот, кто с достоинством и пониманием значения происходящего сходится со смертью...

16 февраля 1969 г. Москва

2) "МЕДЖНУН". Все ясно. Безумен мир, разлучивший его с любимой и убивший его, а не он.

3) ЗАПИСКИ СУМАСШЕДШЕГО. Поприщина - Гоголь и его страдания.

"...Жизнь прошла, и большая ее часть растрочена на пустяки и второстепенные дела. Да и в главном не все привело к положительным результатам. Жаль... Чего еще ожидать?

Устройство жилья, материальная уверенность? А для чего все это, если жизнь ушла, а впереди в лучшем случае - смерть, а в худшем - мучительные болезни... Жаль... Но что поделаешь?..

10 июля 1972 г. Москва."

...В реальном лице безумцы противопоставляются миру его воображения, вернее, миру, который его оторнул. Этот мир (2 актера в одной роли!), который как бы идеал бедного чиновника, постепенно превращается в сборище свиных рыл, харь и бредовые видения больного воображения (вспомнить Гойю)

Дочь генерала - ведьма
Генерал - сатана ЕЩЕ ХУЖЕ!
Чиновники - урошцы

И сталкиваются два Поприщина - безумный и разумный
в мире ужаса, страха и мучений.
Как закончить

Годы, года, меняя сущность - сжимая изначальные представления, трансформируя их до неузнаваемости, подчиняя железной воле бытия все первичные стремления индивидуума, идентифицируя его с остальными проявлениями воли времени, - выявляют нужные им в данный исторический момент особенности психологической структуры личности, взяв, обьяв, не упустят ни на миг предоставленную им единичную жертву своего торжества.

Годы вползают в нас, мы наполняемся ими, хотим того или нет, мы, питаюсь ими, пробираемся к своей заветной цели - кто ползком, а кто бегом, с жадностью, не свойственной даже человеку, не отдаем ни один миг времени назад. И не можем, не можем очиститься, не можем очиститься от тех наполненных нами лет, что мешают нашему идиллическому представлению о судьбах мироздания.

В этом годунаполненном состоянии, сжимая изначальные представления, подчиняя железной воле бытия все первичные стремления, и доживаем мы свою мерку отпущенного, зорко следя за колебаниями душевных импульсов.

"Понимаешь, всё умерло, все, все умерли! Кончено! Всё!" - резко разводя руками в стороны, он с упоением наслаждался тишиной, возникшей после прослушивания своей Третьей симфонии, упрямо, со слезами на глазах вслушиваясь и изучая до тонкостей то inferнальное состояние, что возникает каждый раз после животворящих эмоций реально существующего временного отрезка, что есть его любимое камерное дитяще. "Все умерли! Вы понимаете - все умерли! Как вы этого понять не можете - никого больше нет!"

Это очень его тяготило. Эта гнетущая мысль повторялась им неоднократно, в разных ситуациях. В беседах в последние годы она, часто доминируя, вводила его от основного разговора - он замолкал, как бы ища в глазах собеседника опровержение своим умозаключениям. Не забуду этой растерянной тишины...

"... Я, кажется, начинаю понимать.

Смерть - это главный стимул и основной двигатель жизни. Если человек будет уверен, что впереди нет предела, что запас его времени безграничен, что он не должен торопиться - остановится развитие, прогресс, движение вперед. Если бы мне предложили бессмертие, я бы, наверное, отказался. Я даже отказался бы вернуться на 10 лет назад. Только вперед.

Только вперед... надо спешить."

13 июня 1968 г. Баку

Почему это довлело над ним? - угнетало и гишло его рано созревший оптимистический настрой?! Может быть, он чувствовал по-иному, не так, как мы, безысходность существования, не так, как мы, видел, реально видел и боялся той грани, пройти кою можно лишь раз? Может, вообще он что-то видел? Никак не забуду той растерянной тишины в разговорах:

"А может, все это не правда? Все это..."

Баку, как всегда,

Своим ветром

Ты пугаешь мою бедную голову".

Баку, ты пугаешь меня каждый раз своими крутыми поворотами: ты издеваешься, ты втаптываешь, доводишь до абсурда годы, вползшие в нас, трансформируешь их и гонишь назад - назад! Баку, ты пугаешь меня своим рыком - израненный зверь, - бьется в клетке тигрица младая, - дико слышать раскаты рычания! Не забыть, не забыть никогда! Но зачем, о Баку! встрепенулся и нарушил покой мертвецов? Разве мало мы все ощущали силу страха, величие оков, что надел ты на нас - поминутно молим мы о прощеньи грехов.

Не тревожь, успокойся, дай счастья отверженным душам, уймись, перестань, дай покой своим мыслям и ветром не пугай своих старых детей, посевших духовно, в отчаянье убаюканных нежно тобой.

"Баку, как всегда..." - знаю, знаю. Молчи. Скрывайся. Пройди тенью неслышной. Таи - все мечты, все страданья свои. Тому, кто не знает пьесу "Размышление" из далекого "Детского альбома", советуя, советую несколько раз перебрать на фортепиано эту маленькую, незамысловатую, бесподобную, изумительную вещь, вводящую нас в самую сердцевину караевского духа, убирающую временные преграды и вне обычных представлений и ощущений парящую во внепространственном мышлении и... обладающую нас свежей бодростью утренней росы. И запахом травы.

Запахом земли, деревьев, солнца. Есть...

Есть в светлости осенних вечеров

Умильная, таинственная прелесть...

Переполняя жизненным началом себя, всех окружающих своих, таинственной, умильной прелестью дыша и в чистоте держа гармонию порядок, являл он миру образец изысканнейших чувств сплетенья хитроумных, и в светлости душевных побуждений его сравнить лишь можно с родником, журчащим тихо у приножничьих трав. Однажды... - но это будет после, - тогда лишь мирно созерцать хотелось ту Музу-счастье, что дана не всем; в обилии стекались

звуки, порой казалось - это есть Эдем, а вслушаться попробуйте в рассказ, в то "Размышление", о чем была уж речь. И, вслушавшись, пройдитесь по рядам присутствующих здесь негласно, по разным судьбам и желаньям тех, кого, соединив навек, мелодия ярчайшим знаком и пурпуром отныне одарив, заставила томиться, ждать и ползать на коленях всех тех, кого еще вчера просить угодливо была готова Муза, - свершилось все! - ярчайшие страницы проникли в душу, переполняя жизненным началом всех окружающих своих, таинственной умильной прелестью дыша, и в чистоте несли гармонию порядок.

"Дорогой сын! Бесконечно больно и тяжело было читать твои горькие строки о том, что ты уже измеряешь тень, падающую на твою жизнь, зыбкой ее границей. Тем труднее мне, что я ни на кого не верю в объект твоего творческого вдохновения. Да вообще. никогда - только в далекой молодости до 20 лет - нет, нет и не существует этих объектов - были дуновения чувств, шум дождя по крыше, свист птиц ... это - увя, был блеск, который всеми нами принимался за золото.

Я в больнице, провожу бессонные ночи, радуясь, что жив...

Челую, твой папа.

Буду писать балет "Гейс и Лейли" - совсем по-новому".

- "Сеньора", где играет музыка, там не может быть ничего худого" - Санчо Панса

- "Лучше спать, спать, спать, спать

И не видеть снов..." - Б.Пастернак

Забылось все. Уж что-то не о том... О чем же речь?

Плыла, плыла и в новую эпоху мысль вошла спокойно, в новый Век, что должен был лет через тридцать-сорок явиться, а то и пятьдесят. И долго еще ждать - аи, нет - все новое.

... Там не может быть ничего худого.

И новая страна, и лица, и события. И пробираясь во мраке безудержно лишь в памяти моей, являли вид усталых скакунов, измученных на остром шеебне пыток.

Лучше спать, спать, спать...

Шли тенью ясной, шли реальной жизнью,

шли армией сподвижников, круша и созидая, -

творя бессмертье, шли к своему концу.

...спать

И не видеть снов.

"Я собираюсь уходить. Я ухожу, не оглядываясь, а глаза мои полны слез. В лучшую свою пору я потерял то, чего я не имел.

Не случилось того, что должно было случиться...

1.1.80. 11 часов вечера. Больница на Грановского".

Но что? Случилось... то, что должно было быть. В поэзии бывает

так -ждешь большего, выходит боком, став легкою добычею... -
опомниться не можешь и с досадою махнешь рукой. Но что-то
все же гложет... - иль легкая доступность, или... Но что же
не случилось ранее?... - случилось то, что должно быть случится.
"И речи прекрати". О чем же?... В эпоху новую вошла
спокойно мысль...

Уж что-то не о том... Забылось все.

Усталый дух, отвергнутый тобою, о, Муза щедрая, влачащая тихо
и разуверившаяся в грезях, что наяву ему являлись пылко, смеясь
и ослепляя вдруг лучистыми изгибами хотенья в приливе чувств,
в приливе вдохновенья во мрак вгоняли, в суетную даль, прочь
от себя, туда, где нет спасенья, а есть одно лишь тяжкое ярмо -

сомнения, сомнения, сомнения...

Баку, 2001.

ДОН КИХОТ
Симфоник грааураар
Симфонические гравюры

Алдонса № 4. Альдонса

Eldar Rüstəmov

Təhsil illəri: 1967-72.

Qara Qarayev dühası

Böyük musiqiçi, dahi bəstəkar, bizim sevimli müəllimimiz və mənəvi atamız Qara Əbülfəz oğlu Qarayev haqqında bir deyil, bəlkə də saysız xatirə kitablarının yazılışı düzgün olardı. Ancaq mən hər dəfə onu xatırladıqda və ya haqqında nə isə yazmaq istədikdə çox həyəcanlanıram. Yəqin ki, Qarayev şəxsiyyəti ilə ünsiyyətdə olmaq səadətinə çatmış hər bir kəs belə həyəcan keçirirdi. Uzun illər ötdükcə indi dərk edirəm ki, belə yüksək səviyyəli qeyri-adi bir insanla rastlaşmaq, ondan dəyərli məsləhətlər və rəylər almaq, xeyir-duasını eşitmək, sadəcə olaraq xeyirxah baxışlarını görmək mənim üçün böyük bir xoşbəxtlik idi. Çox təəssüf ki, 30-40 il keçən müddəti geri qaytarmaq mümkün deyil.

O zaman nə maqnitofon, nə də video-kamera var idi. Bəlkə də o gözəl anları bu günə qədər saxlamaq mümkün olardı. Mənim artıq 62 yaşım var... Xatirələrimdə canlandırdığım Qara müəllim isə yaşının 35-42 yaş arasındadır...

Görkəmli musiqiçi olmaqla bərabər, dərin intellektə malik olan Qara Qarayevin, həm də bir çox başqı elmlər sahəsində geniş məlumatı var idi. Yadımdadır, məşğələlərimizin birində o, Eynşteynin ehtimal nəzəriyyəsinə çox aydın izah yolu ilə başa saldı. Hətta bu nəzəriyyəni dərk etməyə həvəs göstərməyən tələbələr də anlaya bildilər. O, tez-tez Avropanın teatr, musiqi ifaçılıq incəsənətində baş verən nailiyyətlər haqqında söhbət açırdı. Əlbəttə, bu söhbətlər yeni musiqi nümunələrinin müşayiətilə təhlil

edilirdi. Müəllimimiz öz şəxsi fonotekasından vallar gətirirdi. Əlavə edim ki, "Azad sosialist ölkələri" məkanında bir sıra böyük musiqiçilər, o cümlədən görkəmli rus bəstəkarları Stravinskiyə, Raxmaninova məxsus olan son dövrün əsərlərinin təbliğati zəif idi. Hətta, Qara müəllimin də 60-cı illərə aid bəzi əsərləri sovet musiqişünasları tərəfindən ehtiyatla qarşılanırdı.

Gənc musiqiçinin dünyagörüşünü və zövqünü formalaşdıran müəllimimiz, ilk öncə professional bəstəkarlığın mükəmməl tədrisini təbiiq edərək bununla "Qarayev məktəbinin" hər bir tələbəsini fərdi yazı üslubunun axtarışına sövq edirdi. Onun sinfini bitirmiş görkəmli bəstəkarlardan, Qərbin musiqi aləmində yaxşı tanınan Firangiz Əlizadə, bir müddət Türkiyədə fəaliyyət göstərmiş Aydın Əzimov və başqaları müxtəlif müasir üslub və texniki üsullardan istifadə edərək, milli musiqimizin əsasları ilə sintezləşdirməyə çalışmış, bir çox maraqlı əsərlər yaratmışlar. Bu mənada artıq dünyasını dəyişmiş, bütün janrlarda yazıb-yaratmış İsmayıl Hacıbəyov, uşaqlar üçün parlaq yumorlu orijinal əsərlər yaradan Azar Dadaşovun yaradıcılığı təqdirəlayiqdir. Burada bir çox bəstəkarların adlarını da çəkmək olardı. Bu cür müxtəlif dəst-xəttləri ilə seçilən bəstəkarlar müəllimimiz

Qara Qarayevin sinfində formalaşıblar.

Qara müəllimin bir başlıca cəhəti də var idi. O, yaşından, yaradıcılıq nailiyyətlərindən, hansı ölkəyə mənsubluğundan asılı olmayaraq, bütün tələbələrinə qarşı çox xeyirxah münasibət bəsləyirdi. Bolqarıstandan, ərəb ölkələrindən, Türkiyədən gəlmiş tələbələr, aspirantlar böyük həvəslə

Qarayevin sinfində təhsil alırdılar.

Bir maraqlı hadisə təfsilatı ilə xatirimə gəlir. Hər hansı bir tələbə orijinal bir əsər göstərəndə, Qara müəllim o dəqiqə özü royalın arxasına keçərək, əsərdəki xoşuna gələn həmin parçanı çalırdı. Biz tələbələr bunu sanki "çalışqanlıq ordeni" və ya "peşəkərlilik ordeni" əhəmiyyətində qəbul edirdik. Əlbəttə, bu, çox nadir hallarda baş verirdi. Mən də bir neçə dəfə bu "mükafatı" qazandığım üçün həmin hadisəni böyük məmnunluqla xatırlayıram.

Bizim sinfimizdə öz əsərlərini ustalıqla ifa edən tələbələr də az deyildi. Onların arasında liderlik edənlər İsmayıl Hacıbəyov və Lyonya Vaynşteynə məxsus idi. L.Vaynşteyn fleyta üçün Sonatınasını və iki royala köçürülmüş simfoniasını çox məhərrətlə ifa edirdi. İsmayıl Hacıbəyov isə Paqanini mövzusunda Variasiyalarını çalarkən, əsərin əvvəlində royalın sol küncündən başlayıb sonucda klaviaturanın sağ küncünə gedib çıxırdı. İzzik o qədər virtuoz və emosional çalırdı ki, oturduğu kürsü də, royal da yerindən oynayırdı.

Bu zaman otağı gülüş səsləri bürüyürdü. Onun coşqun temperamenti bizim əhval-ruhiyyəimizi yüksəldirdi.

Çox təəssüf ki, tale, həyat eşqi ilə coşub-daşan bu iki istedadlı,

məhərrətli, eyni zamanda zarafatçıl bəstəkarları - İzzik və Lyonyanı aramızdan tez apardı...

Bəstəkar Hacı Xanməmmədov da çox bəmərə insan idi. O yaşca özündən kiçik olanlara "Mirza" deyərək mürraciət edərdi. Lakin öz müəllimi Qarayev ilə yaşdı olmağına baxmayaraq, ona həmişə ad və soyadı ilə mürraciət edərdi - Qara Əbülfəzoviç. Hacı Xanməmmədov tar ilə simfonik orkestr üçün I konsertini Qara müəllimin tövsiyəsi ilə bəstələmişdi. Onun tar üçün yazılan beş konserti həm müəllifə, həm də onun müəlliminə başucalığı gətirən dərin mənalı əsərlərdir.

Məndə çox maraqlı fotosəkil var. Üzeyir bəy əyləşib, onun arxasında isə tələbələrindən yaşca hamıdan böyük olan, 1907-ci il təvəllüdü Səid Rüstəmov, daha sonra Qara Qarayev, Niyazi, Fikrət Əmirov, Cövdət Hacıyev və Zaxar Stelnik sıra ilə ayaq üstə durmuşlar. Onlar artıq dünyalarını dəyişiblər. 1982-ci ildə uzun sürən xəstəlikdən sonra Qara Qarayev, bir il sonra Fikrət Əmirov və Səid Rüstəmov, 1984-cü ildə isə Niyazi...

Dahi Üzeyir Hacıbəyov məktəbinin Böyük bəstəkarları.

Mənim təsəvvürümdə sanki möhtəşəm bir sarayı xatırladan Azərbaycan musiqisinin bünövrəsi sarsıldı...

Lakin biz onalrı heç bir zaman unutmayaçağıq, onlar daima bizim düşüncəmizdə, ürəyimizdə yaşayacaqlar.

Onlar qəlbimizdə silinməz iz qoymuşlar.

Nə qədər ki, biz yaşayıb-yaradıraq Əziz Müəllimlərimizin və ilk öncə sevimli Qara Əbülfəz oğlu Qarayevin xoş xatirəsi ruhumuzda əbədi yaşayacaqdır.

Bakı, 2008-ci il.

Aydın K.Əzimov

Üzeyir Hacıbəyov adına
BMA-nın dosenti,
Təhsil illəri: 1965-73.

B... Böyük usta olmaq yer üzündə heç də böyük ustad olmaq anlamına gəlməz. Çünki ustad olmaq ayrı bir istedadla sahib olmaq deməkdir, ayrı bir fədakarlıq, ayrı bir səbr deməkdir. Qüdrətli və yaxşı müəllimin bir şəxsiyyətdə birləşməsinə dünya musiqi tarixində çox nadirən rast gəlinir və zənnimcə, bu cür nadir və bu səbəbdən çox dəyərli insanlardan biri əziz və unudulmaz Ustadım Qara Qarayevdir. O, təkcə mənim deyil, «Qarayev nəfəsiylə» musiqi aləminə gözlərini açan bir neçə bəstəkar nəslinin Ustadı olmuşdur: **«Mən bir bağbanam, siz isə balaca ağac, fidanlarsınız. Sizi münbit torpağa əkib, vaxtı-vaxtında su verirəm, əgər lazımdırsa torpağa gübrə qatıram, yaz gələndə yaxşıca belləyirəm, yeri gəldikdə kəsirəm ki, böyüyüb gözəl, barlı-narlı ağac olub məni və hamını sevindirəsiniz. Əgər ağac böyümürsə, qol-qanad açmırsa, demək ağac daxilən xəstədir və mən çox kədərlənirəm. Kədərlənirəm ona görə ki, ağacı xilas üçün bir şeylər eləmək imkansızdır...»** Qara Qarayevin biz tələbələrə xitabən söylədiyi bu fikir mənə, Ustadımızın pedoqoji fəlsəfəsinin ən gözəl təzahürüdür və Ustad olmanın sirri də məhz bu sözlərdir...

Bakı, 2008-ci il.

Həsən Adıgözelzadə

Əməkdar incəsənət xadimi,
Sənətşünaslıq namizədi,
Təhsil illəri: 1964-68.

Qarayev ulduzu

Etiraf edim ki, Qara Qarayev haqqında xatirələrimi yazmaq məni çox həyəcanlandırdı. Bunun bir çox səbəbləri vardır... Əvvəla ona görə ki, Qara müəllim haqqında əsas və ya qeyri-əsas, böyük və ya kiçik, birinci və ya ikinci dərəcəli məsələlərə dair bölgülər aparmaq mümkün deyil. Dahi bəstəkar, böyük şəxsiyyət, pedaqoq, alim, ictimai xadim və sadə insan olan Qara Qarayev haqqında düşüncələrim, onunla ünsiyyətdə olduğum dövrün yaşantıları, gördüklərim, eşitdiklərim, xatirələrimdə olan hər şey – öz təəssüratlarımla və bəzi fikirlərimlə bölüşməyə vadar edir. Ötən illər, yaş həddim, habelə müxtəlif sahələri əhatə edən, o cümlədən, yaradıcılıq, ictimai, pedaqoji iş təcrübəsi Qarayev zirvəsinin görünən və görünməyən tərəfləri ətrafında fikirlərimi cəmləşdirməyə imkan verir. O, əsl azərbaycanlı, ziyalı ailəsində tərbiyə alaraq öz əcdadlarının bütün ənənələrini, inanclarını mənimsəmişdi. Bu, ilk olaraq onun öz həmkarları və tələbələri ilə qarşılıqlı münasibətlərində əks olunurdu. Onun ən kəskin ifadəsi belə idi: "Mən heç də razı deyiləm".

Bizim yaşlı nəsəl həmkarlarımızın xatırladığına görə Qara Qarayev dahi Üzeyir bəyə xas olan bir sıra cəhətləri – iş

metodlarını, tövsiyələr verməyi, doğru fərziyyələr yürütməyi mükəmməl mənimsəmişdi.

Qara Qarayevin xalq musiqisini, folkloru Hacibəyovsayağı ciddi və dərin təhlil etməsi, əlbəttə ki, onun yaradıcılığında öz əksini tapmışdı. O, aşıq havalarının, muğamın, mahnı və rəqslərin intonasionalarmı dərinəndən mənimsəmişdi. Öz əsərlərində folkloru sitat şəklinə deyil, genetik olaraq fərdi təxəyyülün məhsulu kimi təqdim etməsi aydın hiss olunur. Buna görə də, gənclərin xalq musiqi mədəniyyətinə səhlənkər münasibətini, folklorlardan sui-istifadə etmə hallarını onlara irad tutub, tələbələrini fikrini düzgün istiqamətə yönəldir, onları yerli-yersiz sitatlardan istifadə etməkdən çəkindirir. Çünki bilirdi ki, bu, onların yaradıcılıq potensialının zəifləməsinə səbəb ola bilər. Qara müəllim tələbənin iş prosesinə vaxtında müdaxilə etməyi, lazım gələrsə, onu dayandırmağı əla bacarırdı...

Qara Qarayev etno-musiqiyə və etnomusiqişünaslara birmənalı yanaşdı. Öz yaradıcılığında, o, hətta müxtəlif xalqların musiqi irsinə müraciət etmişdi. Onun "Alban rapsodiyası"nı, "Vyetnam süitəsi"ni, "Yeddi gözəl" və "İldırımlı yollarla" baletlərini xatırlamaq kifayətdir. Professor Məmməd Saleh İsmayilov öz elmi işi ilə bağlı həmişə Qara Qarayevlə məsləhətləşirdi. Xatırlayıram, bir dəfə Qara

Qarayev Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında rektorun otağından çıxarkən dəhlizin o biri başından üz-üzə gələn dosent Bayram Hüseynli ilə rastlaşır, iri addımlarla ona yaxınlaşaraq qucaqlayıb sevinclə dedi:

- Bayram, afərin! Bilirsənmi, səni Moskvada necə sevirlər və qiymətləndirirlər? Mən çox fərəhləndim. Bax, bizə bu lazımdır... Qeyri-adi insan olan Mir Kazım Aslanlı (Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun dosenti, şair, dramaturq, bəstəkar, skripkaçı, Azərbaycan folklorunun bilicisi, 12 dil bilən politoloq) milli musiqimizdə çərək tonlar haqqında traktatı ilə əlaqədar olaraq dəfələrlə Qara Qarayevlə görüşmüş, onun tövsiyəsi ilə Elmlər akademiyasının Fizika İnstitutuna müraciət etmişdi.

Tanınmış bir cərrah öz müəllim-professorunun söylədiklərini tez-tez təkrar edirdi: "Professorlardan öyrənmək, amma müalicə üçün adı həkimlərə müraciət etmək lazımdır". Qara Qarayev haqqında isə deyə bilərəm ki, o, həm yaradır, həm öyrədir, həm də "müalicə" edirdi.

Akademik, professor Qara Qarayev sovet dövründə yaşayıb yaratmışdı. Onun ictimai fəaliyyətini, qətiyyətli qərarlarını məntiqli

çıxışlarını, geniş və əhatəli yaradıcılığını o dövrün nöqtəyi-nəzərindən təhlil etsək, deyə bilərəm ki, Qara Qarayev sovet dövründə ən yüksək təfəkkürə malik vətənpərvər azərbaycanlılardan biri və dahi Üzeyir bəyin davamçısı olmuşdur.

Qara Qarayev gələcəyə aparıcı yollar açdı... Nəhayət, yaddaşımda həkk olunan xatirələrdən, bilavasitə tələbəlik illərində yazdığım kiçik prelüd və onim nüansları ilə bağlı bir hadisəni yada salmaq istəyirəm.

Konservatoriyanın birinci kursunda oxuyarkən Qara müəllim bizə Friderik Şopenin prelüdlərini sirinli açmışdı. Lakonizm, dolğunluq, eyni zamanda sərbəstlik, period forması ilə ifadə edilmə – bütün bunlar Şopenin dahiliyini sübut edirdi. Özü də, Qara Qarayevin əvəz olunmaz şərhəri ilə!!! Daha sonra isə yaradıcılıq laboratoriyasında iş prosesi – yeni period formasının öyrənilməsi, musiqinin ideya məzmununun period forması çərçivəsində ifadə edilməsi üzrə məşğələlər.

Daha bir xatirə...

...Bir dəfə Qara Qarayevin dərsindən sonra Volodya Şainski ilə birlikdə onların evinə (o, konservatoriya ilə üzbəüz – qohumunun evində qalırdı) şahmat oynamağa getdik. O, məni şahmatda məğlub edə bilmədi və mən uduzmuş həmkarımı tərk edib evə döndüm. Fikirlə halda konservatoriyanın yaxınlığındakı küçədən keçərkən nə isə sehrli bir uğultu səsi (böyük oktavanın "re" notuna uyğun səs) eşitdim. Sonra filmlərdə olduğu kimi, hər şey çox sürətlə baş verdi. Nəhayət, mən fikrimdə olan prelüdlə evə qayıtdım. Notları yazdım, demək olar ki, hər şey qaydasında idi. Lakin nə isə çatışmırdı...İki gündən sonra sifə daxil oldum və fortepiano arxasında əyləşib ifa etməyə başladım. Qara müəllim yaxınlaşdı, mən ayağa qalxdım. O, royalın arxasına əyləşdi və qələmi götürüb notların üzərində nə isə cızdı...Sonra mənim prelüdümlü öz interpretasiyasında çaldı. Mən bu variantı çox bəyəndim. Sanki bu, nə vaxtsa, çox keçmiş zamanda doğulmuş, uzun və dolğun həyat sürmüş və sakitcə dünyasını dəyişmiş bir insanın yenidən həyata qayıtmasına bənzəyirdi...Mən notlara baxdım və üç "piano" işarəsindən başlayaraq uzanan "chrescendo" və dörd "forte"dən dörd "piano"ya qədər uzanan "diminuendo" nüanslarını gördüm. Bu, Böyük Müəllimin mənə ən böyük hədiyyəsi idi!

Harada isə qalaktikanın dərinliklərində gözəgörünməz dünyanın xəritəsində qeyri-adi bir bürc bərq vurur. Bu, səssiz vakuum sonsuzluğunun möcüzəsi mürgüləyən ulduzlara lay-lay çalır. O, bəzən müəmmalı şəkildə gülümsəyərək ağlayır, bəzən isə səssizcə ağlayaraq gülümsəyir. Bu sevincli və qəmli göz yaşlarının damlları ulduz yağışı tək Yer kürəsinə səpələnir. Çünki həmin bürc öz sayrışan ulduzları, geniş üfüqləri, meridianları ilə birlikdə

Azərbaycan adlanır!

Ismayıl Hacıyev

Əməkdar incəsənət xadimi.
Təhsil illəri: 1968-73.

О моем учителе

Прежде чем поделиться воспоминаниями о моем великом учителе Кара Караеве, сыгравшем ключевую роль в моей творческой судьбе, я не могу в виде преамбулы не упомянуть о родстве душ и братстве, которые были между Кара Караевым и моим отцом Джемлетом Гаджиевым практически на протяжении всей их жизни. Именно это родство душ во многом определило характер отношений между Караевым и мной: он относился ко мне и как строгий, взыскательный учитель, и как родной отец. Помню, когда я был уже на старших курсах консерватории, мы обсуждали с ним один проблематичный вопрос. В конце нашего разговора он поцеловал меня и сказал: "Ты мой сын, и я тебя в обиду не дам".

Дружба Караева и Гаджиева началась еще с девятилетнего возраста, и им удалось пронести ее через всю жизнь, через все бури и невзгоды. Как вспоминал отец, они были неразлучными друзьями, и когда мать Караева Сона-ханум приносила по утрам стакан свежего парного молока для Карика, другой - всегда для Джемлета. В подтверждение моих слов процитирую выдержку из письма Караева моему отцу, написанному в связи с его 50-летием: "Дорогой мой брат и друг! Вот и наступило время поздравить тебя с 50-летием! Из этих пятидесяти лет сорок мы провели бок о бок, борясь за правду в жизни и искусстве. Сорок лет вместе! Кто в наши дни может похвалиться такой верностью друг другу... Я высоко ценю нашу дружбу. Я расцениваю ее как одну из радостей, опущенных мне судьбой. Эту дружбу я буду беречь и охранять всю жизнь и постараюсь передать в наследство нашим детям".

Поэтому нет ничего удивительного в том, что на пост художественного руководителя Азербайджанской Государственной филармонии в начале сороковых годов этих двух неразлучных друзей-соратников назначили сразу вдвоем. И именно Караев в те годы обратил внимание отца на молодую и незаурядную солистку филармонии - танцовщицу Амину Дильбазу ("Смотри, какая грация, какие поющие руки" - сказал он), таким образом, предрешив личную судьбу Джемлета Гаджиева. Уже в то время Амина Дильбазу ставила и исполняла танцы различных народов мира и, возможно, ее вдохновенное исполнение навело Караеву идею танцев "Семи красавиц".

Кто знает, остались бы Караев и Гаджиев в живых во время войны, если бы не броня, полученная ими в связи с правительственным заказом написание патриотической оперы "Взят". В одной крохотной комнатке в Москве в холодную зиму они упорно работали над ответственным поручением, играя на фортепиано в зимних перчатках с отрезанными кончиками фрагменты будущего сочинения. Углем и дополнительной провизией их снабжал близкий родственник отца Асабали Ибрагимов, работающий адъютантом у генерала Грачева - летчика Сталина. И в результате - за эту оперу они, будучи еще студентами Московской консерватории, были удостоены Сталинской премии, и их портреты висели на почетном месте в столичной консерватории рядом с портретами Прокофьева и Шостаковича...

Первый раз своего учителя я увидел в 1956 году в семилетнем возрасте, когда он пришел к нам на квартиру вместе с Шостаковичем. Помню, как в гостиной Шостакович сидел в кресле, а Караев и отец - рядом на стульях. В слегка приоткрытую дверь я с любопытством разглядывал острый, утонченный профиль Шостаковича.

Лица у всех были очень серьезные, видимо, было что-то очень важное, что они обсуждали.

Вторая встреча произошла несколько лет спустя. Навстречу мне шел человек, глубоко погруженный в свои мысли, что сразу привлекло мое внимание, и через мгновение я осознал, что это был Караев. И, наконец, в 14 лет произошла судьбоносная для меня встреча, когда я переступил порог караевского дома. Отец пожелал, чтобы я показал ему свои сочинения. Я знал, что у отца было два культа: один - Шостакович, другой - Караев. Они были первые, кому он показывал свои новые сочинения в связи с тем, что оба были наделены безошибочным музыкальным пониманием. Помню, как отец всегда восторженно отзывался о новых сочинениях своего друга, которые еще не вышли в свет. Особенно о новаторских Третьей симфонии и Скрипичном концерте, а также о Четвертой тетради его фортепианных прелюдий.

Поэтому отец хотел, чтобы свои первые опыты я показал именно Караеву, так как его мнение было определяющим для отца.

Помню, Караев со светлой улыбкой вышел ко мне навстречу из своего кабинета и сказал, пожимая мне руку: "Узнаю, узнаю, похож".

Первое сочинение, которое я сыграл Караеву, была пьеса под названием "Фантастический танец". Караев одобрил это сочинение, но деликатно добавил, что оно немного коротковато. На это я ответил, что не хочу "растекаться" и процитировал из Томаса Манна: "... для вечности остается только одно до предела сжатое музыкальное мгновение".

- А как тогда быть с "Войной и миром" Толстого или "Улиссом" Джойса? - возразил Караев.

- Я отдаю должное этим авторам, но многословное сочинение - не мой идеал, - ответил я.

- Интересно, интересно. Значит у тебя своя философия на этот счет, и ты делаешь это осознанно, - добавил он.

А потом мы долго беседовали о профессии композитора. Караев говорил: "Осознаешь ли ты, как ко многому тебя обязывает эта профессия? Готов ли ты ко всем тем лишениям, которые связаны с композиторским трудом? Ведь если со всей серьезностью предаться этому делу, то это равносильно пострижению в монахи: требует ведения аскетического образа жизни и лишения себя всех материальных интересов. И только идя таким бескомпромиссным путем можно прийти к вершинам искусства".

Признать, такая постановка вопроса застала меня врасплох, потому что к таким жертвам во имя искусства я не считал себя готовым. Мне хотелось стать композитором, но отказываться от радостей жизни тоже не хотелось.

Обратный путь от караевского дома к моему я прошел пешком, погруженный в невеселые думы. Быть или не Быть?.. А через пару дней отец обрадовал меня известием о том, что Караеву я понравился, что он возьмет меня в свой класс, и я уже могу приходить на его уроки в консерваторию.

Первый год моего обучения в классе Караева в Азгосконсерватории им. У.Гаджибекова совпал со знаменательным событием: в Большом зале Московской консерватории состоялось чествование моего великого учителя в связи с 50-летием со дня его рождения. На юбилейном концерте предстояло исполнение его нового сочинения - Концерта для скрипки с оркестром, о котором мой отец отзывался как о чуть ли ни лучшем сочинении Караева, где сошлись Бах и Шостакович. Этот концерт стал настоящим триумфом азербайджанской музыки, где приняли участие лучшие исполнительские силы Москвы - прославленный оркестр Московской филармонии под управлением выдающегося дирижера Кирилла Кондрашина и великий скрипач Леонид Коган.

В авторском слове Караев отметил, что всем, чего он достиг как композитор, он обязан своему учителю - Дмитрию Шостаковичу. И тогда Шостакович, встав со своего места, направился к сцене. Зал разразился бурными аплодисментами. Крепким пожатием руки он горячо поздравил Караева, своего любимого ученика. Это событие для меня имело особое значение, так как в этот день мне посчастливилось познакомиться с великим Шостаковичем. А на другой день в доме Шостаковича я показал ему свои сочинения и получил его творческое благословение...

Караев, подобно Бетховену и Стравинскому, всегда находился в процессе творческого роста и метаморфоз, являясь композитором динамического, эволюционного плана. По крылатому выражению Мусоргского, он всегда стремился "к новым берегам" и считал, подобно Гете, что "в искусстве одно неведомое нужно".

Караев всегда работал над собой, расширяя и углубляя свой кругозор. Он был композитором-интеллектуалом. Как-то он даже сказал на уроке, что возможно придет время, когда он перестанет писать музыку, но никогда не перестанет заниматься самообразованием, - так велика была его жажда знаний и желание дойти до сути всего. Этой жадной знаний он хотел заразить и нас, убеждая не терять золотое время молодости даром. Он приводил в пример Брамса, который на вопрос о том, что надо делать, чтобы писать хорошую музыку, отвечал: "Больше книг читать".

Для Караева в ученике были важны не только его музыкальные способности, но, прежде всего, его внутренний мир. Насколько он широк - вот что было основным критерием. Он говорил, что азербайджанские мугамы - это наше великое наследие и что, имея такое "океаническое" богатство, мы ищем золото где-то на стороне.

Но одновременно добавлял, что мугамы могут открыться только тому, у кого богатый внутренний мир и что целый ряд композиторов поверхностно используют мугамы.

К своей миссии учителя он относился с высочайшей серьезностью и ответственностью. Он считал, что инстинкт молодости рождает больше шансов для спонтанных открытий. А учитель благодаря своему знанию и опыту может претворить эти новации на совершенном уровне и, таким образом, между учителем и учеником происходит процесс творческого взаимообогащения. Возможно, он мысленно соотносил данный пример с Шенбергом и его последователями Веберном и Бергом. Или с Шостаковичем и его учениками - Караевым и Гаджиевым.

Говоря о великой музыке прошлого, которая была вдохновлена высокой идеей, он приводил примеры из Баха, Бетховена, Чайковского, Скрябина. После урока нам, ученикам, отводилось определенное время для прослушивания старинной и современной музыки и ее обсуждения.

Так Караев пытался развить в нас музыкальный вкус и понимание музыки всех времен. Он также считал, что нет ничего плохого, если ученик подражает учителю или другому значительному композитору, в шутку добавляя афоризм Римского-Корсакова: "Лучше пусть музыка будет на что-то похожа, чем ни на что не похожа".

Удовлетворить высокие требования Караева было очень трудно, и когда это удавалось, каждый из нас считал себя в этот момент счастливейшим человеком на планете. Помню, когда он одобрил мои "32 вариации для фортепиано", он сказал мне фразу, которая заставила меня надолго задуматься: "Шостакович стар, а ты молод. Возьми за основу то, на чем он остановился, иди дальше и на нас не смотри".

Помню, как одному студенту, который пришел на урок недостаточно подготовленным, он назидательно напомнил о том, с какой отдачей они, ученики Шостаковича - Караев и Гаджиев относились к урокам своего учителя. Караев обычно говорил, что выше головы не прыгнешь, но и ниже своих возможностей писать не позволительно. В этом отношении он был максималист и того же требовал от учеников.

Караев всегда был сверхтребователен к себе, всегда держал руку на пульсе времени, шел в ногу со временем. И если использовать им же найденную метафору о кораблях, то самого его справедливо назвать "волнорезом" в азербайджанской музыке. В эпоху композиторского технического перевооружения, когда творения нововенской троицы (Шенберг, Веберн, Берг) вышли в авангард и создали направление в современной музыке, Караев один из первых в Советском Союзе откликнулся на эти новации.

Помню, Караев рассказывал о том, что, услышав впервые музыку Шенберга, он пришел в негодование, однако, через два года сам стал писать музыку в двенадцатитоновой системе. Встреча со Стравинским во многом способствовала этой метаморфозе. В начале 60-х годов Хренников, Караев и Щедрин выехали в Америку с целью пригласить

Стравинского посетить Советский Союз. Игорь Федорович поинтересовался возрастом Караева и, узнав, что ему 45 лет, заметил: "О, Вы еще молодой. У Вас все впереди".

Самому Стравинскому было тогда 72 года и он с увлечением работал с двенадцатитоновыми таблицами.

Помню, после окончания консерватории я решил повидаться с Кара Абульфазовичем, поговорить, посоветоваться по важному для меня вопросу. На мой телефонный звонок он ответил: "В любое время, хоть сейчас". Через полчаса я был у него. Это была наша последняя встреча. После этого я на длительное время уехал в Ленинград. Он спросил меня, как прошла премьера Фортепианного концерта Фараджа добавив, что закончил оперу "Нежность" и теперь мечтает написать музыку на белых клавишах. Я признался, что являюсь большим поклонником его музыки к фильму "Дон-Кихот", и тогда он рассказал мне, при каких стесненных обстоятельствах, в маленькой комнатке московской гостиницы в течение недели сочинялась эта музыка. И добавил, что необычайно легко пишет музыку к фильмам, особенно когда умный режиссер и знает, чего хочет...

... И во всех частях света, на протяжении всей моей дирижерской деятельности я исполнял музыку моего дорогого и незабвенного учителя, чей вклад в сокровищницу азербайджанской музыки воистину огромен.

Торонто (Канада), 2008 год.

Elnarə Dadaşova

Əməkdar incəsənət xadimi,
Üzeyir Hacıbəyov adına
BMA-nin dosenti.
Təhsil illəri: 1967-75.

Ata qəlbli müəlliminin əziz xatirəsinə

Qara müəllim öz sinfində tədris etdiyi kompozisiya fənnini yüksək peşəkarlıqla icra edirdi desəm, onda onun bütün tələbələrinin söylədiyini təkrar etmiş olaram.

Mənim üçün isə onun bənzərsiz müəllimlik fəaliyyətindən yaddaqalan bir çox söhbət, dərs və ünsiyyətlər ilə yanaşı, iki hadisə son dərəcə önəmli oldu, çünki birdəfəlik və ömürlük hafızamda özünə yer elədi. Belə ki, Qara Qarayevin insanlıq siması, ata nəvazişi, ucalığı və tələbələrinə olan münasibəti incəliyində tam açıldı.

Müəllimlə mənim aramda baş verən və söz açmaq istədiyim ünsiyyətlərdən birincisi belə idi:

70-ci illərdə Qara Qarayevin sinfində bəstəkarlıq peşəsinə yiyələnən tələbələrin əksəriyyəti yaşından asılı olmayaaraq o dövrün musiqisində dəbdə olan cərəyanlara, əsasən də dodekafoniyaya üz tutmuşdu. Onu da deyim ki, məni bu üslub özünə cəlb etmirdi. Tələbə hamkarlarımla əsərlərinə diqqətlə qulaq asırdım, bir musiqiçi kimi müasir cərəyanlarla maraqlanırdım, lakin öz yaradıcılığımı fərqli üslubda görürdüm. Yəni, Azərbaycan folkloruna, ladlarına

əsaslanan və modal sistmə üz tutmuş bəstəkar - tələbə kimi öz yolum ilə addımlayırdım. Sözsüz ki, bu səbəbdən narahatlıq da keçirirdim. Seçimim nə dərəcədə müasirdir? Bəlkə mən də yaradıcılığım da digərləri kimi avanqard cərəyanlara üstünlük verməliyəm?

Qara Qarayevin həssas bəstəkar və müəllim qəlbi mənim bu narahatlığımı hiss etmişdi. Bir gün o, sanki mənim sual dolu gözlərimi oxudu və ünsiyyət saxladığımız rus dilində dedi:

"Не смотри, что Гасан так пишет, Гусейн так сочиняет.

Придешь когда-нибудь к додекафонии, придешь. А не придешь", -

bu anda Qara müəllim nədənsə Azərbaycan dilində fikrini tamamladı, - "cəhənnəm olsun. Sən çox düz yoldasan". Bu sözlər ilə də məni nigarəncılıqdan qurtardı və ələ bil üstümə su çilədi.

İkinci maraqlı təmas isə şəxsi həyatıma aid idi və onu çətdirməzdən öncə xatırladım ki, Qara müəllimin sinfində bəstəkarlıq peşəsinə yiyələnən qız tələbələrin sayı çox olmasa da, kifayət qədər idi. Müəllimimiz biz qızlara xüsusi həssaslıq ilə yanaşırdı.

Çox zaman o, ürək ağrısı ilə bəstəkar qızların ailə qurandan sonra, öz sevimli peşələrindən uzaq düşməsindən söz açırdı. Hiss olunurdu ki, müəllimimiz bizim gələcək tələyimizə biganə deyil. Bütün bunlarla yanaşı Qara müəllimin mənimlə apardığı bir söhbət indiki kimi yadımdadır.

Assistent-stajçı kimi təhsilimi bəstəkarlıq üzrə Qara Qarayevin sinfində ayani davam etdirirdim. Aspiranturanın son kursunda idim. O zaman Qara müəllim ilin çox hissəsini Moskvada yaşamağı olurdur. Buraxılış imtahanıma az vaxt qaldığından mən konservatoriyadan

Moskvaya ezam olundum. Qara müəllim ilə onun Moskvadakı evində görüşdük. İki sayılı simfoniyanı royalda bacardığım kimi çaldım, partiturasını göstərdim və gələcək bərpədalı baletim haqqında məlumat verdim. Təvəzökarlıqdan kənar olsa da, həqiqət

nəminə deməliyəm ki, Qara müəllim simfoniyanı yüksək qiymətləndirdi və dedi: "Bu əsər Azərbaycan simfonizmində yeni sözdür. Partitura mürəkkəbdir. Onun ifasını təşkil etmək bu səbəbdən çox çətin olacaq. Lakin mən sənə söz verirəm ki, simfoniyanın səslənməsinə yardım edəyəm".

Bəstələməyə başladığım baletlə də bağlı bildirdi ki, mütləq baletmeyster Nailə Nəzirovaya çatdırım ki, Qara müəllim özü bu əsərin səhnədə qoyulmasında maraqlıdır. Mən bu gün anlayıram ki, müəllimim sözü

gedən əsərlərin ifası mümkünlüyü ilə bağlı çox incəliklərdən və çətinliklərdən hali idi. O bildirdi ki, irihəcmli əsərlərin bəstələnməsi, araya-ərsəyə gətirilməsi hələ işin tam başa çatması demək deyil.

Bəstəkarın köməyi, arxası olmasa, ifa məsələsi müşkülə çevrilir. Bütün bunları mən bu gün tam təfərrüatı ilə öz tələyimdə yaşayıram, çünki iki sayılı simfoniyanın ifası reallaşsa da, ancaq baletimin ifasını hələ də eşidib, görə bilməmişəm.

Həmin taleyüklü söhbətlərlə dolu görüşümüzün sonunda məni heyrətə gətirən bir sonluq oldu. Qara müəllim ətraflı surətdə əsərlərimin gələcək taleyini, konservatoriyada baş verən prosesləri, gələcək rektorun seçilməndə çətinlik çəkəməsi, rektor vəzifəsinin məsuliyyəti və sınaq kürsüsü olması barədə ürək sözlərini açıqladı. Hiss olunurdu ki, müəllimi Azərbaycan Konservatoriyasının taleyi və yenə də nə isə başqa məsələ də narahat edir və o, məni buraxmağa tələsmir. Nəhayət, mən özüm ayağa qalxdım, çünki Qara Qarayevin bu qədər vaxtını almağımdan xəcalət hissi keçirdim. Mənə elə gəlirdi ki, artıq hər məsələ barədə ətraflı danışılıb və dərsim çoxdan tamamlandı. Amma bu belə deyilmiş. Qara Əbulfəzoviç məni yenidən kreslodə oturmağa dəvət etdi və dedi: "Dayan, hara gedirsən? Dərsin hələ tamamlanmayıb. Sənin həyatında dəyişikliklər baş verib. Kimdir o cavan oğlan?" Mən özümü itirdim, çünki müəllimin kabinetinə girərkən nişan üzüyümü ehməlcə barmağımdan çıxarıb çantamda gizlətmişdim. Əmin idim ki, Qara Qarayev barmağımdakı nişan üzüyümü görmədi. Cəsarət qalaraq nişanım barədə müfəssəl məlumat verdim və Qara müəllimi əmin etdim ki, "mətbəxdən özümə kabinet" etməyəcəyəm. Qara Qarayevin bu sözlərimə verdiyi reaksiya məni heyrətə saldı. Əvvəla o bildirdi ki, valideynlərim mütləq oğlanın ailəsini, nəslini, kökünü tam öyrənməlidir: "O qədər həssas qızsan ki, səni başa düşməsələr, ailə həyatın çox çətin olar".

İkinci məsələ isə şəxsən özümə aid öyüd və ata nəsihəti oldu: "Sənin evin həmişə təmiz, xörəyin isti və təzə olmalıdır, çünki kişinin səliqəsiz və isti yeməkləri olmayan ev-əşikdən xoşu gəlmir".

Bu sözlər məni çox heyrətə saldı və həyəcanlandırdı.

Müəlliminin öyüdləri "qulağımda sırğadır".

Yaxşı yadımdadır ki, hər bir azərbaycanlı üçün ağır olan Qara Qarayevin dünyasını dəyişdiyi 1982-ci ildə, müəllimimizin qırçı çıxdığı gün onun qızı Züleyxa xanıma mən yuxarıda qələmə aldığım söhbəti nəql edərkən, o da təəccübünü gizlədə bilmədi.

Anasına üz tutub dedi: "Eşidirsən, ana, gör atam öz qız tələbələrinə nə cür nəsihətlər edib".

Mənə atalıq münasibətinə və əsl müəllim olmağına görə

Qara Qarayevə ruh şadlığı diləyirəm və

**nə yaxşı ki, Tanrı bizə vaxtilə onun kimi bəstəkar,
insan, ata və müəllim bəxş edib.**

Bakı, 2008-ci il.

İbrahim İsmayılov

Təhsil illəri: 1967-72.

Xatirələrim unudulmazdır

İnsanın həyatı bir çox yadda qalan təsirli məqamlarla müşayiət olunur. Mənim də həyatımda belə məqamlar az olmayıb. Musiqi mühitində boya-başa çatmış bir gənc kimi, ilk dəfə Qara Qarayevin sinfinə qəbul olduğum andan dark etdim ki, tale məni böyük sınaqlarla qarşılaşdırmışdır.

O gündən mən bəstəkar peşəsinə ciddi yanaşma prinsiplərini, əsl musiqiçi olmaq məsuliyyətinin ağır yükünü anlamağa başladım. Məhz Qara müəllimin sinfində, musiqi sənətinə baxışlarım, fikir-düşüncələrim yeni keyfiyyət yönümündə formalaşırdı: insanlara, keçmiş-müasir hadisələrə gerçək nəzərlə baxmağı, dəyərləndirməyi öndən öyrəndim.

Qara müəllimin geniş diapozonlu, çoxşaxəli, dolğun, maraqlı dərsləri bizim üçün bir aləmə çevrilirdi; heç bir kitabda yazılmayan həyatın bilikləri, onun bənzərsiz düşüncə-mülahizələri birdəfəlik yaddaşımıza həkk olunur, bəhrələnmə mənbəyinə çevrilirdi. Onun maraqlı söhbətləri həmişə auditoriyayı canlandırır, xüsusən müəllimləri haqda Dmitri Şostakoviç və Üzeyir Hacıbəyov. Qara müəllim Dmitri Şostakoviçi yada salarkən deyirdi: "Mən onun sayəsində özümü bəstəkar kimi tanıdım. Mən ona daima borcluyam".

Amma Ü. Hacıbəyovun musiqi mədəniyyətimizə gətirdiyi misilsiz əhəmiyyətindən və xüsusən musiqisinin dərin üzvi

milliliyi ilə bərabər sintez prinsiplərindən danışanda sanki gözləri alışıb yanırdı. Bir dəfə o, qərribə bir fikir söylədi: "Dramaturgiya ilə musiqinin ideal vəhdəti baxımından, Dünya operaları sırasında iki əsər sanıram - Bizenin "Karmen" və Üzeyir bəyin "Koroğlu" operaları".

Qara müəllim deyirdi: "Biz impressionist bəstəkarlardan, xüsusən Raveldən, sizin nəsil isə Bartokdan öyrənməlisiz".

"Misrasız olmasın bir günüm", - devizi onun həyatının əsas qayəsi idi.

Əziz müəllimim haqda xatirələrim çoxdur.

Lakin onların hamısını qələmə almaq mümkün deyil.

Bir haşiya çıxmaq istəyirəm.

Heç yadımdan çıxmaz. Üzərində işlədiyim viola və simfonik orkestr üçün konsertin (diplom işim) yarısından çox hissəsini Qara müəllimə göstərmək üçün Moskvaya getməli oldum.

Zəng etdim. Xətdə Qara müəllimin səsinə eşitdim. Bu dəfə adımı bütövlüklə - "tələbənim İbrahim İsmayılovdur" deyəndə, qısa bir fasilə yarandı. Onda mən dərhal "İbraşa" əlavə etdim. Elə bu an, sanki onun içindən gələn mehriban ahəng, çılğın, yarızarafat, tənbehli - E... əvvəlcədən

belə deyəydin də! - sözləri səsi indiyədək qəlbimi doğma, incə hissələrlə isidir.

Onun işıqlı siması yaddaşımdan silinməzdir!

Ruhu şad olsun!

Bakı, 2008-ci il.

Faiq Nağıyev

Əməkdar incəsənət xadimi.

Təhsil illəri: 1970-75.

Həmişə fəxr etdiyim insan

Hər bir yaradıcı insan üçün xalqın sevgisini qazanmaq həm çətin, həm də çox şəərəfidir. Xalq öz ürəyini o müdrik şəxslərə açır ki, onlar daima xalq düşüncüləri, xalq üçün yazıb-yaradaraq onun adını uca edib, bütün dünyaya tanıtırlar. Ancaq bunun müqabilində xalq həmin şəxslərə öz sevgisini verir və bu sevgi əbədi olaraq yaşayır. Qara Qarayev məhz belə müdrik şəxslərdən biridir. O, əsası dahi Üzeyir bəy tərəfindən qoyulmuş Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbini inkişaf etdirərək dünya səviyyəsinə qaldırılmışdır. Qara Qarayev zamanəmizin böyük bəstəkari olmaqla yanaşı, eyni zamanda görkəmli pedaqoqdur.

Onun yetişdirdiyi bəstəkarların dəyərli əsərlərinin dünyanın bir sıra səhnələrində, adlı-sanlı kollektivlər tərəfindən müvəffəqiyyətli ifalarından vəcdə gələn başqa-başqa xalqların nümayəndələri də Bakıya gələrək, məhz Qara müəllimin sinfində oxuyub ondan dars almağı özlərinə şərəf bilirdilər. Bu nümayəndələr sırasında, öz uşağ mahnıları ilə dillərdə əzbər olan, tanınmış Moskva bəstəkari Vladimir Şainskini, Kabardin-Bolqar bəstəkari Nihat Osmanovu, türkmənistanlı Rəcəb Allayarovu, Sverdlovsk bəstəkari Leonid Qureviçi və başqalarını göstərmək olar.

Mənim Qara müəllimlə ilk tanışlığım 1969-cu ilin sentyabr ayında oldu. Bu günü mən, həyatımın ən müqəddəs günü kimi həmişə xatırlayacağam.

Qara müəllim əvvəlki ənənələrinə sadıq qalaraq, öz sinfinə təyin olunmuş I kurs tələbələrini əsərlərinə qulaq asırdı. Sınıfdə adam çox idi. Nəinki yuxarı kurs tələbələri, hətta, artıq konservatoriyani bitirib sərbəst bəstəkarlıq həyatına vəsiqə almış tanınmış bəstəkarlar da burada idi. Həyəcanımın həddi-hüdudu yox idi.

Bu da səbəbsiz deyildi. Ona görə ki, həmişə özüm üçün əlçatmaz zirvələr hesab etdiyim, əsərlərini acgözlüklə öyrənərək, şəklini fəxr hissi ilə özümə gəzdirdiyim, Sovet musiqi mədəniyyətinin ən qabaqcıl musiqiçilərindən biri, Lenin mükafatı laureatı Qara Qarayev qarşısında bir növ "imtahan" verərək, öz əsərlərimi çalmalı idim.

Mənə elə gəlirdi ki, öz musiqimlə onun vaxtını alıb, onu incidəcəyəm. Həyəcanımın digər səbəbi də o idi ki, mən, XX əsr sovet musiqisinin ən görkəmli bəstəkarlarından biri - Sergey Prokofyev musiqisinə aludə olduğumdan, fortepiano üçün yazdığım sonatada qeyri-ixtiyarı onu yamsılamışdım və bilmirdim ki, Qara müəllim buna necə münasibət bəsləyəcək. Nəhayət, növbəm çatdı və mən Qara müəllimə öz sonatamla bərabər, bir neçə prelüd də çaldım. O, məni çox diqqətlə dinlədi və dedi:

- Yaxşı ki, Prokofyevi yamsılamısan.

Mənim üzərimdən sanki ağır bir yük götürüldü. Bir anlığa özümə gələndən sonra başa düşdüm ki, Qara müəllim mənim musiqimə laqeyd qalmadı. Onun söylədiyi sözləri isə mən sonralar başa düşdüm: o, özü də gənclikdə Prokofyev musiqisinin hədsiz pərəstişkarı idi və ilk əsərlərində onu yamsılayaraq, özünü bilavasitə onun şagirdi hesab etmişdir.

Qara müəllimdə çox yüksək səviyyədə musiqi əsərini dinləmək mədəniyyəti var idi. Dərs vaxtı heç bir tələbəni, əsərini çalarkən yarımçıq dayandırmazdı. Əsər çox zəif olsa belə, yenə onu axırı kimi dinləyər və sonda çox yumşaq tərdə nöqsanlarını göstərər, ona yeni musiqi materialı tapmağı məsləhət görərdi.

Qara müəllim hər bir şagirdin yaradıcılığına fərdi yanaşardı. Heç bir tələbəni hansısa üslubda musiqi yazmağa məcbur etməzdi. O, çalığırdı ki, hər bir tələbənin yaradıcılığında ona məxsus olan fərdliliyi təyin edib, onu məhz, o istiqamətdə də yönəltir.

Mən, Azərbaycan xalq musiqisinə daha yaxın olub, onu bir qədər yaxşı bildiyim üçün (musiqi texnikumunu kamança ixtisası üzrə bitirmişdim) o, mənə daim məsləhət görürdü ki, xalq musiqisinin nəzəri əsaslarına istinad edib, yeni istiqamətdə axtarışlar aparım.

Qara müəllim şagirdlərinin hərtərəfli savadlı olmasına çalışırdı. Bizim qrup tələbələrini harmoniya və polifoniyadan (xüsusən ciddi üslubdan) hansı səviyyədə məşğul olması onu narahat edərdi və bu fənlərdən bizə dərs deyən Yermolayev Boris İvanoviç müntəzəm olaraq, bizim vəziyyətimiz barədə hesabat verər, yazı işlərimizi ona göstərərdi. Artıq bu, bir qayda şəklini almışdı və bu qaydanı da məhz Qara müəllim yaratmışdı.

Qara müəllim bədii ədəbiyyatla mütaliayə yüksək qiymət verirdi. O deyirdi:

- İnsan, altmış illik ömrü ərzində, yaradıcılıqla məşğul olmaqla yanaşı, təxminən üç min bədii əsəri oxuya bilər. Siz çalışın ki, oxuduğunuz əsərlər dəyərlı olsun, daha vaxtınızı boş əsərləri oxumağa sərf etməyin.

Hətta yay tətili günlərində belə, tələbələrə hansı dünya klassiklərinin əsərlərini oxumaq zəruriliyini də məsləhət görərdi. Qara müəllim olduqca zəhmətkeş insan idi və bunu öz tələbələrindən də tələb edərdi. O deyirdi:

- Harada ki, rahatlıq başlayır, orada incəsənət qurtarır. İnsan daima öz üzərində çalışmalı və ömrünün

axırına kimi inkişaf etməlidir.

Bir dəfə evində keçirdiyi növbəti məşğələ zamanı bizə bir qalın kitab göstərdi. Bu, Qara müəllimin alman dilindən rus dilinə tərcümə etdiyi, XX əsrin ən maraqlı, olduqca mürəkkəb və eyni zamanda, geniş yayılmış on iki tonlu (dodekafoniya) musiqi kompozisiyası metodu haqqında görkəmli Avstriya bəstəkarı, musiqişünas və pedaqoqu Erns Şnegenin fundamental kitabı idi.

Qara müəllim 60-cı illərdə bu müasir musiqi texnikasını daha dərindən öyrənmək məqsədilə, böyük zəhmət tələb edən işin öhdəsindən gəlmiş və sonralar bu texnikada olan əhəmiyyətli əsərlərini - kamera orkestri üçün Üçüncü simfoniyasını və Skripka ilə orkestr üçün konsertini bəstələmişdir.

Bir dəfə dərsimizi qurtarandan sonra, Qara müəllim bizi konservatoriyanın səsyazma kabinetinə apardı və biz, Dmitri Şostakoviçin fortepiano triosuna qulaq asdıq. Əsərin lent yazısı sona yetdikdən sonra o, bu trio haqqında öz fikrini söylədi və bizə belə dedi:

- Sizin hər biriniz bu əsərə yaxın əsər yazı bilərsiniz, ancaq bundan ötrü böyük zəhmət çəkməli, yuxusuz gecələr keçirməli və daima öz üzərinizdə çalışmalısınız. Ancaq gərgin zəhmət nəticəsində layiqli əsər yazmaq mümkündür.

Bəli, Qara müəllim həyatının əvvəlindən ta axırına kimi öz üzərində vicdanla və əzmlə çalışdı, inkişaf etdi və görünməz zirvələrə yüksəldi. Onun əsərləri həmişə yaşayacaq, həmişə səslənəcək və bir dərslik kimi öyrəniləcək.

Mən fəxr edirəm ki, belə böyük şəxsiyyətin tələbəsi olmuşam. Unudulmaz Qara müəllimin ruhu qarşısında baş əyib, deyirəm:

"Azərbaycan xalqı həmişə Sizinlə fəxr edəcək. Siz öz varlığınıza ümumxalq sevgisini qazanmışınız və bu sevgi əbədi olaraq yaşayacaq".

Rəhilə Həsənova

Sənətsünaslıq namizədi,
Üzeyir Hacıbəyov adına
BMA-nın dosenti.
Təhsil illəri: 1972-77.

Zamanları yarıb keçən məktub

Əziz müəllim, Bizim dünyada vaxt başqa cür gedir... Gözəgörünməz qüvvəsilə bizi titrədir, çalxalayır, yanımdan ötür, uçur, yoxa çıxır. Arxaya dönüb baxanda görürsən ki, çox hadisələr bizdən uzaqlaşaraq hey kiçilir, hey xırdalanır, bəzən də toza dönüb zaman küləkərinin yellərilə sovrulub heçə dönür.

Lakin bir paradoks məni tez-tez düşündürür. Nədən əsl İnsanlar, sərrast söz və əməl sahibləri, incə sənətlərlə, elmə ömürlərini başa vurub, xırdılıqlara baş əyməyən, başlarını uca tutan İnsanlar dissiprasiyaya uğramır, toza dönərək əriyib gözdən və düşüncələrdən itmir. Əksinə, daha da qabarıqlaşır, böyüyüb nəhəngləşir, fikirlərə hopub zənginləşdirənlərdən olur.

Bütün başqa insanlar və hadisələr o dünyada əriyib zaman üfqlərindən itdikləri məqamlarda, belə insanlar bizdən uzaqlaşdıqca hey böyüyür, hey ucalır, dünyaların zaman-məkan ölçülərinə sığır.

Haradasa oxumuşdum ki, İ.S.Baxın oğullarından birinin evində yanğın baş vermişdi. Od güclü olduğundan çox şeyləri, əşyaları, kitabları və əlyazmaları məhv etmişdi. Lakin təkca İ.S.Baxın laqeydliklə bir küncə toplanmış, yaddan çıxıb

kimsəsizləşmiş və tozlu hörümçək yeməinə dö-nən əlyazmaları salamat qalmışdı.

Kimdir hər şeyi saf-çürük edən, bütün-bunları aşkara çıxaran? Kimdir sadə və xeyirxah mendelsonları meydanlarda ədalət carçısı edən?

Sağlığınızda olduğu kimi, bütün mürəkkəb sualların və işlərin cavablarını, açıqlamalarını o dünyada da Siz bilirsiniz... Budur, Sizin 90 illiyiniz də gəlib çıxdı. Bununla əlaqədar bir çox fikirlər, düşüncələr, olanlar və olmayanlar xəyallarım-dan keçir, gözümün önündə canlanır...

Qarlı aprel günündə baş tutan ilk dər-simiz. O vaxt Siz dediniz ki, biz tələbələri sanki açıq kitab kimi oxuyursuz. Hər şey çox aydın və aşkarlıqla sübuta yetirilirdi. Sınıfda hərət artdıqca maraq artır, münasibətlər saflaşır. Siz əsl müəllim və sərrast bilici kimi, ustalıq və artistizmlə belə mühiti yaradıb, sənət eşqi yanğısını aşılayırdız, xüsusi bir mühit yarada bilirdiniz.

Musiqiniz... çılğın alleqrolarınız... sakit, yumşaq kodalarınız... daxili aləminizdən xəbər verirdi. Məntiqlə mayalanan zənginlik və kədr... dərin kədr... işıqlı kədr...

Biləydim ki, bu dərsləri mən necə səbirsizliklə gözləyirdim. İşgüzarlıq və səmimiyyət ab-havasını Siz böyük məharətlə, sevgiyə yaradırdınız. Biz tələbələr də arzularımızı Sizinlə bölüşürdük. Başqalarına açma bilmədiyimiz fikirləri Sizə söyləyirdik. Siz də bu uzun-uzadı açıqlamaları və etirafı diqqətlə dinləyib arzu-diləklərimizin pərvazlanıb qanad açmasına ümid yaradırdınız, bizə inanıb bizi də inamlı edirdiniz.

Mən kamera tamaşası düşüncələrlə yaşayırdım. Gəncdim... Cəsarətliydim... İstəyim böyük olsa da, çox şeydən xəbər-im yox idi. Siz məni sındırmadınız. Öz arzularınızı da mənim arzularıma qatıb canlandırdınız, ilhamlandırdınız. Söhbət davamı oldu... Birlikdə xəyalən uzaq ölkələrə səyahət edib Sizin həyat təcrübənizdən məlum olan bir çox xalq-etnik teatr tamaşalarının üzərindən keçib getdik. Başqa məmləkətlərin dinlərini, adət-ənənələrini yada saldıq. Qanadlandıq... Sizin təsirli söhbətiniz məndə seçdiyim yolun doğru olduğuna inam yaratdı, məni daxilən zənginləşdirdi.

Sağollaşdıqdan sonra çıxma bilmirdim, Sizi tərk etmək istəmirdim... tək qoymaq istəmirdim...

Bilmirəm nədən... amma... kəndədən dönüb Sizin tərəfinizə atdığım son baxış məni sarsıtdı... heyrətləndirdi... qorxutdu... Bilmirəm nədən... mən - "zavallı" - deyə, fikirləşdim... Nə böyüklükdə yük... dərd... faciə Sizi belə əzmışdi, ani yada düşmüş hansı düşüncələr Sizi belə söndürmüşdü?

Bilmirəm... bəlkə o anda Siz məni - "zavallı" deyə çağırmaq, qaytarmaq istəyirdiniz. Bəlkə o anda dünyanı açıq kitab kimi oxumağı mənə qadağan etmək istəyirdiniz?..

Bilmirəm...

Lakin kandar - sərhəddir. Mən onu adladım. Bizim zaman ölçüsündə qəribəliklər hökm sürür.

Hamı biri-birini sındırmağa çalışır. Hamı biri-birini itələyərək hörmət qazanmaq hökmündədir... Bizi açıq kitab kimi oxuyanda bunumu görürdünüz?

Artıq xeyli illər yaşamışam. İndi mən də hər şeyi görürəm, dünyanı açıq kitab kimi oxuyub dərk edirəm, lakin bu istedadımdan heç də məmnun deyiləm. İndi mən də Sizi o vaxt olduğunuz kimi, gözəl başa düşürəm, hər baxışınızı yada salıb anlaya bilirim. İndi mən nə vaxtsa, bir zaman kəsiyində...

Sizin tələbəniz olduğumdan fəxrliyəm,
Sizinlə ünsiyyətdə olduğumdan qürurluyam,
Sizin kəlmələrinizi dinlədiyimdən vüqarlıyam,
Sizinlə həmkar olduğumdan iftixarlıyam.

Sizinlə o kəndəri birlikdə keçdiyimdən məğruram...
Hamı nə vaxtsa, haradasa, kimlərlə, görüşməlidir. Bizim dünya, sən demə, zaman-məkan baxımından on bir ölçülüdür.

**Zamanın hansı ölçüsü olursa olsun - Sizinlə üzü ağ,
alını açıq görüşmək ümidi ilə...**

2007-ci il.

Cəlal Abbasov

Əməkdar İncəsənət xadimi,
Üzeyir Hacıbəyov adına
BMA-nın dosenti.
Təhsil illəri: 1975-80.

Onun qüdrəti hüdudsuzdur

1978-ci il, 21 yaş - bu xoşbəxt rəqəm mənə həqiqətən də böyük uğur gətirdi. Mən, nəzəriyyəçi-tələbə olaraq, bir il Fərəc Qarayevin bəstəkarlıq sinfində fakultativ məşğul olduğdan sonra yeni ampula - bəstəkar kimi təhsilimi davam etdirdim. İmtahan komissiyasının qərarı ilə Qara Qarayevin sinfinə qəbul edildiyimi öyrənmək mənim üçün - yaradıcılıq yoluna yeni qədəm qoymuş gənc bir bəstəkar üçün böyük xoşbəxtlik idi. Bundan öncə, hələ konservatoriyanın musiqişünaslıq fakültəsinə daxil olarkən, təsəvvürümə gətirə bilməzdim ki, həyatımda belə bir dönüş olacaq. Səbirsizliklə yeni dərs ilinin başlanmasını gözləyirdim, lakin 21 rəqəmi yenə də köməyimə çatdı.

...Bir yay axşamı, Moskva ətrafındakı "Ruza" yaradıcılıq evində istirahət edən atam - respublikanın Xalq artisti, bəstəkar Əşrəf Abbasov mənə zəng etdi: "Təcili olaraq hazırlaş gəl, Qara Əbülfəzoviç buradadır." Yay planlarım tamamilə dəyişdi və mən Ruzaya getməli oldum. (İllər ötdükcə sonra, artıq iki oğul atası olarkən, həqiqətən əsl ata qayğısının nə olduğunu anladım.

Ruzada müəllimlə ilk görüşüm oldu. Atam və mən Qarayevin istirahət etdiyi 10 sayılı bağ evinə yaxınlaşdıqda, onun həyatda fikirli halda əyləşdiyini gördük. Onu narahat etməmək üçün sakitcə ötüb keçmək istədik. Lakin Qara Əbülfəzoviçin səsinə eşitdik:

"Əşrəf, mən sizi gözləyirəm."

Eva daxil olduq. Girişdə bizi ailənin sevimlisi olan balaca sarışın it - Lika qarşıladı.

Mən violino və piano üçün sonatamı Qara Əbülfəzoviçə göstərdim. O, əsəri sona qədər diqqətlə dinlədi və dedi: "Əsər üzərində işləmək lazımdır. Amma, əgər bilmək istəsən ki, sənin bəstəkarlıq fakültəsində oxumağına dəyər, ya yox - cavab verərdim - dəyar!"

Xüsusi qeyd etməliyəm ki, artıq ilk görüşdən müəllimimin dediyi sözlər bütün yaradıcılıq fəaliyyətimə təsir etdi və indi mən də öz tələbələrimə həmin sözləri sitat gətirirəm. Professional musiqidə millilik problemi haqqında o deyirdi: "Dağda yaşayan evini daşdan tikir. Meşədə yaşayan evini ağacdan tikir. Bizi əhatə edənlərə əsaslanaraq, onlardan yaradıcılıqla istifadə etməliyik."

Söhbət kifayət qədər uzun çəkdi və bütün təfəsilatı ilə hafizəmə həkk olundu. Mən Qara Əbülfəzoviçə məsləhətləşərək simli kvartet yazmaq haqqında fikrimi ona bildirdim. Lakin o, təkid etdi ki, əvvəlcə piano üçün "Variasiyalar" yazım və mən də yazdım.

Bir müddət sonra, Qara Qarayevin Bakıya növbəti gəlişində dərstdə ona yeni yazdığım kvartetin birinci hissəsini - "Passakaliya"nı göstərdim. O, əsəri dinlədikdən sonra birinci hissəni sonata formasında yazmağı təkid etdi. Lakin artıq yazılmış bir əsərin formasını dəyişmək mənim üçün çətin idi: kvartet üzərində iş kifayət qədər ağır gedirdi. O zaman Müəllimimin daha bir tövsiyəsini eşitdim və yadımda saxladım: "Səni "çaşdırmaq" necə də asandır. Yadda saxla ki, bəstəkar sifarişlə də musiqi yazmağı bacarmalıdır". Xatirələr... Onlar hafizəmdə dolaşdıqca nurlu kədərini izi qalır...

Qara Əbülfəzoviç yaradıcılıq evinin həyatında çiyindəki fotoaparətlə gəzişir. Mən öz kumirimlə fotosəkil çəkdirməyi çox istərdim. Lakin ciddilik ruhunda tərbiyəm və canlı əfsanəyə dönmüş bu böyük şəxsiyyətə pərəstiş etdiyimə görə belə bir xahişlə ona müraciət etməyə erk etmərdim. İndi isə çox təəssüflənirəm. Məndə o günlərdən xatirə qalmış iki fotosəkil var. Onları "atalar və oğullar" adlandırırım. Bu fotosəkillərdə həyatımda böyük rol oynamış insanların şəkli həkk olunub. Ata -yaradıcılıq "mənbəyi", Qara Qarayev - "bələdçi ulduz", Fərac Qarayev - möhkəm, etibarlı dayaq. Hafizəmi vərəqləyirəm... Bəstəkarlıq kafedrasının auditoriyası ağızına qədər doludur. Demək olar ki, adı dərs gədir, lakin Qara Qarayev və adilik qətiyyəni uzlaşdırır. Auditoriyaya toplaşan bəstəkarlar, musiqişünaslar, tələbələr Qara Qarayevin böyük müdrikiyi, yüksək peşəkarlığı ilə təmasda olmaq imkanı tapmışdılar. Məşğələlər dünya mədəniyyəti, yaradıcı insanlar haqqında söhbətlərlə, bəzən isə incə yumorla müşayiət olunurdu.

Yadımdadır, bir dəfə dövlət konsertlərindən birində, o dövrdə çox populyar olan bir müğənni Qara Qarayevin mahnisini oxumuş, solo - klarnet isə onu "şirin" muğam improvizəsi ilə müşayiət etmişdi. Biz tələbələrə, Qara Qarayev kimi görkəmli bir bəstəkarın belə bir

"sadə" janra müraciət etməsi çox qəribə görünürdü. Sanki fikirlərimizi oxuyaraq, Qara Əbülfəzoviç bəstəkarın əsas vəzifəsi haqqında söhbət etdi və biz onun növbəti öyüd-nəsihətini eşitdik. Əsl bəstəkar bütün janrlarda yazmağı bacarmalıdır, lakin bir şərtlə ki, bu əsərlər yüksək peşəkar səviyyədə olsun. Bəstəkarın əsas vəzifəsi həm də ondan ibarətdir ki, o ifaçıdan əsərin dinləyicilərə tam, adekvat şəkildə çatdırılmasına nail olsun.

Biz, yüksək pərəstiş hissi ilə böyük Ustadın elminə yiyələnir, lakin eyni zamanda onun, hər birimiz öz prinsiplərinə uyğun yönəldiyini hiss etmərdik. Çünki o, bizi öz təsiri altında saxlamır, əksinə, bizə ilahi qüvvə tərəfindən bu və ya digər dərəcədə verilmiş fərdi qabiliyyətləri aşkara çıxarırdı.

Qarayevin xronoloji qayda ilə sonuncu tələbəsi olduğuma görə çox təəssüflənirəm ki, mən müəllimimlə az ünsiyyətdə olmuşam, lakin onun varlığını daima hiss edirəm və fikrən tez-tez ona müraciət edirəm...

Sonralar, Ustadın vəfatının ildönümündə onun xatirəsinə orqan üçün "Postludiya" əsərini yazdım. Əsər, demək olar ki, birnəfəsə yazıldı. Sanki ilahidən dikte olunmuş kimi, mən, heç bir tərəddüd hiss etmədən əsəri böyük inamla yazdım. Bu əsərdə böyük insana qarşı ən dərin duyğularla aşlanmış etirafım öz əksini tapıb.

Qara Qarayev məktəbinə mənsub olmaq böyük xoşbəxtlik, böyük iftixar və məsuliyyət deməkdir. Bütün bu hissələri mən Moskvada "Qarayev və onun məktəbi" dezi altında keçirilən konsertdə tam mənası ilə yaşadım...

Fəzadə Qara Qarayevin f-moll prelüdünün son sədələri yayıldı. Zal sanki donmuşdu. Hamının qəlbinə ağır bir sarsıntı və təəssüf hissi doldu.

**O, aramızda yoxdur... Lakin əsl sənət ölməzdir.
Onun qüdrəti hüdudsuzdur.**

Bakı, 2007-ci il.

Azad Zahid

Təhsil illəri: 1975-80.

Böyük müəllim Qara Qarayev

Müəllimlərimiz çox olub. Hər biri də həyatımızda öz izini qoyub gedib. Və indi biz onları xoş xatirələrlə yad edirik.

Xatırlayıram ki, yaşadıklarımın çoxu Qara Əbülfəz oğlunun sinfinə düşməyə can atırdı. Görəsən, buna səbəb nə idi? Sonralar başa düşdüm ki, Qara Qarayevin tələbəsi olmaq böyük şərəf imiş.

Müəllimlə ilk görüşüm yadıma düşür: necə ciddi baxışları vardı, tələbənin ifasına qulaq asanda nəzərləri uzaqlara dikilir, dərin fikrə dalırdı. Sonralar onu da hiss etdim ki, siqareti ara vermədən çəkirdi.

Nə bilim, bəlkə də ev tapşırıqlarını yerinə yetirməyimiz, bacarıqsızlığımız onu qane etmirdi. Bütün bunları hiss etmək, duymaq üçün məhz Qarayevin tələbəsi olmaq lazım idi.

Bu da mənə nəsib oldu.

Dahi bəstəkar - müəllimlə 18 yaşlı yeniyetmənin ilk görüşünü təsəvvür edin...

1975-ci il sentyabr ayının ilk günləri... Konservatorianın bəstəkarlıq kafedrası dinləyicilərlə doludur... Bilmək olmur ki, tələbə kim, valideyn kim, abituriyent kimdir.

Bu, Qara müəllimlə mənim ilk görüşüm idi. Həyəcədən özümü itirmişdim, böyük bir sınaq qarşısında özümü hiss edirdim.

İlk sorğu - sual... Bülbül adına məktəbdə bəstəkar Ədilə

Hüseynzadənin sinfində oxumuşam, anam - pianoçu

Şəfiqə Quluzadə təbli ki, hələ konservatoriyada oxuyarkən professor Qarayevlə tanış idi...

Açıgını desəm, anam məni musiqişünas kimi görmək istəyirdi. Mənsə fikrimdən dönmürdüm. Onda, atam, ləçrışəhərdə bir məhəllədə yaşadığıları bəstəkar Xəyyam Mirzəzadə ilə məsləhətləşməyi təklif etdi. Xəyyam Mirzəzadə bəstələrime qulaq asdı, bir qədər mənimlə söhbət etdi və dedi ki, "kimdə oxumaq istəyirsənsə, ərizəndə qeyd edərsən".

1975-ci ildə mən Konservatoriyaya qəbul olmaq üçün, ərizəmdə bəstəkar Qara Qarayevin sinfində oxumaq istəyimi bildirdim və istəyimə də çatdım...

Xatirələr yada düşür:

- Auditoriyaya daxil olanda hamımız ayağa qalxardıq.

Qara müəllimin görkəmi çox zəhmli idi. Ancaq bir qədər sonra göürdük ki, bu ciddi insan - müəllim də zarafət edə bilmiş.

Sinifdə isti bir atmosfer yaranırdı. Mən dəfələrlə fikirləşirdim, nə yaxşı ki, musiqidə bu yolu seçmişəm, Qara Qarayevin sinfində oxumuşam. Amma müəlliminin xəstəliyi mənim tələbəlik illərimin dövrünə düşdüyü üçün, çox təəssüf hissi keçirmişəm. Bununla belə, hər görüşdə O, hər bir tələbəsinə nəse vermək istəyirdi. Moskvada yaşamağına baxmayaraq, Bakıda olan

zaman həftənin II və V günlərini Konservatoriyada, bazar günü isə evində, tələbələri ilə məşğul olurdu. Yazdığım əsərə diqqətlə qulaq asıb, fikrini söyləyir, məsləhətlərini verirdi. Dahi müəllimin hər tövsiyəsi indi də qulaqlarımda səslənir. O, həmişə deyirdi ki, sənəti seçdinsə, çalış, yaxşı sənətkar olasan.

1979-cu ilin payızı... V kurs... Mən diplom simfoniamın üzərində işləyirdim...

Simfoniyanın yazılış prosesi, bilavasitə Moskvadan Qara müəllim tərəfindən nəzarət olunurdu. Lakin Bakıda, kafedrada onu əvəz edən oğlu bəstəkar Fərəc Qarayevin vasitəsi ilə mənim işim tədricən realizə olunurdu.

Noyabr ayında bir qrup tələbə ilə məni Moskvaya, bəstəkarların VI qurultayına göndərdilər.

Əziz müəllimimlə mənim sonuncu görüşüm həmin qurultayda oldu.

1979-cu il bu cür qaldı yadımda...

Bakı, 2008-ci il.

Yaşar Xəlilov

Naxçıvan M.R-nın
Əməkdar incəsənət xadimi.
Təhsil illəri: 1975-80.

Portret ilə bağlı düşüncələr

İnsan qəlbinin dərin guşələrində yuva salan elə xatirələr olur ki, onlar uzun müddət yaddaşda silinməz qalır və insanın aqlını, şüurunu, xəyalını daima müşayiət edir.

Qərribə olsa da, uşaqlıq illərindən bəri qəlbimdə yaşayan, ən əziz və şirin xatirələrdən biri məhz böyük bəstəkarımız Qara Qarayevin Tahir Salahova məxsus möhtəşəm və ecazkar portreti ilə bağlı idi. O dövrdə mən Qara müəllimin dahi bəstəkar olduğunu anlasam da, onun musiqi aləmində tutduğu mövqeyini, yəni yaradıcılığının mahiyyətini dərinəndən dərk edə bilmirdim.

Ordubad uşaq musiqi məktəbində, sonralar isə, A.Zeynalli adına Bakı Orta İxtisas Musiqi Məktəbində tar aləti üzrə təhsil aldığı illərdə tədricən dərk etdim ki, məni özünə cəlb edən sahə tamamilə başqadır. Bu duyğu məndə dünya və Azərbaycan klassik bəstəkarlarının əsərlərini dinləyərkən yaranırdı. Bu hisslər baş qaldırarkən qəlbimdə əbədi olaraq kök salmış Qarayev portretinin xəyalı daha da şirinləşir, daha da əziz olurdu. Onun ölməz əsərlərini dərinəndə mənimsədikcə anlayırdım ki, portretin xəyalı təsviri böyük bəstəkarın simvoluna çevrilmişdir.

1976-cı ildə Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının bəstəkarlıq fakültəsinə daxil oldum.

Mənimlə imtahanlardan keçən tələbələrin əksəriyyəti bəstəkar, akademik Q.Qarayevin sinfində təhsil almaq arzusunda idilər. Yadımdadır, tələbələrin biri bu arzusunun gerçəkləşməsi üçün kafedra müdiri X.Mirzəzadənin adına xahişnamə yazmışdı.

Lakin nəticə başqa cür alındı. X.Mirzəzadə bizi sinfə dəvət edərək bəzilərinə Cövdət Hacıyevin, digərlərinə özünün, mənim isə Qara Qarayevin sinfinə təyinat aldığımı bildirdi. Həmin gün bəstəkar portretinin əlçatmaz xəyalı artıq gerçəkləşmişdi.

Amma cəmi bir neçə dəfə Q.Qarayevin dərslərində iştirak etmək mənə nəşib oldu. Çünki Qara müəllim işi ilə əlaqədar çox vaxt Moskvada olurdu, məşğələləri isə oğlu Fərac Qarayev aparırdı. Lakin bu da mənə kifayət edirdi. Çünki uşaqlıq xəyallarımın sehri qəhrəmanı ilə gerçəklikdə ünsiyyətdə olmaq həyatda hər bir insana nəşib olmur.

O zamandan bəri çox illər ötsə də, uşaqlıq xatirələrimin qəhrəmanı olan portret dəyişilməz olaraq qəlbimdə daima yaşayır.

**Dəyişən bir odur ki, bu möhtəşəm portret
artıq heykələ çevrilmişdir.**

Bakı, 2008-ci il.

Qara Qarayev 70-ci illər

Çingiz Aytmatov:

"Hayatı dinləmək", əsərlər yaratmaq, ətraf gerçəkliyi həssaslıqla əks etdirərək, insanlarda nəcib hisslər oyatmaq - budur, Böyük sənətkar Qara Qarayevin ən qiymətli cəhətləri.

Qara Qarayev və Dmitri Şostakoviç

Qara Qarayev (1963)

Qara Qarayev,
Aslan Vəzirov və
Mikayil Abdullayev

Qara Qarayev:

Bizim həyatımızın zaman gerçəkliyi ilə qazanılan xarakterik cəhəti, onun qeyri-adi dolğunluğundadır. Lakin zaman öz tələblərini irəli sürür. Bu insanın xeyrinə işləsə də, dövrün sənətkar bu tələblərə cavab verməyə borcludur.

Qara Qarayev sevimli müəllimi D.Şostakoviç ilə Bakıda görüşü (70-illər)

D.Şostakoviç:

Qara Qarayev kimi böyük sənətkarı "mənim şagirdim" adlandırmagım tavaözkarlıqdan çox uzaq olardı

D.Şostakoviç və Q. Qarayev Azərbaycan musiqi xadimlərinin arasında:
F. Əmirov, C. Hacıyev, I. Şostakoviç və E. Abbasova. Arxada N. Əlvərdibayov, X. Mirzazadə

70-ci illərin məzunları

Qara Qarayev
(60-cı illərin sonu)

Qara Qarayev tələbəsi
Azer Dadaşov ilə (60-cı illər)

Qara Qarayev tələbəsi
S. Osmanov ilə (Türkiyə)

Qara Qarayev, Dmitri Şostakoviç və Soltan Hacıbəyov

Görkəmli bəstəkar Soltan Hacıbəyovun Qara Qarayev haqqında xatirələri, oğlu, mərhum bəstəkar İsmail Hacıbəyovun dilindən:

"Qara Qarayev və atam hələ çox gənc ikən dost olmuşlar və bir-birini yaradıcılığına çox ciddi, kompromissiz yanaşmışdılar. Atam Qarayevin şah əsəri olan "Yeddi gözəl" baletinin Azərbaycan və Sovet balet sənətinin fəxri sayırdı. Mənim ilk bəstələrimi müşahidə edən atam - "sən ancaq Qaranın sinfində oxuyacaqsan" - deyərək birdəfəlik qat etdi.

Atam Fransa və Amerikanın mətbuatında geniş əks-səda doğuran "Simfonik orkestr üçün konserti"ni Qara Qarayevə həsr etmişdir.

Qara Qarayev və tələbəsi İsmayıl Hacıbəyov

Qara Qarayev və Firəngiz Əlizadə Pezaro festivalində, İtaliya (1976)

Ustad öz yetirməsi ilə məşq zamanı...

İsmayıl Hacıyev Toronto şəhərində (Kanada) Qara Qarayevin 90 illiyinə həsr edilmiş konsertin təşkilatçısı və iştirakçısı kimi

Qara Qarayev və Cövdət Hacıyev

Qara Qarayev tələbələri ilə: Royal arxasında Elnarə Dadaşova, arxada, soldan sağa: Qalib Məmmədov, Firangiz Əlizadə, İsmayıl Hacıbəyov, Aydın Əzimov və başqaları

Qara Qarayev bir qrup gənc bəstəkar və tələbələri ilə. Sağdan sola: Vəlif Adıgözəlov, Emin Sabitoğlu və 60-cı illərin tələbələri Eldar Rüstəmov, Həsən Adıgözəlzadə. Arxada: Aydın Əzimov

Qara Qarayev məşq zamanı. Arxa planda: Firangiz Əlizadə, Çingiz Almazadə, Elnarə Dadaşova, Rüstəm Rüstəmzadə

Qara Qarayev (70-ci illərin əvvəli)

Ü. Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası Bestəkarlıq kafedrasının üzvləri. Sağdan sola, oturanlar: Q. Qarayev, S. Hacıbəyov, X. Mirzəzadə, Ə. Abbasov, C. Hacıyev. Axtıda: A. Əlizadə, F. Qarayev, E. Səbitoğlu

Qara Qarayev və Əşrəf Abbasov (60-cı illər)

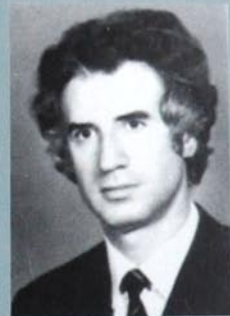
Fərc Qarayev və Cəlal Abbasov

Qara Qarayev tələbələri ilə:
Sağdan-sola: Çingiz Almazadə,
Rüstəm Rüstəmzadə,
Eldar Rüstəmov
və İsmayıl Hacıbəyov

Adil Bəbirov (1978-də bitirmiş)

Arif Mirzəyev (1969-1974)

70-ci illərin tələbələri

Q. Qarayev. 1968-ci il

Rüstəm Rüstəmzadə
(1972-1977)

Çingiz Almazadə
(1971-1976)

Elnar Məmmədov
(1974-1979)

Qara Qarayev
60 illik yubileyi qarşısında

...Bizim dövrümüzün zaman burulğanına düşmüş bədaiə sənətkar
bəzən özünün böyük zəhmətlə nail olduğu tapıntılardan imtina
etməyi bacarmalıdır ki, dövrü ilə daha çox səsəşən
bədiil ifadə vasitələrinin axtarışına başlasın...

1978-ci il

Moskva Musiqili Komediya Teatrında
yubiley tamaşası — "Çilğın qasqoniyalı"

İştirakçılar: soldan sağa - Q.Vasilyev (Sirano de Berjerak), V.Barinin (Kristian)

Tamaşadan səhnə - ön planda T.Şmıqa (Roksana)

Ulu Öndər Heydər Əliyev Qara Qarayevi
60 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir

Qara Qarayevin 60 illik yubileyi

Heydar Əliyev və Qara Qarayev SSRİ və Azərbaycan incəsənət xadimləri arasında

Sovet musiqisi mədəniyyətinin görkəmli xadimləri, tələbələr Qara Qarayevi 60 illik yubileyi münasibətilə təbrik edərək. Sağdan sola: Zakir Bağırov (nazir), Aleksandra Paxmutova (bəstəkar-RSFSR), Sevdə İbrahimova, Firəngiz Əlizadə, Aqşin Əlizadə, Boris Toradze. Arxa cərgədə: Musa Mirzayev, Nariman Məmmədov, Afaq Cəfərova, Fərc Qarayev və başqaları.

Heydar Əliyev və Qara Qarayev Bakıda Üzeyir bəy Hacıbəyovun ev-muzeyinin açılış mərasimində. 20 noyabr 1975-ci il

Heydər Əliyev Qara Qarayevin 60 illik yubileyini təbrik edərkən:

...Öz yaradıcılığının 40 ili ərzində parlaq istedadla, böyük qabiliyyətlə malik olan Qara Qarayev tükənmez əzmkarlığı, fədakarlığı, əməksevərliyi sayəsində şanlı ömür yolu keçmişdir...

...Qara Qarayevin öz təbiətinə görə milli olan əsərləri, məzmunu, ruhu, mahiyyəti etibar ilə beynəlmiləl əsərlərdir...

...Qara Qarayev Azərbaycanın musiqi sənətində yeni yollar açan, onun dünya şöhrətini ucaldan əsərlər yaratmışdır...

...Qüdrətli istedad sahibi olan vətənpərvər sənətkar Qara Qarayev, doğma Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafına və dünya musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə böyük töhfələr vermişdir...

...Qüdrətli pedaqoq, gənclərin həssas tələbkar hamisi, terbiyəçisi Qara Qarayev... parlaq istedadlı musiqiçilərin neçə - neçə nəslini yetişdirmişdir...

...Böyük ictimai xadim Qara Qarayev Xalqlar Dostluğunu möhkəmləndirmək üçün bu sahədə böyük iş görüb. Beynəlxalq meydanda dövlətimizi layaqla təmsil edir...

... İndi Qara Qarayev yaradıcılığının çiçəkləndiyi bir dövrdədir və o, şübhəsiz hərarətli qəlbi və parlaq zəkası ilə öz xalqına gözəl əsərlər bəxş etmək üçün hələ çox işlər görəcəkdir.

Tixon Xrennikov:

Böyük Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayevin yaradıcılığı dünya səviyyəsinə qalxmışdır və onun musiqisi Avropa, Amerika, Yaxın və Orta Şərq ölkələrində geniş yayılmışdır.

David Toradze:

Qara Qarayevin yaradıcılığı həmişə mənəvi həyatımızın peyki olacaqdır - axı Böyük İncəsənət daimidir.

Aleksandra Paxmutova:

Qara Qarayev... bu sənətkar heç vaxt özünü təkrar etmir, ona görə ki, bəstəkarın yaradıcılığında, yeni, parlaq və gözlənilməz meqamlarla rastlaşsan.

Qara Qarayev

Nazim Hikmat:

Leningrad... Kirov adına Opera və Balet Teatrının səhnəsi az möcüzələr görməyib... Burada rus teatrının birinci dərəcəli ulduzları parlayırlar...
...Və ... bu səhnədə, Azərbaycan incəsənətinin istedadlı nümayəndəsi Qara Qarayevin müəllifi olduğu yeni, müasir əsəri yaranmışdır...

Qara Qarayev və litvalı dirijor
Y.Domarkas. Vilnüs (1978)

Qara Qarayev SSRİ Bəstəkarlar İttifaqı qurultayının
iştirakçıları arasında (Moskva)

Qara Qarayev görkəmli
incəsənət xadimləri arasında.
Sağdan sola: Əbülfət Əliyev,
Arif Babayev, Tofiq Quliyev,
Hacıbaba Bağirov, İslam
Rzayev və Fərhad Xəlilov

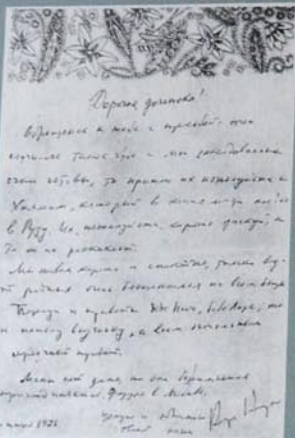
Qara Qarayev (1980-1982) –
Ömrün son illəri

Qara Qarayev:

... ancaq mənə yaxın olan...
Abşerondur...həmin yarımadadır ki,
orada Bakı var və Bakıtrafı kəndlər
onu əhatə edir. Mən bu yerləri sevirəm.
Mən sevirəm Azərbaycanı,
mən Bakı şəhərini sevirəm.

80-cı illər

Qara Qarayev qızı Züleyxa ilə

Qara Qarayev oğlu Fərəc ilə

Qara Qarayev, Xeyyam Mirzəzadə,
yuxarı sırada oğlu Fərəc, nəvəsi Əjdər
və qardaşı oğlu Cahangir ilə

Qara Qarayev məktəbinin
nümayəndələri

Алдар Ə. Балаба (1966)

Сəрғис Еришбаев (1967)

Малик Сəлимов (1967)

Галим Ханмамедов (1968)

Рауф Гаджиев (1968)

Юрий Савицкий (1969)

Халим Мирзəзadə (1967)

Төрən Байсалова (1967)

Фəрағиз Рахимова (1968)

Ариф Мəдинов (1968)

Басим Адигов (1968)

Муса Мирзəев (1968)

Октай Зəкирзаде (1968)

Юрий Тер-Осипов (1968)

Рəдван Ахмедов (1968)

Никат Османов (1969)

Шаман Керимов (1969)

Мамед Юсупов (1969)

Алмас Тугрəв (1968)

Сəвдэ Мирзəлимова (1968)

Зəлмэ Мирзəлимова (1968)

Марта Шафиева (1968)

Владимир Шинкович (1968)

Фəради Карев (1969)

Выпускники

КОМПОЗИТОРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ ПО КЛАССУ КАРА ҚАРАЕВА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ КОНСЕРВАТОРИИ им. Усеина Тажибшкова

Ахмед Ахмедов (1944)

Бекзат Бекзатович (1944)

Ровшан Ровшанович (1944)

Ровшан Бадалов (1944)

Афак Джафарзаде (1944)

Равна Шафиг (1944)

Ахмед Адамиев (1945)

Фарух Алиев (1945)

Парвиз Вашаев (1945)

Зейнал Рустамов (1945)

Нисван Гаджиев (1945)

Бекзат Галатов (1945)

Ахмед Ахмедов (1945)

Нисван Гаджиев (1945)

Ариф Мирзоев (1945)

Зейнал Адамиев (1945)

Фарух Алиев (1945)

Фарух Алиев (1945)

Бекзат Галатов (1945)

Рустам Рустамов (1945)

Равна Галатова (1945)

Бекзат Галатов (1945)

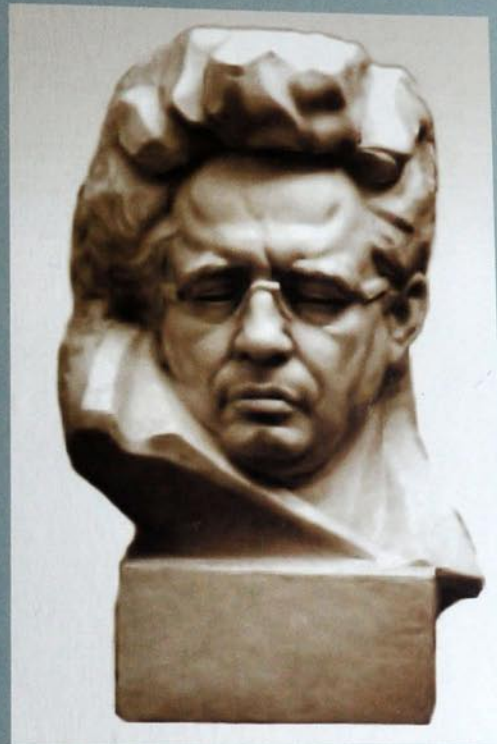
Зейнал Мирзоев (1945)

Бекзат Галатов (1945)

25 Баку-1988

Ölməzlik...

"Bəstəkar Qara Qarayevin büst portreti" (1959),
Müəllif Cəlal Qarayədi.

Tahir Salahovun sənət lövhəsi - "Qara Qarayev", 60-cı illər

Qara Qarayev və Tahir Salahov

"Bəstəkar Qara Qarayevın portreti", (1953)
Müəllif - Adil Karimov

Q. Qarayev - A. Qalyorkinin rəsmi (1958)

"İldinmi yollarla" baletinin müəllifinə dostluq şərti

14 gözəlin sağlığına
(M.F. Axundov adına Azərbaycan Opera və Bəlet, həmçinin
Leningrad Maliy Opera və Bəlet Teatrının tamaşalarına həsr olunmuş rəsm)

Шел Караяв за ним упрямо -
От "Отечественной" до "Вьетнама",
"Шуром", "Растом" вооруженный,
Пентагонный и додекафонный.

Дружеский шарж Кухрынников,
Эпиграмма А. Раскина
Роман Кармен

Целый мир он снимал упрямо -
От Испании до Вьетнама,
Вертикально, горизонтально,
Хроникально и уникально.

Leningrad. A. Puşkin adına
Dram Teatrının tamaşası -
V. Vişnevski "Nikbin faciəsi",
Komissar rolunda O. Lebzak

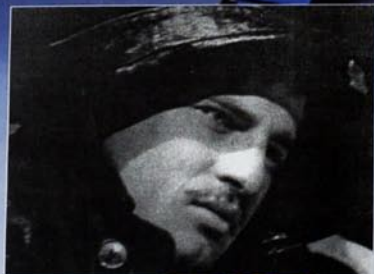

Y. Lebedyev, V. Şekspirin "IV Henrix" -
tamaşasında Falstaf rolunda.
Leningrad. M. Qorki adına Böyük Dram Teatr.

Qara Qarayevin kino musiqisi

"Bakının işıqları" filmi (1950)

"Xəzər neftçiləri haqda dastan" filmi (1953)

"Dənizi fəth edənlər" filmi (1959)

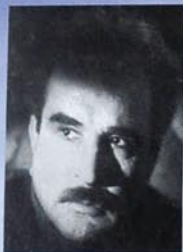
"Bir məhəlləli iki oğlan" –
"Двое из одного квартала" (1957)

"Uzaq sahillərdə" —
 "На дальних берегах" (1958)

Mehdi Hüseynzadə - 1942

Mehdi Hüseynzadə həlakından 13 il sonra 1957-ci ildə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür.

Qara Qarayev "Uzaq sahillərdə" filminə görə Ukraynada keçirilən Beynəlxalq festivalda yüksək mükafata layiq görülmüşdür

"Onun böyük ürəyi" –
"Ее большое сердце", 1958

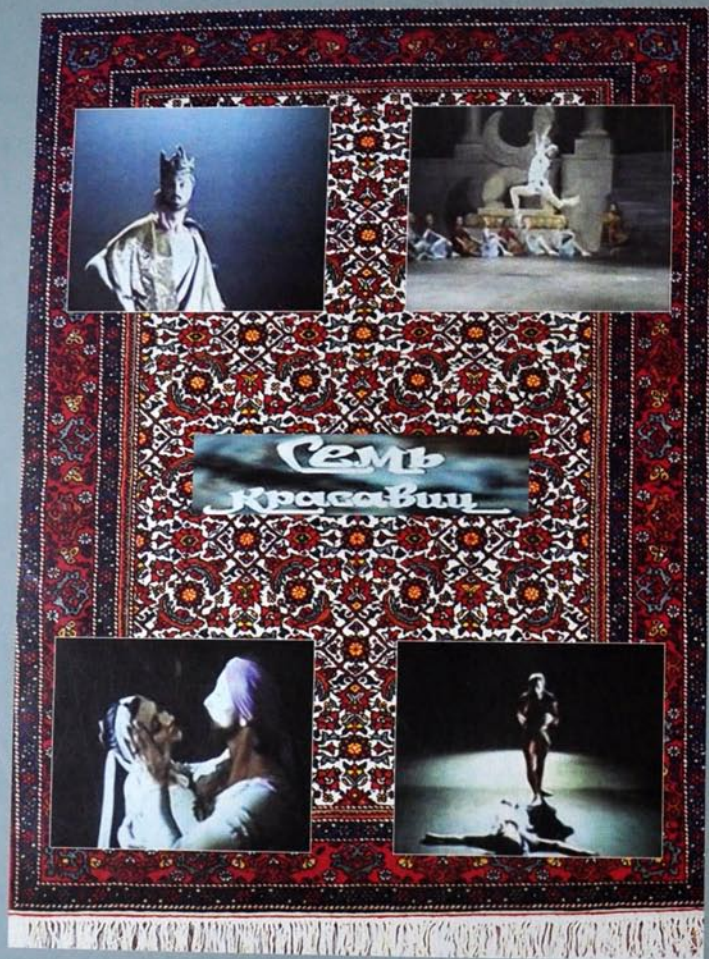

"Leyli və Məcnun" –
"Лейли и Меджнун". 1961

"Leyli və Məcnun" simfonik
poeması musiqisinin əsasında film

"Yeddi gözəl" balet-film. 1982

Əbədiyyət...

Qara Qarayev adına Dövlət Kamera Orkestrinin kollektivi,
Rəhbəri - Xalq artisti Teymur Göyçayev

1960-cı ildən yaşadığı evin divarında memorial lövhə

ГАРА ГАРАЈЕВ ПРОСПЕКТИ

QARA QARAYEV ADINA METRO STANSIYASI

Azərbaycan poçtu

1998

БУ СИНЬОДА СОЦИАЛИСТ ӘМƏЛИ
ГƏРƏМЯНЫ, ПЕНИН МҮКӘФӘТЫ ВƏ ССРИ
ДОВЛƏТ МҮКӘФӘТЫ ПЯУРЕАТЫ ССРИ ЯҲԻТ
АРТИСТИ АКАДЕМИК, ПРОФЕССОР
ГАРА ГАРАЈЕВ
МƏШҲУП ОЛМУШДУР.

В ЭТОМ КЛАССЕ ЗАНИМАЛСЯ ГЕРОИ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ТРУДА ЛАУРЕАТ
ПЕНИНСКОЙ ПРЕМИИ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ
ПРЕМИИ СССР, НАРОДНЫЙ АРТИСТ СССР
АКАДЕМИК, ПРОФЕССОР

КАРА КАРАЕВ

Üzeyir Hacıbəyov adına Bakı Musiqi Akademiyasının
başkətarliq kafedrası otağının üzərində memorial lövhə

BAKİ SƏNƏR
MƏDƏNİYYƏT İDARƏSİ

QARA QARAYEV
ADINA 8N-LI

MUSIQİ
MƏKTƏBİ

Qara Qarayevin Internet saytı. Müəllif Tariel Məmmədov

Qara Qarayev 1918 - 1998
Konsertlər silsiləsindən

SİMLİ TRİO

vokal Patricia KOPATCHINSKAYA
vokal Petra SCHERMANN
vokal/şah Tobiya STOSER

piano Harald CASPERER
dirijor Gerhard KRASSHÄTZER
(vokal orkestri)

QARA QARAYEV
Arnold SCHÖNBERG
Anton WEBERN
Alban BERG
Krzysztof PENDEKECI

10 June 1998 - 19:30
Royal Festival Hall, 107/101 MARKET PLACE
LONDON WC2R 0ES

Qara Qarayevin anadan olmasının
90 illik yubileyi

Qara Qarayev — 90

M. Maqomayev adına
filarmoniyada Qara Qarayev
90 illik yubileyinin açılışı

Yubiley konserti

Gəncə şəhərində
Qara Qarayev
yubiley konserti

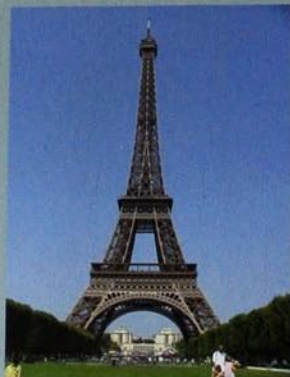
Qara Qarayevin "Yeddi gözəl"
baletinin yeni redaksiyası

Azərbaycan Dövlət Opera və Balet
Teatrının tamaşasından səhnələr

FRANSA...

Luvr muzeyində
Qara Qarayevin
90 illik yubiley
konserti

FRANSA...

Luvr muzeyində

FRANSA...

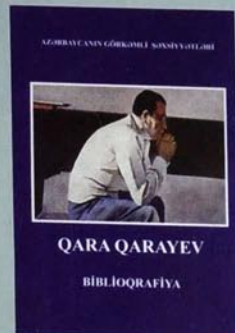
Luvr muzeyində

Qara Qarayevin 90 illiyinə həsr olunmuş
ədəbiyyat nümunələri

Q. Qarayev. 40-cı illər

Qara Qarayevin
yaratıcılığının bibliografiyası

QARA QARAYEVİ ANARKƏN

ВСПОМИНАЯ КАРА КАРАЕВА

Qara Qarayev haqqında
məqalələr toplusu
Tartibçi-müəllif Z. Səfərova

Qara Qarayev haqqında
xatirələr toplusu
Tartibçi-müəllif N. Şəfiyeva

Qara Qarayevə həsr olunmuş
foto sərgidən fraqmentlər

Q. Qarayev və D. Şostakoviç

Iqor Stravinski

Moskvada keçirilən
bəstəkarlar qurultayında.

Qara Qarayev ilə müsahibə (1958)

Məzarın qarşısında...

MÜNDƏRİCAT

Qara Qarayev anadan olmasının 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında	
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	5
Tərtibçi-redaktordan	8
Firəngiz Əlizadə. Ustad, davamçını yetişdir!	9
Anar. Qara Qarayevin işiği.	13
Qarayevlər ailəsi (fotolar)	19
Qara Qarayev müəllimləri haqqında (fotolar)	21
Tələbələrinin xatirələri. 1940-50-ci illər (fotolar)	29
Hacı Xanməmmədov. Müəllim. Sənətkar. İnsan...	30
Rauf Hacıyev. Müəllim və dost	31
Xəyyam Mirzəzadə. Musiqimizdə yeni səhifə	35
Tofiq Bakıxanov. Xatirələrimdə... Qara Qarayev	36
Arif Məlikov. Böyük müəllim	39
Vasif Adıgözəlov. Ustadıma minnətdaram	41
Musa Mirzəyev. Qara Qarayev məktəbi onun həyatının davamıdır	44
Oqtay Zülfüqarov. Mənim xatirələrim	46
Qara Qarayev tələbələri ilə. 1940-50-ci illər (fotolar)	49
"Xəzər neftçiləri haqqında dastan", "Dənizi fəth edənlər" filminin yaradıcı qrupunun üzvləri (fotolar)	61
Qara Qarayevin 50-ci illərdə yaratdığı "Yeddi gözəl" baleti (fotolar)	64
"İldırımli yollarla" tamaşasından səhnələr (fotolar)	66
Qriqori Kozintsevin "Don Kixot" filmindən fraqmentlər (fotolar)	68
Tələbələrinin xatirələri. 60-cı illər (fotolar)	69
Leonid Qureviç. Воспоминания о городе юности и о любимом учителе Кара Караеве	71
Sevda İbrahimova. Unudulmaz sənətkar	73
Məmməd Quliyev. Unudulmaz Ustadım - Qara müəllim	75
Nərgiz Şəfiyeva. Qəlbim yaddaşı	77
Vladimir Şainski. Всегда и навсегда - ученик Караева	83
Fərəq Qarayev. "Qoya" üzərində birgə işimiz... /esse/	87
Polad Bülbüloğlu. O həmişə zəruridir!	95
Afaq Cəfərova. Ruhun böyüklüyü	99
60-cı illər (fotolar)	102
Qara Qarayev SSRİ incəsənət xadimləri ilə (fotolar)	114
Qara Qarayev və Azərbaycanın görkəmli musiqi xadimləri (fotolar)	116

Qara Qarayev və Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli xadimləri (fotolar)	117
Qara Qarayev mühazirə və çıxışları zamanı (fotolar)	118
"Leyli və Məcnun" baletindən səhnələr. 60-cı illər (fotolar)	122
70-ci illər (fotolar)	125
Azər Dadaşov. Xoşbəxtəm ki, o, həmişə mənimlədir	127
İsmayıl Hacıbəyov. Шло тенью проидеологизированной...	129
Eldar Rüstəmov. Qara Qarayev dühası	137
Aydın K.Əzimov	140
Həsən Adıgözəlzadə. Qarayev ulduzu	141
İsmayıl Hacıyev. О моем учителе	145
Elnarə Dadaşova. Ata qəlbli müəllimin əziz xatirəsinə	150
İbrahim İsmayılov. Xatirələrim unudulmazdır	153
Faiq Nağıyev. Həmişə fəxr etdiyim insan	155
Rəhilə Həsənova. Zamanları yarın keçən məktub	158
Cəlal Abbasov. Onun qüdrəti hədudsuzdur	161
Azad Zahid. Böyük müəllim Qara Qarayev	164
Yaşar Xəlilov. Portret ilə bağlı düşüncələr	166
Qara Qarayev 70-ci illər (fotolar)	169
70-ci illərin məzunları (fotolar)	171
70-ci illərin tələbələri (fotolar)	178
Qara Qarayev 60 illik yubileyi qarşısında (fotolar)	179
Moskva Musiqili Komediya Teatrında yubiley tamaşası - "Çilğin Qasqoniyalı" (fotolar)	180
Ulu Öndər Heydər Əliyev Qara Qarayevi 60 illik münasibəti ilə təbrik edir (fotolar)	181
Qara Qarayevin 60 illik yubileyi	182
Qara Qarayev (1980-1982) - Ömrün son illəri	187
Qara Qarayev məktəbinin nümayəndələri	189
Ölməzlik...	191
Qara Qarayevin kino-musiqisi	196
Əbədiyyət...	203
Qara Qarayevin anadan olmasının 90 illik yubileyi	207
Qara Qarayevin 90 illiyinə həsr olunmuş ədəbiyyat nümunələri	215
Qara Qarayevə həsr olunmuş foto-sərgidən fraqmentlər	216

Tartibçi müəllif:	<i>Nərgiz Şəfiyeva</i>
Məsul redaktor:	<i>Lalə Hüseynova</i>
Rusca mətnlər üzrə redaktor:	<i>Natalya Dadaşova</i>
Nəşriyyat redaktoru:	<i>Sevda Mikayılova</i>
Tərcüməçilər:	<i>Sevda Hüseynova</i> <i>Nərgiz Mahmud qızı</i>
Kompüter yığımı:	<i>Ülviyyə Məmmədova</i>
Dizayn:	<i>Rəvan Mürsalov</i> <i>Şamil Qurbanov</i>

Çapa imzalanmışdır 10.11.2009.
Formatı 60x90 1/8. Fiziki çap vərəqi 28.
Ofset çap üsulu. Tirajı 1000. Sifariş 273.

Kitab "Şərq-Qərb" ASC-nin mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.

Alf-258379

**QARA
QARAYEV**

lələbələrində xatirəsində